

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

І. В. ВАЛЬЧЕНКО
Л. В. КОХАН
Я. М. ПРИЛУЦЬКА

ВИВЧАЙМО УКРАЇНСЬКУ!

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
з української мови як іноземної

У трьох частинах

Частина 2
Книга 2

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2023

УДК 811.161.2(075)

B16

Автори:

Вальченко Інна Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри базової мовної та загальнонаукової підготовки іноземних громадян Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

Кохан Лариса Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри базової мовної та загальнонаукової підготовки іноземних громадян Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

Прилуцька Яна Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент

Рецензенти:

Радчук Ольга В'ячеславівна, доктор філологічних наук, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Лузан Людмила Олександрівна, кандидат педагогічних наук, професор кафедри методики навчання мов і літератури, проректор з навчальної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, протокол № 8 від 05 квітня 2023 р.

Вальченко І. В.

B16 Вивчаймо українську! : навч. посіб. з української мови як іноземної : у 3-х ч. / І. В. Вальченко, Л. В. Кохан, Я. М. Прилуцька ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Ч. 2. Кн. 2. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. – 128 с.

У другій частині (книга 2) посібника подано базові відомості з лексики, граматики (самостійні частини мови, форми дієслова, дієслова руху з префіксами) та синтаксису української мови для іноземних студентів, які готуються до навчання або навчаються у закладах вищої освіти України українською або англійською мовою. Крім теорії, вміщено граматичні й синтаксичні тренувальні вправи. Навчальний посібник одномовний, що дає змогу застосовувати його в багатонаціональних групах без мови-посередника. Призначено для іноземних студентів, які засвоїли відмінкову систему української мови (початковий рівень володіння мовою) і продовжують удосконалювати свої знання (II семестр навчання).

УДК 811.161.2(075)

© І. В. Вальченко, Л. В. Кохан,
Я. М. Прилуцька, 2023

© ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023

ЗМІСТ

Основні умовні скорочення.....	5
МОДУЛЬ 10.....	6
УРОК 21. ПРИКМЕТНИК	6
Групи прикметника	
Якісні прикметники	
Ступінь порівняння прикметників і прислівників	
Відносні прикметники	
Повні і короткі форми прикметника	
Присвійні прикметники	
Причинні та наслідкові відношення у складнопідрядному реченні	
УРОК 22. ЗАЙМЕННИК.....	22
Розряди займенників за значенням	
Відмінювання питальних та відносних займенників	
Відмінювання означальних та вказівних займенників	
Неозначені та заперечні займенники	
УРОК 23. ЧИСЛІВНИК.....	30
Групи числівників	
Кількісні числівники	
Порядкові числівники	
Дробові числівники	
Види числівників за будовою	
МОДУЛЬ 11.....	39
УРОК 24. ДІЄСЛОВО	39
Безпрефіксні дієслова з ознакою руху	
Вживання дієслів руху 1-2 груп без префіксів: іти, їхати, бігти, нести, везти, вести, плисти, летіти, повзти.	
УРОК 25. ВИДИ ДІЄСЛОВА	48
Недоконаний вид	
Доконаний вид	
Головні значення видів	
УРОК 26. МАЙБУТНІЙ ЧАС ДІЄСЛІВ ДОКОНАНОГО ВИДУ	57
Парадигма дієслів доконаного виду	
УРОК 27. ПРЕФІКСАЛЬНІ ДІЄСЛОВА РУХУ	64
Просторові значення префіксальних дієслів з ознакою руху	
Основні способи творення дієслів	
МОДУЛЬ 12.....	82
УРОК 28. ДІЄПРИКМЕТНИК	82
Активні форми теперішній час	
Активні форми минулий час	
Пасивні форми	
УРОК 29. АКТИВНІ ТА ПАСИВНІ КОНСТРУКЦІЇ	90
Недоконаний вид	
Доконаний вид	

УРОК 30. БЕЗОСОБОВІ ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ	94
Безособові дієслівні форми на -но, -ено, -то	
Стверджувальні речення	
Заперечні речення	
МОДУЛЬ 13	98
УРОК 31. ПРИСЛІВНИК	98
Групи прислівників за значенням	
Утворення і правопис деяких прислівників	
УРОК 32. ДІЄПРИСЛІВНИК	102
Недоконаний вид – одночасність дії	
Доконаний вид – послідовність дії	
Утворення дієприслівників	
УРОК 33. ПОВТОРЕННЯ	110
Завдання для самостійної роботи № 1	
Завдання для самостійної роботи № 2	
ТЕМАТИЧНИЙ СЛОВНИК	121

Основні умовні скорочення

вищ. – вищий;

відм. – відмінок:

Н.в. – називний відмінок,

Р.в. – родовий відмінок,

Д.в. – давальний відмінок,

Зн.в. – знахідний відмінок,

Ор.в. – орудний відмінок,

М.в. – місцевий відмінок,

Кл.в. – кличний відмінок;

I (II/III/IV) відм. – (перша друга/третя/четверта) відміна;

ДВ – доконаний вид;

див. – дивіться;

I/II дієв. – перша/друга дієвідміна;

дієприкм. – дієприкметник;

дієприсл. – дієприслівник;

дієсл. – дієслово;

ж.р. – жіночий рід;

займ. – займенник;

ім. – іменник;

імп. – наказовий спосіб (імператив);

ін. – інший (*та ін.* – та інше);

інф. – неозначена форма дієслова (інфінітив);

і т.д. – і так далі;

майб.ч. – майбутній час;

мин.ч. – минулий час;

мн. – множина;

наголош./ненаголош. – наголошений/ненаголошений;

НВ – недоконаний вид;

од. – однина;

ос. – особа (*1 ос.* – перша особа, *2 ос.* – друга особа);

пас. – пасивний;

порівн. – порівняйте;

преф. – префікс;

прикм. – прикметник;

присв. – присвійний;

присл. – прислівник;

р. – рік;

с. – сторінка;

с.р. – середній рід;

ст. – століття;

ступ. – ступінь;

суф. – суфікс;

тепер.ч. – теперішній час;

числ. – числівник;

ч.р. – чоловічий рід;

шипл. – шиплячий.

Основні умовні позначення

$\emptyset$ – нульове закінчення;

S – суб'єкт (*S1/S2* – перший/другий суб'єкт);

О5 – фактичний діяч (суб'єкт дії) у пасивній конструкції, виражений орудним відмінком;

' – позначення м'якості приголосного ([д'], [т'], [з'], [с'] тощо);

* – завдання або коментар підвищеної складності.

МОДУЛЬ 10

УРОК 21. ПРИКМЕТНИК

Групи прикметників

◆ **Запам'ятайте:** за лексичним значенням і морфологічними та словотвірними особливостями прикметники поділяються на *три групи*: якісні (пряма, безпосередня ознака предмета), відносні (ознака предмета за відношенням до особи, матеріалу, явища, часу і т. д.) і присвійні (ознака за належністю людині або тварині).

● **Порівняйте:**

<i>Якісні</i>	<i>Відносні</i>
<i>Який? Яка? Яке? Які?</i>	
новий (-а, -е, -і)	зимовий (-а, -е, -і)
старий (-а, -е, -і)	осінній (-я, -є, -і)
молодий (-а, -е, -і)	міський (-а, -е, -і)
хороший (-а, -е, -і)	майбутній (-я, -є, -і)
поганий (-а, -е, -і)	теперішній (-я, -є, -і)
веселий (-а, -е, -і)	інститутський (-а, -е, -і)
сумний (-а, -е, -і)	дерев'яний (-а, -е, -і)

1. Якісні прикметники

Якісні прикметники виражають прямі ознаки предметів.

Вони називають загальну характеристику (*гарний, поганий*); властивості предметів, що сприймаються зором, слухом і т. д. (*білий, тихий, гіркий, твердий*); просторові та часові ознаки (*довгий, далекий, сучасний*); риси характеру та розумового складу (*розумний, працьовитий*); вікові ознаки і фізичні риси (*молодий, стрункий*).

Якісні прикметники здатні утворювати ступені порівняння і прислівники.

Ступені порівняння якісних прикметників (і прислівників)

Ознака предмета (дії) може виявлятися звичайною мірою (*холодний день, холодно*), більшою мірою (*холодніший день, холодніше*) і найбільшою мірою (*найхолодніший день, найхолодніше*).

1. Нульовий ступінь порівняння: *дорогий (дорого), теплий (тепло)*.

2. ВИЩИЙ СТУПІНЬ ПОРІВНЯННЯ

Проста форма (синтетична) **-ш-/-иш-**: молодий – *молодший*; дешевий – *дешевший, дешевше*; красивий – *красивіший, красивіше*.

Фільм цікавий. Книжка цікава.

Фільм (який?) цікавіший за книжку /, ніж книжка.

Він розповідає (як?) цікавіше за мене /, ніж я.

● Порівняйте:

<i>цікавіший (красивіший, дешевший, розумніший...)</i>		
<i>... за /над +Зн.в.</i>	<i>... від/проти +Р.в.</i>	<i>... , як/ніж + Н.в.</i>
<i>Фільм цікавіший за/над книжку.</i>	<i>Фільм цікавіший від/проти книжки.</i>	<i>Фільм цікавіший, ніж/як книжка.</i>
<i>за/над кого? що?</i>	<i>від/проти кого?чого?</i>	<i>ніж/як хто? що?</i>

◆ Запам'ятайте:

а) *-к-, -ок-, -ек-* випадають: рідкий – *рідший*, легкий – *легший*, далекий – *дальший*, глибокий – *глибший*.

б) *с + ш = щ*: високий – *вищий*, товстий – *товщий*.

в) *г, ж, з + ш → жч*: дорогий – *дорожчий*, дужий – *дужчий*, важкий – *важчий*, тяжкий – *тяжчий*, близький – *ближчий*, низький – *нижчий*, вузький – *вужчий* (виняток: довгий – *довший*).

г) *суплетивні форми*: гарний – *кращий*, поганий – *гірший*, малий – *менший*, великий – *більший*, добрий – *ліпший*.

▣ **Зверніть увагу:**

тонкий – *то́нший* / *тонкі́ший*;
товстий – *то́вщий* / *товсті́ший*;
старий – *ста́рший* / *старі́ший*;
багатий – *бага́тший* / *багаті́ший*;
грубий – *гру́бший* / *грубі́ший*;
тихий – *тіхший* / *тихі́ший*;
здоровий – *здорові́ший* / *здорові́ший*.

*Ці форми нерідко різняться відтінками свого лексичного значення:

- *старі́ший* (за віком)
- *старі́ший* (за становищем або за віком),
- *багаті́ший* (стосується лише матеріальних цінностей)
- *багаті́ший* (стосується і змісту),
- *здорові́ший* (за станом здоров'я або за розмірами)
- *здорові́ший* (за станом здоров'я),
- *товсті́ший* (стосується лише осіб)
- *товстий* (стосується і предметів).

☑ **Складена форма** (аналітична)

- *більш/менш* + нульовий ступінь: *більш* уважний, *менш* вдалих, *більш* відомий, *менш* вдало.
- *набагато/значно/куди/трохи* + вищий ступінь: *значно* дорожчий, *набагато* дешевший, *куди* нижчий, *трохи* гарніший, *набагато* краще.

1. Прочитайте речення, зверніть увагу на форми вищого ступеня прикметників і прислівників. Слова в дужках поставте у правильному відмінку.

1. Максим малює уже набагато краще за ... (свій перший вчитель малювання).
2. Цей светр значно дорожчий, ніж ... (мій новий светр).
3. Новий «Боїнг» літає набагато швидше над ... (усі інші моделі літаків).

4. Тетяна була сьогодні менш уважна, ніж ... (її подруга). 5. Дарина куди розумніша проти ... (її/своя сестра). 6. Галина на пів року молодша від ... (її/свій чоловік). 7. Ганна живе ближче до академії, ніж ... (її нові друзі). 8. Мій брат уже трохи вищий проти ... (наш батько). 9. Нове завдання важче ... (ця вправа). 10. Я вважаю, що ти співаєш набагато голосніше за ... (ця відома співачка). 11. Мій дідусь – ближча людина за ... (усі) для мене. 12. Жак дужчий від ... (його/свій старший брат). 13. Андрій виконав завдання значно краще, ніж ... (я). 14. Дніпро набагато довший від ... (Буг). 15. Свинець важчий за ... (олово).

2. А) Від прикметників і прислівників у дужках утворіть просту форму вищого ступеня.

Зразок: Ліза майже на 6 років ... (молода) за Петра.

– Ліза майже на 6 років молодша за Петра.

1. Петро на один рік ... (старий) за мене. 2. Твоя валіза ... (важка) за мою. 3. Ця вправа ... (легка), ніж домашня. 4. У тебе ... (темне) волосся, ніж у батька. 5. Я хочу купити трохи ... (світла) куртка. 6. Ваша вітальня ... (велика) проти нашої. 7. У того співака ... (сильний) голос, ніж у цього. 8. Говоріть ... (тихо), будь ласка, ви заважаєте мені відпочивати. 9. Говоріть ... (голосно), будь ласка, я вас погано чую. 10. Я хочу знайти ... (цікаву) роботу, ніж ця. 11. Якщо ти уважно слухатимеш пояснення, ти витрачатимеш ... (мало) часу на домашнє завдання. 12. Ганна співає ... (гарно) від усіх. 13. Цією вулицею ... (близько) до магазину. 14. Бабуся вчора почувалася ... (погано), ніж сьогодні. 15. Чавун ... (легкий), ніж сталь.

Б) У реченнях 7, 9, 10 замініть просту форму вищого ступеня складеною.

◆ Запам'ятайте:

що+вищ.ступ. ..., то+вищ.ступ.

Що довше ми розмовляли, то більше подобалися один одному.

3. Від прикметників і прислівників у дужках утворіть вищий ступінь порівняння (просту або складену форму).

Зразок: Говоріть ... (голосно), будь ласка.

– Говоріть голосніше (трохи голосніше/більш голосно), будь ласка.

1. Здається, ми запізнюємося, ви можете їхати ... (швидко)? 2. Влітку дні стають ... (довгі), а ночі ... (короткі). 3. Вчора було ... (спекотно), ніж сьогодні. 4. Моя куртка ... (дешева) за це пальто. 5. Сьогодні дідусь почувається ... (добре), ніж учора. 6. Мені здалося, що книга ... (цікава) за фільм. 7. Цей светр замалий для мене. У вас є ... (великий) розмір? 8. Сергійко ... (високий) за брата на 5 сантиметрів. 9. Цього року зима ... (тепла), ніж торік. 10. Що ... (багато) ми спілкувалися, то ... (цікаво) нам було разом. 11. Я не піду сьогодні на концерт, тому що у мене ... (важливі) справи. 12. Максим уже ... (високий) за батька. 13. Марина зробила ... (мало) помилок у диктанті, ніж я. 14. Після ремонту твоя кімната здається ... (широкою і світлою).

4. Складіть речення, вживайте вищий ступінь порівняння прикметників і прислівників.

Зразок: Батько – Максим – високий – 25 сантиметрів.

– Батько вищий за Максима на 25 сантиметрів.

1. Моя квартира – твоя квартира – великий. 2. Літо в Криму – у Харкові – спекотне. 3. Максим – я – вчитися – добре. 4. Павло – Олена – їсти – швидко. 5. Цей будинок – той хмарочос – низький. 6. Я – мій брат – старший – 2 роки.

3. НАЙВИЩИЙ СТУПІНЬ ПОРІВНЯННЯ

Проста форма (синтетична): префікс *най-* +простий вищий ступінь: *найбільший, найрозумніший, найбагатіший, найкраще.*

Складна форма (синтетична) префікс *як-/що-* +простий найвищий ступінь: *якнайкращий, щонайменший, якнайдалше.*

Складена форма (аналітична) *найбільш/найменш* + нульовий ступінь: *найбільш* придатний, *найменш* корисно.

■ **Зверніть увагу:**

<i>довший = більш довгий</i>
<i>найдовший = найбільш довгий</i>

◆ **Запам'ятайте:**

<i>найцікавіший (найкрасивіший, найдешевіший, найрозумніший...)</i>
<i>за (від) усіх/усе</i>
Максим найкращий <i>за всіх</i> на факультеті.
Сашко найсильніший <i>від усіх</i> у школі.

5. Від прикметників і прислівників у дужках утворіть найвищий ступінь порівняння (просту, складну або складену форму).

1. Усі дівчата впевнені, що Сергійко ... (сильний) хлопець на нашому факультеті. 2. Цього року грудень ... (холодний) місяць за останні 50 років. 3. Микола – ... (здібний) учень нашого класу. 4. Це мої ... (улюблені) парфуми, тому що вони ... (ніжні) й ... (ароматні). 5. ... (близьким) часом погода не зміниться. 6. Лівадія – один з ... (хороший) куточків Криму. 7. Спокій і здоров'я батьків для мене ... (дороге). 8. Тобі треба працювати ... (багато), аби досягти успіху. 9. Київ – ... (давнє) місто в Україні й одне з ... (давнє) у світі. 10. Україна – ... (велика) за площею європейська країна. 11. Говерла – ... (висока) гора в Україні.

6. Прочитайте речення і мікротексти. Замість крапок поставте потрібний прикметник або прислівник у правильній формі (нульового, вищого або найвищого ступеня).

1. Іванко – ... спортсмен нашого факультету. 2. Сьогодні концерт був ..., як зазвичай. 3. Познайомтесь, це Марина, моя старша сестра. Я ... за неї на 3 роки. 4. Вчора на уроці ми писали дуже ... тест з української мови. 5. Київ – ... і ... місто України. 6. Сьогодні зранку кава здалася мені ... , ніж завжди.

7. Вчора я дивився фільм «Троя». Я вважаю, що це один з ... фільмів «Голлівуду». 8. – Ці черевики мені трохи замалі. У вас немає ... розміру? – На жаль, ні. Це був ... розмір. 9. Максим не дуже ... розмовляє українською мовою, але він ... за усіх знає математику. 10. Я завжди купую ... і ... взуття. 11. Який ... шлях до академії? 12. Тобі треба ... відпочивати і ... працювати. 13. Який предмет для тебе ... ? 14. Яке ... місто у вашій країні?

Слова для довідок: чудовий/чудово, добрий/добре, поганий/погано, смачний/смачно, легкий/легко, важкий/важко, цікавий/цікаво, довгий/довго, короткий, якісний/якісно, великий/багато, маленький/мало, швидкий/швидко, зручний/зручно, важливий/важливо, дешевий/дешево, дорогий/дорого, красивий/красиво.

◆ **Запам'ятайте:**

<p><i>далекий – дальший – найдальший;</i> <i>далеко – далі – найдалі</i></p>
----

* 7. Прочитайте вислови та уривки з творів відомих людей. Знайдіть прикметники у формі найвищого ступеня та поясніть їх утворення.

1. Для людини немає нічого більш цікавого у світі, ніж інші люди (*В. Гумбольдт*). 2. Найкращий спосіб зберегти своїх друзів – ніколи не бути у них в боргу і ніколи нічого в них не позичати (*П. Де Кок*). 3. На мій погляд, немає вищого покликання, як бути потрібним і корисним багатьом людям (*Ш. Монтеск'є*). 4. Праця – найкращий шлях до того, щоб любити життя (*Е. Ренан.*) 5. Заздрість – найдурніша з усіх вад, адже вона не дає нічого. (*О. Де Бальзак*). 6. Краще смерть, ніж стома (*Леонардо да Вінчі*). 7. Краще небагато, але добре, ніж багато, але погано (*З газети*). 8. Що розумніша людина, то більше вона знаходить оригінальних людей (*Б. Паскаль*). 9. У нашій раї на землі Нічого кращого немає, Як тая мати молодая З своїм дитяточком малим (*Т. Шевченко.*) 10. Злі язики страшніші від пістолетів (*З журналу*).

* 8. А) Прочитайте прислів'я. Знайдіть прикметники та прислівники у формі вищого або найвищого ступенів. Скажіть, від яких слів вони утворені.

1. У гостях добре, а вдома краще. 2. Риба шукає, де глибше, а людина – де краще. 3. Тихіше їдеш – далі будеш. 4. Краще раз побачити, ніж тричі почути. 5. Наймогутніша зброя – слово. 6. Гірше болить від язика, як від ножа. 7. Менше говори, а більше слухай. 8. Дружба – найбільший скарб. 9. Здоров'я – найдорожчий скарб. 10. Сміх краще лікує, ніж усі ліки. 11. Хрін від редьки не солодший. 12. Усе не так погано, все набагато гірше.

Б) Знайдіть прислів'я, синонімічне до висловлювання О. Грибоєдова з попереднього завдання.

В) Знайдіть прислів'я про дружбу. Пригадайте подібні прислів'я з вашої рідної мови.

◆ **Запам'ятайте:**

1. Не можна утворити ступені порівнянні від:

- віддієслівних прикметників: *невмиру́щий* від *вме́рти*;
- прикметників із словотворчими суфіксами: *батькі́вський*, *біле́нький*, *жовтува́тий*, *величезний*;
- а також від таких прикметників: *слі́пий*, *глухий*, *босий*, *лисий*, *мертвий*, *ні́мий*, *голий*, *ворожий* і т. д. (сталі ознаки); *кремовий*, *шоколадний*, *лимонний* (колір за схожістю); *буланий*, *гнідий*, *карий*, *вороний* (масть тварин); *червонобокий*, *чорноокий*, *світло-зелений*, *яскраво-червоний* (складні прикметники).

2. Не можна змішувати просту та складену форми вищого й найвищого ступенів. Наприклад, не можна говорити: *більш /найбільш довший*. Правильно: *більш довгий*, *найбільш довгий*.

3. Складена форма ступенів вживається переважно в науковому і діловому стилях: *Алюміній **більш поширений** у природі, ніж залізо*.

9. Складіть 5–7 речень з будь-якими з цих словосполучень.

Найсуворіший наказ, менша відстань, кращий за усіх, немає нічого дорожчого, за допомогою найновіших ліків, гірше обладнання, якнайвища нагорода, з найкращими побажаннями, найулюбленіша страва, спритніший за мене.

10. Знайдіть і виправте помилки у вживанні форм прикметників та прислівників. Поясніть.

1. Після ремонту ця кімната буде більш просторіша. 2. Це більш кращий будинок нашого міста. 3. Метро – найбільш зручніший вид транспорту. 4. Ганна молодша брата. 5. Петро наймолодший від мене. 6. Воля дорожча життя. 7. Морська миля майже вдвічі довша від кілометр. 8. Я запросив тільки найблизких друзів. 9. Зараз я живу далше від центру, ніж раніше.

* ■ Зверніть увагу:

- велика міра якості може бути передана й без порівняння – за допомогою різних морфем та слів, а саме:

а) префіксами *пре-*, *все-*, *над-*, *за-*, *ультра-*, *архі-*, *супер-*: премудрий, всесильний, надчутливий, завеликий, замалий, заширокий, ультрамодний, архіважливий, суперновий;

б) суфіксами *-ущ-*, *-уч-*, *-езн-*, *-анн-*, *-енн-*: худющий, злючий, височезний, нездоланний, незрівнянний, нескінченний, незбагнений;

в) за допомогою слів *дуже*, *вкрай*, *особливо*, *надзвичайно*, *занадто*: дуже вигідний, вкрай потрібний, особливо корисний, надзвичайно популярний, занадто малий.

Зменшена міра якості може бути передана:

а) суфіксами *-уват-*, *-ав-*: темнуватий, синюватий, білявий, золотавий;

б) за допомогою слів *трохи*, *ледь*, *не дуже*: трохи вузький, ледь теплий, не дуже свіжий.

2. Відносні прикметники

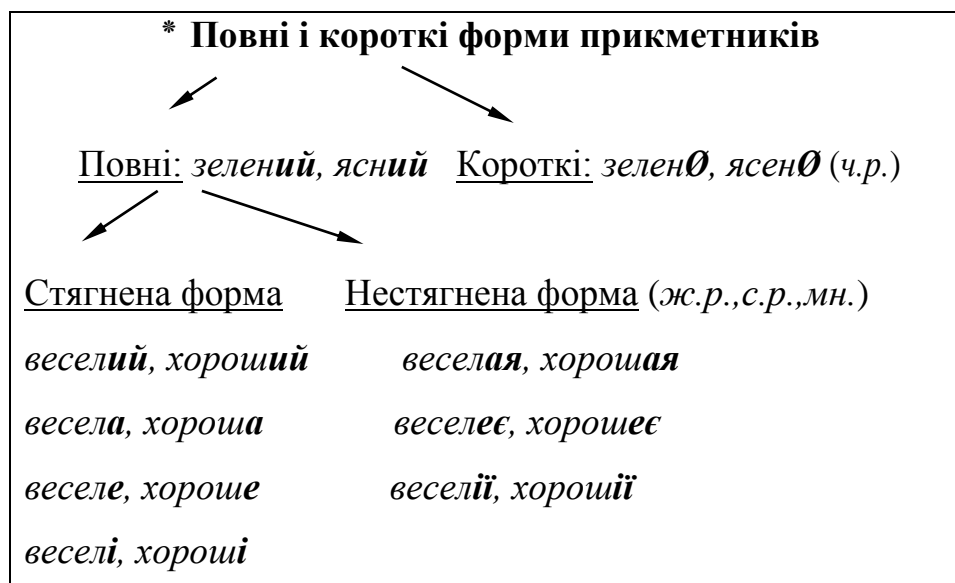
Відносні прикметники виражають ознаку предмета за відношенням до матеріалу (*дубовий* – дуб, *скляний* – скло, *дерев'яний* – дерево, *сталевий* – сталь); особи (*студентський* – студент, *читацький* – читач); явища (*вітряний* – вітер); часу, місця (*вчорашній* – вчора, *міський* – місто) та ін. Вони не утворюють ступені порівняння і прислівники, не сполучаються з прислівниками *трохи*, *дуже*, *надто*, *зовсім*, не утворюють антонімічних пар.

Усі вони є похідними (найчастіше від іменників: паркет – *паркетний*, книжка – *книжковий*, рідше від дієслів, прислівників, числівників: лікувати – *лікувальний*, тепер – *теперішній*, три – *потрійний*).

11. Пишіть прикметники в таблицю.

<i>Якісні</i>	<i>Відносні</i>
---------------	-----------------

Новий, осінній, швидкий, м'який, золотий, вродливий, маленький, дерев'яний, холодний, вечірній, дитячий, солодкий, стрункий, працюватий, майбутній, поганий, молодий, червоний, тихий, голосний, гіркий, твердий, зимовий, міський, теперішній, сучасний, розумний, студентський, сніжний, тихий, повільний, залізний, сільський, медичний, високий, подвійний, лісий, ванільний, великий, добрий, вершковий, спритний, ледачий, іграшковий, людський.

◆ **Запам'ятайте:**

1. Загальноуживаними є стягнені форми повних прикметників.
2. Нестягнені форми вживаються переважно в поезії та фольклорі.
3. Короткі прикметники вживаються тільки у формі *Н.в., Зн.в., Кл.в. ч. р.* (*ясен, зе́лен, по́вен, пе́вен, рад, добр, здоро́в, жив, ве́сел, дрі́бен, сла́вен, варт, ві́нен, го́ден, зго́ден, гото́в, ла́ден, пови́нен*). Вони не змінюються за відмінками. Уживаються переважно в розмовній мові (*будь здоро́в, будь пе́вен, рад вас ба́чити, я ні в чо́му не ві́нен, він не зго́ден*), у поезії, народній творчості (*зе́лен гай, ясен мі́сяць, сла́вен день, дрі́бен до́щик*).

* 12. Прочитайте народні прикмети та прислів'я. Спробуйте їх зрозуміти. Знайдіть та підкресліть нестягнені та короткі форми прикметників. Утворіть від них повну стягнену форму.

1. Ранні ластівки – щасливий рік. 2. Якщо птахи в'ють гнізда на сонячному боці дерев – це на холоднєє літо. 3. Грім у вересні віщує теплу осінь. 4. Як листопад дерев не обтрусить – довгая зима бути мусить. 5. Зима засніжена – літо дощовеє. 6. Пізнай себе, і ти будеш щаслив. 7. Не родися красная, а родися щасная. 8. Добрії вісті не лежать на місці. 9. Кожен птах своє гніздо любить. 10. Кожен край має свій звичай. 11. Слова ласкавії, та думки лукавії. 12. Не годен і в слід ступити.

* 13. Прочитайте уривки з творів українських письменників та з українських народних пісень, знайдіть та підкресліть нестягнені форми прикметників. Утворіть від них повну стягнену форму.

1. Ніч яка місячна, зоряна, ясна, Видно, хоч голки збирай. Вийди, кохана, працю зморена, Хоч на хвилиночку в гай! (*М. Старицький*). 2. Ясна була собі, як тихеє літо (*Марко Вовчок*). 3. Нащо мені чорні брови, Нащо карі очі, Нащо літа молодії, Веселі, дівочі? Тяжко мені сиротою На сім світі жити; Свої люди – як чужії, Ні з ким говорити (*Т. Шевченко*). 4. Наче ті лаври стрівання таємнеє <...> Спи, моє серце! Хай вітри північнії В лаврах лагідних тремтять<...> З темного моря білявая хвилечка До побережного каменя горнеться, Пестоші, любоші, сяєво срібнеє Хвиля несе в подарунок йому <...> (*Леся Українка*). 5. Ой під калиною трава зелена, там стоїть дівчина та й засмучена (*Народна пісня*). 6. Прощай, дівчинонько, серце кохане, прощайте, кучері, личко рум'янеє (*Народна пісня*).

3. Присвійні прикметники

Присвійні прикметники називають ознаку за належністю особі (людині/тварині) й відповідають на питання *чий? чия? чие? чиї?*: *материна ласка, Шевченкові твори, Катрусина кімната, лікарева сумка, собача їжа.*

Утворення присвійних прикметників

<i>Від назв осіб</i>	
<i>Чол. рід на приг. або -о + суф. -ів-(-ов-/-ев-), -їв-(-єв-)</i>	Дмитр <u>ів</u> (- <u>о</u> ва, - <u>о</u> ве, - <u>о</u> ві), викладач <u>ів</u> (- <u>е</u> ва, - <u>е</u> ве, - <u>е</u> ві), Андрі <u>їв</u> (- <u>є</u> ва, - <u>є</u> ве, - <u>є</u> ві)
<i>Жін. рід + суф. -ин-/-їн-</i>	матер <u>ин</u> (-а, -е, -і), бабус <u>ин</u> , Софій <u>н</u>
<i>Від назв тварин</i>	
+ Суф. -ач-/-яч-/-ч- -ин-/-їн- Ø	лев' <u>я</u> чий (-а, -е, -і), вов <u>ч</u> ий (-а, -е, -і), качин <u>ий</u> (-а, -е, -і), змі <u>ї</u> ний (-а, -е, -і), зая <u>ч</u> ий (-а, -е, -і)

▣ Зверніть увагу:

1. При утворенні присвійних прикметників часто відбувається чергування *к/ч, г/ж, х/ш*: сусідка – сусідчин, свекруха – свекрушин, небога – небожин, птах – пташиний.
2. Деякі присвійні прикметники мають нульовий суфікс: вовк – вовчий (*к/ч*), ведмідь – ведмежий (*д/ж*).
3. У *Н.в. однини (ч.р.)* більшість присвійних прикметників мають коротку форму: братів, Микитин.
4. Присвійні прикметники вживаються переважно в усному мовленні, народній творчості, художніх творах.

● Порівняйте:

<i>Чий? (Чия? Чие? Чиї?) / Який? (Яка? Яке? Які?)</i>	
Це кімната <u>сестр</u> і.	Це <u>сестри</u> на кімната.
Це <u>паспорт</u> <u>Іва</u> на.	Це <u>Іва</u> нів <u>паспорт</u> .
Я люблю <u>вірш</u> і <u>Шевч</u> énка.	Я люблю <u>Шевч</u> énков <u>і</u> <u>вірш</u> и.
<i>ім.+Р. в.</i>	<i>присв. прикм.+ім.</i>

14. Утворіть присвійні прикметники від цих іменників.

Директор – ... , Микита – ... , Панас – ... , Бог – ... , автор – ... , Ткаченко – ... , бізнесмен – ... , теща – ... , свекруха – ... , інженер – ... , родич – ... , Віталій – ... , порося – ... , Галина – ... , ведмідь – ... , юнак – ... , водій – ... , брат – ... , сусід – ... , сусідка – ... , качка – ... , бабуся – ... , дідусь – ... , риба – ... , дядько – ... , тітка – ... , листоноша – ... , звір – ... , Василько – ... , Катруся – ... , батько – ... , осел – ... , Сергій – ... , донька – ... , мати – ... , Лариса – ... , Валентина – ... , Тарас – ... , Олег – ... , Софія – ... .

Відмінникові закінчення присвійних прикметників

Відм.	Однина			Множина
	Ч. р.	С. р.	Ж. р.	
Н.в.	братів Ø	братов- е	братов- а	братов- і
Р.в.	братов- ого		братов- ої	братов- их
Д.в.	братов- ому		братов- ій	братов- им
Зн.в.	=Р. або Н.		братов- у	=Р. або Н.
Ор.в.	братов- им		братов- ою	братов- ими
М.в.	братов- ому (-ім)		братов- ій	братов- их

15. Замість родового відмінка належності використайте присвійний прикметник, поставте його у правильну форму. Пам'ятайте про чергування.

Зразок: Це кабінет декана.

– Це деканів кабінет.

1. Це кабінет лікаря. 2. Я закоханий у вірші Шевченка. 3. Покажи мені машину брата. 4. Микита любить працювати на комп'ютері батька. 5. У неї у гаманці завжди лежить фотографія доньки. 6. Для рідних Наталки її приїзд став приємною несподіванкою. 7. Я знайшов на підлозі мобільний телефон Андрія. 8. У програму з літератури входять твори Франка.

● Порівняйте:

<i>Відносні прикметники</i> <i>Який? Яка? Яке? Які?</i>	<i>Присвійні прикметники</i> <i>Чий? Чия? Чие? Чий?</i>
<i>викладацька</i> кімната (кімната для викладачів)	<i>викладачеві</i> речі (речі викладача)
<i>лікарський</i> препарат (препарат для лікування)	<i>лікарів</i> халат (халат лікаря)
<i>студентський</i> гуртожиток (гуртожиток для студентів)	<i>студентів</i> портфель (портфель студента)
<i>редакторська</i> помилка (помилка редактора)	<i>редакторів</i> кабінет (кабінет редактора)
<i>сусідські</i> відносини (добрі відносини сусідів)	<i>сусідів</i> син (син сусіда)
<i>президентські</i> вибори (вибори президента)	<i>президентова</i> дружина (дружина президента)

* ♦ **Запам'ятайте:** Присвійні прикметники часто виступають компонентами стійких сполук: *осляча впертість, звірячий апетит*. У цих випадках присвійні прикметники часто переходять у відносні і якісні, тому що набувають їхніх ознак: *осляча (яка?) лава*.

Межі між розрядами прикметників певною мірою умовні. Так, якісні прикметники можуть переходити у відносні (порівн.: *чорна ніч – чорна металургія, важка валіза – важка промисловість*), а відносні – у якісні (порівн.: *залізний ключ – залізні нерви, золотий перстень – золоті руки*).

* 16. Прочитайте речення та мікротексти. Спробуйте зрозуміти з контексту значення виділених сталих словосполучень.

1. Максим добре навчається, але його *ахілєсова п'ята* – правопис. Він часто робить помилки і погано знає правила. 2. Том весь семестр погано працював, і тепер над ним, як *домоклів меч*, висять іспити. 3. Я працював цілий день і не обідав, тому зараз у мене *вовчий апетит*. 4. На Водохреща на вулиці часто буває *собачий холод*. Температура опускається до -25°C .

Причинні та наслідкові відношення у складнопідрядному реченні

■ Зверніть увагу:

Чому Іван сьогодні не був у класі?
 Іван сьогодні не був у класі, **тому що** він хворий.
 Іван хворий, **тому** він не був сьогодні у класі.

● Порівняйте (зверніть увагу на інверсію):

<i>Причина</i>	<i>Наслідок</i>
Вчора я не був у парку, тому що ввечері був дощ.	Вчора ввечері був дощ, тому я не був у парку
Ганна запитує викладача, тому що вона не розуміє завдання.	Ганна не розуміє завдання, тому вона запитує викладача.
Ми йдемо на річку, тому що погода сьогодні тепла та сонячна.	Погода сьогодні тепла та сонячна, тому ми йдемо на річку.
Тетяна та Іван не йдуть на річку, тому що вони сьогодні дуже зайняті.	Тетяна та Іван сьогодні дуже зайняті, тому вони не йдуть на річку.
Я завжди дуже зайнятий, тому що у нас кожний день три або чотири пари.	Кожний день у нас три або чотири пари, тому я завжди дуже зайнятий.
У Тома не дуже добрі оцінки у школі, тому що він не любить учитися.	Том не любить учитися, тому в нього не дуже добрі оцінки у школі.

17. З'єднайте два речення в одне за допомогою сполучників *тому що* і *тому*.

Зразок: *Я не чую тебе. Ти говориш тихо.*

- 1) *Я не чую тебе, тому що ти говориш тихо.*
- 2) *Ти говориш тихо, тому я не чую тебе.*

1. Я вже бачив цей фільм. Я не йду в кіно. 2. Ми не йдемо гуляти. На вулиці холодно. 3. Я сьогодні ще не обідав. Я хочу їсти. 4. Марта не йде в театр. Вона дуже зайнята. 5. Ганна завжди добре відповідає. Вона багато працює вдома. 6. Том два роки жив у Львові. Він добре розмовляє українською мовою. 7. Я не був на концерті. Я був зайнятий вчора. 8. Ми дуже любимо музику. Ми йдемо на концерт. 9. Я люблю плавати. Я відвідую басейн.

18. Відповідайте на питання.

1. Чому ви не були сьогодні в класі? 2. Чому Максим іде швидко? 3. Чому ти не пишеш вправу? 4. Чому студенти не йдуть у кіно? 5. Чому діти не хочуть іти гуляти? 6. Чому він погано говорить українською? 7. Чому викладач сьогодні радий? 8. Чому Ніна йде до їдальні?

19. Закінчіть речення.

1. Сьогодні він не був у басейні, тому що ... .. .
2. В середу й четвер Ніна не була в академії, тому ... .. .
3. Він погано говорить українською, тому що ... .. .
4. Олена сьогодні дуже зайнята, тому ... .. .
5. Вчора вони не були в театрі, тому що ... .. .
6. Я дуже люблю музику, тому ... .. .
7. Друзі йдуть на стадіон, тому що ... .. .
8. На вулиці дуже холодно, тому ... .. .
9. Я вивчаю іноземні мови, тому що ... .. .
10. У кімнаті дуже жарко, тому ... .. .
11. Жак купує машину, тому що ... .. .
12. Ми вивчаємо українську мову тільки місяць, тому ... .. .

20. Прочитайте речення. Скажіть, чи можете ви робити це так, як інша людина.

Ерік вільно говорить українською.   *Я говорю українською не так вільно, як Ерік.*

1. Олена погано працює на комп'ютері.
2. Максим добре вчиться.
3. Бабуся чудово готує.
4. Макс добре грає у теніс.
5. Жак погано розуміє англійську мову.
6. Ніна добре знає французьку літературу.
7. Вона швидко відповідає.

21. Висловіть свою думку щодо цих дій (явищ, понять), вживайте дієслово *любити*.

*Зразок: Я дуже люблю грати на піаніно. Або
Я зовсім не люблю грати на піаніно.*

Палити, багато розмовляти по телефону, пропускати заняття, хворіти, танцювати, співати, спати, запізнюватися, витратити гроші, грати у футбол;

Іноземні мови, класична музика, джазова музика, цукерки, домашні тварини.

УРОК 22. ЗАЙМЕННИК**Розряди займенників за значенням:**

1. *Особові*: я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони.
2. *Зворотний*: себе.
3. *Присвійні*: мій, твій, його, її, наш, ваш, їхній, свій.
4. *Вказівні*: той, цей, такий, стільки.
5. *Означальні*: весь, всякий, сам, самий, кожний (кожен), інший, жодний (жоден).
6. *Питальні* (тільки в питальних реченнях): хто? що? який? чий? котрий? скільки?
7. *Відносні* (для зв'язку частин складного речення): хто, що, який, чий, котрий, скільки.
8. *Заперечні*: ніхто, ніщо, ніякий, нічий, нікотрий, ніскільки.
9. *Неозначені*: дехто, дещо, деякий, хтось, щось, якийсь, хто-небудь, що-небудь, будь-хто, будь-що, будь-який, абихто, абищо, аби який, хтозна-що, казна-хто, казна-що.

Відмінювання питальних та відносних займенників

<i>Відм.</i>	<i>Однина</i>			
Н.в.	хто	що	чий / чиє	чия
Р.в.	кого	чого	чийого	чиєї
Д.в.	кому	чому	чийому (чиєму)	чийій
Зн.в.	кого	що	= <i>Р.в.</i> або <i>Н.в.</i>	чию
Ор.в.	ким	чим	чиїм	чиєю
М.в.	на кому (кім)	на чому (чім)	на чийому (чиєму, чиїм)	на чийій
<i>Відм.</i>	<i>Множина</i>			
Н.в.	чиї		скільки	
Р.в.	чиїх		скількиох	
Д.в.	чиїм		скількиом	
Зн.в.	= <i>Р.в.</i> або <i>Н.в.</i>		= <i>Р.в.</i> або <i>Н.в.</i>	
Ор.в.	чиїми		скількиома	
М.в.	на чийих		на скількиох	

1. Повторіть правила відмінювання особових та питальних займенників, напишіть їх у правильній формі. Якщо треба, використайте потрібні прийменники.

1. Дайте ... (я) словник, будь ласка. 2. Я хочу запросити ... (ти) у ресторан. 3. Я дуже сумую ... (вони). 4. Хто буде замість ... (він) працювати? 5. Це для ... (ти) найголовніше. 6. Я не знаю, що ... (я) краще зробити. 7. ... (Вона) багато знає. 8. Я впевнен, що ... (ми) буде там чудово. 9. ... (Хто) сьогодні не було у класі? 10. Я буду вболівати за ... (ви). 11. Я впевнений, що ... (ми) переможемо. 12. ... (Вона) тренує відомий тренер.

2. Утворіть речення, займенники з середнього стовпчика поставте у потрібну форму.

1. Я подарую	я, ти, ми, ви, він, вона, воно, вони	книгу.
2. Чекаємо		до вечора.
3. Він любить		командувати.
4. Поговори		про свої плани.
5. Зустрічайте		о шостій годині.
6. Допоможи		прибрати.
7. Шеф не відпускає		у відпустку.
8. Василь розповів		своїй подрузі.
9. Марина попросила		словник.
10. Познайом		із твоєю нареченою.

3. У наведених нижче мікротекстах замініть виділені слова особовими займенниками у правильній формі. Якщо це потрібно, використайте прийменник.

1) Це мій молодший **брат**. ... навчається в школі. ... 12 років. ... чудовий характер. У вільний час ... , як і я, любить грати у футбол. Тому ми ... часто ходимо на стадіон пограти у футбол. Сьогодні мені треба купити ... подарунок на його день народження.

2) Це моя найкраща **подруга**. ... 21 рік. ... високого зросту та струнка за статурою. ... гарне обличчя і коротке біляве волосся. ... працює в бібліотеці. Вчора ми ... довго розмовляли по телефону. ... сказала, що захворіла, тому сьогодні після занять я вирішив відвідати ... вдома.

3) Це мої **дідусь і бабуся**. ... дуже розумні та веселі люди. ... вже на пенсії, тому ... є багато вільного часу. ... часто разом читають пресу або гуляють у парку коло їхнього будинку. По вихідних днях я відвідую ... . Я теж люблю гуляти разом ... . Ми з моїми батьками часто приходимо ... за порадами або у гості.

4) Це моя молодша **сестра**. ... навчається в школі. ... 15 років. ... чудовий характер. ... , як і я, захоплюється музикою. Сьогодні мені треба купити ... подарунок на її день народження.

5) Це мій найкращий **друг**. ... 22 роки. ... високого зросту. ... великі очі й коротке чорне волосся. ... навчається в університеті. Вчора ... не було на заняттях. Напевно, ... захворів, тому після занять я вирішив відвідати ... .

6) Це мої **батьки**. ... дуже гостинні люди, тому ... часто приходять друзі та родичі. Коли ... є вільний час, ... часто разом гуляють або грають у бадмінтон. У вихідні я завжди відвідую ... і ми разом ... обідаємо.

Відмінювання означальних та вказівних займенників

<i>Відм.</i>	<i>Ч. р. / С. р.</i>		<i>Ж. р.</i>	<i>Множина</i>
Н.в.	такий, самий у/весь	таке, саме, у/все	така, сама, у/вся	такі, самі (сами), у/всі
Р.в.	такого, самого, у/всього		такої, самої, у/всієї	таких, самих, у/всіх
Д.в.	такому, самому, у/всьому		такій, самій, у/всій	таким, самим, у/всім
Зн.в.	<i>Кого? = Р.в.</i> <i>Що? = Н.в.</i>		таку, саму, у/всю	<i>Кого? = Р.в.</i> <i>Що? = Н.в.</i>
Ор.в.	таким, самим, у/всім		такою, самою, у/всією	такими, самими, у/всіма
М.в.	(на) такому, самому, у/всьому (у/всім)		(на) такій, самій, у/всій	(на) таких, самих, у/всіх

■ **Зверніть увагу:**

1. Займенники *кожний* (*кожен*), *всякий*, *усякий*, *всілякий*, *інший* відмінюються, як *такий*, *самий*.
2. Займенник *стільки* (так само, як займенник *скільки*) змінюється тільки за відмінками (а не за числами):

Н.в.	стільки	Зн.в.	<i>Кого? = Р.в., Що? = Н.в.</i>
Р.в.	стількох	Ор.в.	стількома
Д.в.	стільком	М.в.	стількох

4. Повторіть правила відмінювання присвійних, означальних та вказівних займенників, напишіть їх у правильній формі. Якщо треба, використайте потрібні прийменники.

1. Ви не бачили сьогодні ... (наш викладач)? 2. Передавай мої вітання ... (твій/свій батько). 3. Познайомтеся ... (наша нова сусідка). 4. Він обіцяв допомогти ... (їхній брат). 5. Я ніколи не бував ... (ця країна). 6. Поговоріть ... (той чоловік). 7. Де ти познайомився ... (ці люди)? 8. Я давно не бачив ... (стільки людей). 9. У мене є ... (такі штани). 10. Ви вже були ... (ця виставка)? 11. Тренер щиро радіє ... (наші успіхи). 12. Повідомте ... (всі учасники змагань) про зміни у розкладі. 13. Він запросив ... (уся команда) до себе на день народження. 14. Я хочу купити ... (така сама фотокамера). 15. Він народився ... (той самий день), що і його батько. 16. Тренер привітався ... (усі спортсмени). 17. У магазині не було ... (така ковбаса), тому я купив ... (ця шинка). 18. Дай мені ... (той журнал). 19. Не ображайте ... (мій син). 20. Вона була ... (мій тренер). 21. Він не розуміє ... (свої помилки). 22. ... (Їхня поведінка) мене дивує. 23. ... (Наша дочка) завтра день народження. 24. ... (Твоє місце) я би погодився виступати за ... (ця команда). 25. ... (Мій син) запропонували взяти участь у чемпіонаті. 26. ... (Мої батьки) поїхали на футбольний матч. 27. Як ... (твої успіхи)? 28. ... (Ваша дитина) хист до боксу. 29. Коли ти повернувся ... (свої друзі)?

5. Утворіть речення, виберіть займенники із середнього стовпчика і поставте їх у потрібну форму.

1. Ви не бачили		сина?
2. Ви подобається		братові.
3. Це ракетка		дочки.
4. Передавайте привіт		знайомій.
5. Познайомтеся з	мій	приятелькою. листа,
6. Я не одержав	твій	листівки.
7. Я не буду телефонувати	їхній	сестрі, братові, знайомому.
8. Вони розмовляли з	свій	батьком, матір'ю, батьками.
9. Я тримаю ноубук на		робочому місці.
10. Ми не відповіли на		запрошення.
11. Ми радіємо		успіхам.

● **Порівняйте:**

-небудь	-сь	де-
<i>Хто-небудь знає відповідь на моє питання? Дай мені що-небудь почитати.</i>	<i>Хтось постукав у двері. Він щось сказав, але так тихо, що я нічого не почула.</i>	<i>Де́хто з вас погано написав цю роботу. Я тобі де́що принесла.</i>
Неможливо конкретизувати предмет, особу або це неважливо.	Мовець називає невідомі, але реальні факти або він не має чіткого уявлення про предмет.	Мовець свідомо не конкретизує предмет розмови або йдеться про невизначену кількість.

◆ **Запам'ятайте:** *неозначені і заперечні займенники відмінюються лише в основній частині, наприклад: **хтось**, **когось**, **комусь**, **кимсь** (**кимось**), на **комусь**; **щось**, **чогось**, **чомусь**, **чимсь** (**чимось**), на **чомусь**; **чийсь**, **чийогось**, **чийомусь**, **чиймсь** (**чиймось**), на **чийомусь** (**чимемусь**, **чиймсь**); **дехто**, **декого**, **декому**, **деким**, **де на кому** (**де на кім**, **на декому**); **абихто**, **абикого**, **абикому**, **абиким**, **аби на кому**; **ніхто**, **нікого**, **нікому**, **ніким**, **ні на кому** (**ні на кім**); **нічий**, **нічийого**, **нічийому** (**нічимему**), **нічийм**, **ні на чийому** (**чимему**, **чийм**) і т. п.*

■ Зверніть увагу:

1. У неозначених займенниках префікси *казна-*, *хтозна-*, *будь-* та суфікс *-небудь* пишуться через дефіс: *казна-хто*, *хтозна-що*, *будь-який*, *чий-небудь* (! *але*: *хтозна* для кого, *будь* про кого, *аби* за що, *де* на чому).
2. Заперечні займенники з *ні-* пишуться разом: *ніщо*, *нікого*, *нічий* (! *але*: *ні* для чого, *ні* до кого, *ні* в числу).
3. Запам'ятайте місце наголосу та написання деяких займенників: *хто-не́будь*, *ка́зна-що*, *де́хто*, *бо́зна-що*.

6. Замість крапок поставте потрібний займенник у правильній формі.

а) Хто-не́будь / хтось / де́хто / будь-хто́ / ка́зна-хто

1. – Ти не бачив Дмитра? – Бачив. Він розмовляє з ... у коридорі. 2. ... зі спортсменів заради медалі здатні на все, навіть на вживання допінгу. 3. До міської бібліотеки може записатися ... . 4. Мені треба подзвонити ... з моєї групи, аби дізнатися домашнє завдання. 5. ... з нашої групи доведеться складати іспит вдруге.

б) Що-не́будь / щось / де́що / будь-що́ / ка́зна-що

1. Батько обіцяв дітям привезти з відрядження ... цікаве. 2. – Що тобі привезти з подорожі? – Привези ... , я буду радий навіть звичайній листівці. 3. Іванку, мені треба тобі ... сказати. 4. У Марка поганий смак, він зовсім не розуміється в одязі. Ось і вчора він купив собі ... жахливе! 5. У Марка немає почуття гумору. Він завжди говорить ... !

в) Який-не́будь / якийсь / де́який / будь-який́ / ка́зна-який

1. У ... наших студентів є сучасні комп'ютери. 2. У ... дівчини у сумочці завжди лежить дзеркало. 3. Марк виглядав жахливо! Він був одягнений у ... одяг! 4. Дай мені почитати ... детектив, будь ласка. 5. Мамо, тобі вранці телефонував ... чоловік, він не відрекомендувався.

7. Замість крапок поставте займенник із правого стовпчика у правильній формі.

<p>А) 1. У... є зайва ручка? 2. Давай підемо до ... у гості. 3. Ти допомагаєш ... ? 4. Ти бачився з ... із своїх колишніх однокласників? 5. Розкажи мені про ... з твоїх рідних.</p>	<p>хто-небудь</p>
<p>Б) 1. Він попросив для ... мою камеру. 2. Вона пообіцяла приготувати ... смачне. 3. Я завжди п'ю чай з ... солодким – з цукерками, медом, варенням. 4. Вони стояли у коридорі та про ... домовлялися.</p>	<p>щось</p>
<p>В) 1. ... студентам нашої групи важко буде складати іспит з математики. 2. У ... моїх друзів досі немає комп'ютера. 3. Я іноді граю в шахи з ... хлопцями з нашого гуртожитку. 4. Я не знаю ... хлопців і дівчат нашого факультету.</p>	<p>деякий</p>
<p>Г) 1. Я завжди радий ... успіхам. 2. Я можу виконати це завдання без ... допомоги. 3. Для ... батьків важливо, аби їхні діти були успішними людьми. 4. Візьми ... книжку і виконай вправу.</p>	<p>будь-чий</p>

■ **Зверніть увагу:**

<p><i>ніхто́ (ніщо́, ніякий, нічий ...) + не + дієсл./ прикм.</i></p>
<p>Мене <i>ніхто</i> не розуміє. Він <i>ні</i> на що не здатний.</p>

8. Дайте негативну відповідь.

Зразок: Хто тобі телефонував? – Мені ніхто не телефонував.

1. У кого є червона ручка? 2. Кому треба піти до аптеки? 3. Що Марина купила в універмазі? 4. Чий це собака? 5. Про що ти турбуєшся? 6. Кого ти чекаєш? 7. Яку книжку ти читаєш? 8. З ким ви познайомилися на вечірці? 9. Чиєму подарунку зраділа Наталка? 10. У якого лікаря ти був? 11. З якими хлопцями ти домовився зустрітися? 12. Для чого тобі потрібна ця книжка? 13. Що з ним трапилося? 14. В котрого зі своїх друзів ти бачив такий телефон? 15. Котрі зі студентів розв'язали цю задачу?

● Порівняйте місце наголосу:

<i>нічо́го не сказав</i>	<i>ні́чого було сказати (= не було що сказати)</i>
<i>ніко́му не казати</i>	<i>ні́кому казати (= нема кому казати)</i>
Заперечний займенник із наголосом на твірному слові вимагає заперечної частки <i>не</i> .	займенник із наголосом на префіксі <i>ні́-</i> поєднується з часткою <i>не</i> .

* 9. Змініть речення, вживайте заперечні займенники з наголосом на префіксі *ні́-*.

Зразок: У мене немає ручки, аби записати ваш номер телефону.

– Мені ні́чим записати ваш номер телефону.

1. Вам немає чого боятися. 2. У мене немає друга, з яким я можу порадитися. 3. Тут немає ані книг, ані журналів, щоб почитати. 4. У цьому театрі дуже погані співаки, немає кого послухати. 5. Сьогодні у програмі немає жодного цікавого фільму! 6. Цей Коваленко – зовсім нецікава людина! Про що з ним розмовляти?

10. Займенник у дужках поставте у правильну форму. Якщо треба, використайте прийменники.

1. Він не любить ... (ніхто) радитися. 2. Я ще ... (ніщо) не купив молодшій сестрі. 3. Я не хочу сидіти поруч ... (абихто). 4. Сьогодні я ще ... (ніхто) не бачив. 5. До гуртожитку можна приїхати ... (будь-який) тролейбусі. 6. Сашко ... (ніщо) не зрозумів у цьому тексті. 7. Марина ніколи не погоджується йти на побачення ... (абихто). 8. Вони познайомились на ... (чийсь) ювілеї. 9. ... (Дехто) з моїх друзів треба більше часу працювати.

◆ Запам'ятайте вислови із займенником *інший*:

- Декан був зайнятий, тому попросив нас прийти *іншим разом*.
- Після армії старший брат *став зовсім іншим*. Він став більше шанувати час, *по-іншому дівиться* на життя, більше шанує батьків. *Іншими словами*, він подорослішав і посерйознішав.
- Тарас сидить цілими днями за комп'ютером і не *підкується* ні *про* що *інше*.

УРОК 23. ЧИСЛІВНИК.

Групи числівників

1. Кількісні числівники

◆ **Запам'ятайте:** в українській мові усі числівники розподіляються за значенням та формою на:

Кількісні				Порядкові
Власне кількісні	Дробові	Збірні	Неозначено-кількісні	
п'ять, двадцять	одна друга, три сьомих	двоє, п'ятеро	багато, мало, чимало, кілька, декілька, кільканадцять, кількадесят	четвертий, восьмий

■ **Зверніть увагу:** числівники змінюються за відмінками (крім слів *багато, мало, чимало, пів, півтора (півтори), півтора(ста)*). Числівники *один, одна, одне (одно), одні* узгоджуються з іменниками в числі, відмінку і в роді. Числівник *одні* сполучається з іменниками, що вживаються тільки в множині (*одні ножиці, одні сани, одні штани*):

Відм.	Ч. р.	С. р.	Мн.	Ж. р.
Н.в.	<i>один</i> лист	<i>одне (-о)</i> слово	<i>одні</i> штани	<i>одна</i> книга
Р.в.	<i>одного</i> листа, слова		<i>одних</i> штанів	<i>однієї/одної</i> книги
Д.в.	<i>одному</i> листу, слову		<i>одним</i> штаням	<i>одній</i> книзі
Зн.в.	<i>кого?</i> = Р.в.		<i>що?</i> = Н.в.	<i>одну</i> книгу
Ор.в.	<i>одним</i> листом, словом		<i>одними</i> штанями	<i>однією/одною</i> книгою
М.в.	на <i>одному</i> (однім) листі, слові		на <i>одних</i> штанях	на <i>одній</i> книзі

◆ **Запам'ятайте:**

1) Із числівниками *два (22, 32...), три (23, 33...), чотири (24, 34...)* іменники вживаються у *Н.в.* множини: *два дні, три місяці, двадцять чотири студенти*. Якщо до складу словосполучення входить означення, то воно може мати форму *Н.в.* або *Р.в.* множини: *три чудові (чудових) костюми*.

2) Числівники від *п'яти* (у *Н.в.*, *Р.в.* та *Зн.в.*), неозначено-кількісні та збірні числівники вимагають використання іменників у формі *Р.в.* множини: *сім днів, кілька годин, шестеро студентів*.

3) Збірні числівники *обидва, обидві, обоє, двоє* та неозначено-кількісний числівник *кілька* відмінюються, як *два*; *четверо* – як ***чотири***; *багато, троє* – як числівник ***три***, *п'ятеро* – *двадцятьоро, тридцятьоро, кільканадцять, кільканадцятьоро* відмінюються, як числівники ***п'ять*** – ***двадцять*** і ***тридцять***.

4) Іменники, що мають тільки форму множини (*окуляри, двері, штани*), вживаються із збірними числівниками (*двоє окулярів, троє дверей, п'ятеро штанів*). Числівники *два, три, чотири* не сполучаються з іменниками IV відміни. Для їх переліку вживаються збірні числівники (*двоє дівчат, троє курчат*). У разі необхідності вказати більшу кількість предметів можна вживати слова *штука, пара* тощо (*двадцять три голови телят*):

Н.в.	<i>два/обидва</i> листа, <i>дві/обидві</i> книги <i>двоє</i> друзів	<i>три</i> вікна, <i>троє</i> юнаків	<i>чотири</i> студенти/ <i>четверо</i> студентів	<i>п'ять</i> сторінок <i>п'ять/п'ятеро</i> друзів, <i>п'ятеро</i> штанів
Р.в.	<i>двох</i> листів, книг	<i>трьох</i> вікон, юнаків	<i>чотирьох</i> студентів	<i>п'яти/п'ятьох</i> сторінок, друзів, штанів
Д.в.	<i>двом</i> листам, книгам	<i>трьом</i> вікнам, юнакам	<i>чотирьом</i> студентам	<i>п'яти/п'ятьом</i> сторінкам, друзям, штаням
Зн.в.	<i>кого?</i> = <i>Р.в.</i> <i>що?</i> = <i>Н.в.</i>			
Ор.в.	<i>двома</i> листами, книгами	<i>трьома</i> вікнами, юнаками	<i>чотирма</i> студентами	<i>п'ятьма/п'ятьома</i> сторінками, друзями, штанями
М.в.	на <i>двох</i> листах, книгах	на <i>трьох</i> вікнах, юнаках	на <i>чотирьох</i> студентах	на <i>п'яти/п'ятьох</i> сторінках, друзях, штанях

■ Зверніть увагу на чергування: *i/e, i/o*

Н.в.	шість, шестеро	сім, семеро	вісім, восьмеро
Р.в.	шести/шістьох	семи/сімох	восьми/вісьмох
Д.в.	шести/шістьом	семи/сімом	восьми/вісьмом
Зн.в.	шість <i>або</i> шістьох	сім <i>або</i> сімох	вісім <i>або</i> вісьмох
Ор.в.	шістьма/шістьома	сьома/сімома	вісьма/вісьмома
М.в.	у шести/шістьох	у семи/сімох	у восьми/вісьмох

1. Слова з правого стовпчика поставте у правильну форму.

<p>А) 1. Я ходив у театр з ... .</p> <p>2. Я надіслав листа ... .</p> <p>3. Ми запросили ... піти з нами в музей.</p> <p>4. Ми були в гуртожитку у ... .</p> <p>5. Я розповів батькам про ... .</p> <p>6. Ми підемо ввечері до ... .</p>	<p>дві подруги</p> <p>один знайомий</p> <p>трьох дівчат</p>
<p>Б) 1. Я купив квиток у (на) ... .</p> <p>2. Я прочитав у журналі про ... .</p> <p>3. Ми вже відвідали ... .</p> <p>4. Програміст підготував сайти для ... .</p> <p>5. Журналіст встиг подзвонити до ... .</p> <p>6. У видавництво принесли запрошення з ... .</p>	<p>п'ять театрів</p> <p>два музеї</p> <p>одна виставка</p>

◆ **Запам'ятайте:** за складом числівники поділяються на **прості** (*вісім, сто*), **складні** (*вісімдесят, триста*) та **складені** (*двісті чотирнадцять, сто вісімдесят один*).

Відмінювання складних числівників			
Н.в.	п'ятдесят	двісті	п'ятсот
Р.в.	п'ятдесяти/ п'ятдесятьох	двохсот	п'ятисот
Д.в.	п'ятдесяти/ п'ятдесятьом	двомстам	п'ятистам

Зн.в.	<i>кого?</i> = Р.в.	<i>що?</i> = Н.в.	п'ятсот
Ор.в.	п'ятдесятьма/ п'ятдесятьома	двомастами	п'ятьмастами/ п'ятьмомастами
М.в.	у п'ятдесяти/ п'ятдесятьох	у двохстах	у п'ятистах

■ Зверніть увагу:

1) Числівники *дев'ять* – *двадцять* і *тридцять* відмінюються як *п'ять*. Числівники *сорок*, *дев'яносто*, *сто* в родовому, давальному, орудному й місцевому відмінках мають закінчення *-а* (*сорока*, *дев'яноста*, *ста*).

2) Складні числівники *шістдесят*, *сімдесят*, *вісімдесят* відмінюються, як *п'ятдесят* (тобто відмінюється тільки друга частина).

3) У складних числівниках на позначення сотень (200 – 900) відмінюються обидві частини, які у всіх відмінках пишуться разом. *Триста*, *чотириста* відмінюються, як *двісті*; *шістсот*, *сімсот*, *вісімсот*, *дев'ятсот* – як *п'ятсот*.

4) У складених числівниках відмінюються і пишуться окремо всі складові частини (*до тридцяти тисяч шестисот вісімдесяти доларів*).

2. Змініть за відмінками словосполучення *сто шістдесят доларів*; *вісімдесят п'ять гривень*; *кільканадцяттеро студентів*; *сімсот п'ятдесят одна сторінка*; *четверо подруг*; *три нових (нові) сукні*; *тридцять два тижні*.

Н.в.	
Р.в.	
Д.в.	
Зн.в.	
Ор.в.	
М.в.	

■ **Зверніть увагу:**

- 1) Числівники *нуль, мільйон, мільярд* відмінюються, як іменники II відм., а числівник *тисяча* – як іменник I відм. Вони мають форми роду й числа.
- 2) М'який знак пишеться на кінці числівників *п'ять, шість, дев'ять – двадцять, тридцять*. У непрямих відмінках м'який знак пишеться після букв на позначення м'яких приголосних перед *о* та закінченням *-ма* (*трьох, чотирьом, шістьома, дев'ятьма, у сімдесятьох*), а також у числівнику *восьми*.
- 3) М'який знак не пишеться у числівнику *чотири* в орудному відмінку: *чотирма*; в числівниках *п'ятдесят – вісімдесят, двісті – дев'ятсот* (крім деяких непрямих відмінків, де він пишеться в середині слова: *шістьмастами*).
- 4) Значення кількості може виражатися іншими частинами мови, наприклад, іменником (*трійка, сотня, більшість, меншість*), дієсловами (*подвоїти, потроїти, збільшити, зменшити*), прислівниками (*двічі, тричі*).

◆ **Запам'ятайте**

наголос:

Одін за одним
Одін одного
Одно (одне) другому не заважає
Одін в одін, як одін

3. Слова в дужках поставте у правильну форму.

1. Сьогодні я купив диск для ... (один мій/свій приятель).
2. Том запросив до себе на вечірку ... (чотири дівчини і три хлопці).
3. На свій день народження Марина отримала букет з ... (вісімнадцять троянд).
4. Студенти вже виконали ... (сім вправ), прочитали ... (два тексти) й переклали ... (одна стаття).
5. На виставці ми побачили картини ... (багато українських художників).
6. Андрій отримав чудові пропозиції одразу від ... (дві великі компанії).
7. На вечірці Галя танцювала по черзі з ... (три різних хлопці).
8. На цьому тижні замість ... (дві пари фізики) у нас буде українська мова.
9. Мені треба терміново зателефонувати ... (одинадцять гравців моєї команди), аби попередити їх, що тренування переноситься.

10. Ми не бачились близько ... (п'ятнадцять років). 11. У столиці живе більше ... (два з половиною мільйони чоловік). 12. Влітку ми складатимемо іспити з ... (сім предметів) і заліки з ... (три дисципліни). 13. Кількість студентів академії досягла ... (дванадцять тисяч). 14. Мати обожнює ... (обоє її/свої діти). 15. Після ... (шість років навчання) він повернувся на батьківщину хорошим фахівцем. 16. До ринку можна доїхати на ... (два тролейбуси, один автобус та чотири маршрутки). 17. Його колекція складається з ... (багато малюнків), ... (десятки ескізів) та ... (кілька гравюр). 18. Мені треба купити подарунки ... (багато рідних). 19. Марина отримала запрошення від ... (кілька юнаків).

2. Порядкові числівники

■ Зверніть увагу:

1) Усі порядкові числівники узгоджуються з іменниками в роді, числі й відмінку, а відмінюються, як прикметники твердої групи: *шостий, шостого, шостому, шостий* (або *шостого*), *шостим, (у/на) шостому*; **але** числівник *третій* відмінюється, як прикметник м'якої групи: *третього, третьому, третій* (або *третього*), *третім, (на) третьому*.

2) У складених порядкових числівниках відмінюється остання складова частина: *у тисяча дев'ятсот дев'яносто другому році*; *з тисяча дев'ятсот дев'яносто другого року*.

3) Порядкові числівники, що закінчуються на *-сотий, -тисячний, -мільйонний, -мільярдний*, а також прикметники, що утворені складанням основ із числівниками *багато, мало, кілька* тощо, пишуться одним словом: *трьохтисячний, півторамільйонний, кількарізний, багатопверховий, малонаселений*.

4. Слова в дужках поставте у правильну форму.

1. На виставці я зустрівся з ... (моя/своя перша вчителька). 2. На змаганнях я зустрів ... (мій/свій перший тренер). 3. Я ніколи не забуду ... (моє/своє перше кохання). 4. Я зрозумів не усі слова з ... (п'ята вправа). 5. Ми знайомі з ... (тисяча дев'ятсот дев'яносто сьомий рік). 6. Він живе у ... (багатомільйонне місто). 7. Я живу на ... (четвертий поверх). 8. Каникули починаються від ... (двадцять сьоме січня). 9. Він зробив усі завдання від ... (друге) до ... (дванадцять). 10. Поруч з ... (третій гуртожиток) є парк.

5. Від наведених кількісних числівників утворіть порядкові.

Один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, одинадцять, чотирнадцять, шістнадцять, двадцять, сорок, п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят, дев'яносто, сто, двісті, триста, чотириста, п'ятсот, шістсот, сімсот, вісімсот, дев'ятсот, тисяча, мільйон, мільярд.

6. Запишіть арифметичні дії словами.

Зразок: $13 + 8 = 21$ (до тринадцяти додати вісім дорівнює двадцяти одному).

$12 - 5 = 7$ (від дванадцяти відняти п'ять дорівнює семи).

$18 : 6 = 3$ (вісімнадцять поділити на шість дорівнює трьом).

$6 \times 8 = 48$ (шість помножити на вісім дорівнює сорока восьми).

$$25 + 8 = 33$$

$$42 - 18 = 24$$

$$21 : 3 = 7$$

$$14 - 8 = 6$$

$$32 + 53 = 85$$

$$5 \times 9 = 45$$

$$90 - 25 = 65$$

$$244 + 56 = 300$$

$$66 - 13 = 53$$

3. Дробові числівники

♦ **Запам'ятайте:** у *дробових* числівниках перша частка (чисельник) виражена кількісним, а друга (знаменник) – порядковим числівником. *Дробові* числівники, а також числівник *півтора* (*півтори*) вживаються з іменниками у формі *Р.в.* однини: *одна десята відсотка, три четвертих кілограма, півтори доби*, а числівник *півтораста* – з *Р.в.* множини: *півтораста кілограмів*.

Якщо чисельник – числівник *одна*, то обидві частини відмінюються, як прикметники жіночого роду. Якщо чисельник виражений іншим числівником, то він змінюється як кількісний числівник, а знаменник – як прикметник у множині (крім *Н.в.* і *Зн.в.*, у цих відмінках знаменник має закінчення, як прикметник *Р.в.* або *М.в. мн.*):

Н.в.	одна друга	три цілих і дві п'ятих	півтора (рока)
Р.в.	одної (однієї) другої	трьох цілих і двох п'ятих	півтора (рока)
Д.в.	одній другій	трьом цілим і двом п'ятим	півтора (рокам)
Зн.в.	одну другу	три цілих і дві п'ятих	півтора (рока)
Ор.в.	однією другою	трьома цілими і двома п'ятими	півтора (роками)
М.в.	на одній другій	на трьох цілих і двох п'ятих	на півтора (роках)

7. Прочитайте дробові числівники.

А) $1/5$; $2/3$; $3/8$; $4/9$; $5/11$; $6/5$; $7/18$; $8/11$.

Б) 0,1; 5,25; 25,3; 171,83; 603,7; 1,111; 8954,29

8. Прочитайте деякі фактичні дані вголос. Запишіть числівники словами. Зверніть увагу на скорочення.

Чи знаєте ви, що...?

1. Довжина Дністра сягає 1 365 км, площа басейну – 72 100 км². Дністер бере початок на висоті близько 1000 м над рівнем моря. У верхів'ях ширина Дністра не перевищує 40 м, а у низовині річка розширюється до 5–9 км.

2. Глибина Світязя досягає 1620 м, це найглибше озеро на Землі. Довжина озера складає 636 км, пересічна ширина 48 км, площа поверхні – 31 500 км². Об'єм води в озері – 23 000 куб. км. Лежить на висоті 456 м над рівнем моря.

3. Довжина Карпат становить 1 500 км, ширина – 120–130 м, висота 800–1200 м. Найвища гора Українських Карпат і всієї України – Говерла. Її висота дорівнює 2 061 м.

4. Площа України дорівнює 603,7 км². За цим показником вона посідає друге місце серед країн Європи. Територія України витягнута з заходу на схід на 1 316 км і з півночі на південь на 893 км. Україна лежить приблизно між 52° та 44° північної широти і 22° і 41° східної довготи.

5. Загальна протяжність українських кордонів становить 6 992 км (із них сухопутних 5 637 км).

7. Населення столиці України становить понад 2,5 млн осіб, а населення всієї країни складає близько 42 млн.

8. Україна є незалежною державою з 24 серпня 1991 р.

* 9. А) Прочитайте українські прислів'я та приказки й поясніть їхній зміст. Підкресліть числівники та визначте їхній тип (кількісні, порядкові або збірні) та форму (рід, число, відмінок).

1. Один досвід важливіший семи правил. 2. За один раз дерева не зрубаєш. 3. Треба, як п'ятого колеса до воза. 4. Знати, як свої п'ять пальців. 5. Не доженеш і конем, що запізниш одним днем. 6. Сильний здолає одного, а

вчений – тисячу. 7. Грати першу скрипку. 8. Працювати до сьомого поту. 9. Робити п'яте через десяте. 10. Йому слово, а він сто. 11. Слухай тисячу разів, а говори один. 12. Семеро одного не чекають. 13. Сім разів відміряй, один відріж. 14. Один у полі не воїн. 15. Одна ластівка погоди не робить.

Б) Прочитайте народні прислів'я ще раз. Скажіть, які числівники вживаються у них найчастіше. Пригадайте народні прислів'я з вашої рідної мови. Які числівники там найбільш вживані? Як ви гадаєте, чому саме ці числівники зустрічаються якнайбільше?

* 10. Прочитайте загадки. Спробуйте їх відгадати. Підкресліть числівники. Пригадайте загадки з вашої рідної мови, у яких зустрічаються числівники.

1. Ішло дві матері і дві дочки. Знайшли три яблука. Всім буде по одному. Як вони поділились? 2. Сидять три коти, проти кожного кота сидять два коти. Скільки всього котів? 3. Сімдесят кожухів, і всі не застебаються. 4. Має шкір сім, витискає сльози всім. 5. Два брати-близнюки через дорогу живуть, але один одного ніколи не бачили. 6. Нас семеро братів, літами всі рівні, а іменем різні. 7. На дубі три гілки, на кожній по шість яблук. Скільки всього яблук на дубі? 8. У семи братів по одній сестрі. Скільки всіх?

* 11. а) Прочитайте жарти. Знайдіть та підкресліть числівники. Визначте їхній тип та скажіть, у якій формі вони вживані.

1)
На уроці математики учитель запитав Юрка:
– Скажи, як розділити сім груш між вісьмома товаришами?
– Найкраще зварити компот.

2)
Один рибалка питає другого:
– Скільки ти вчора щук піймав?
– Три. А ти?
– Менше.
– Дві?
– Менше...
– Одну?
– Ще менше...

МОДУЛЬ 11

УРОК 24. ДІЄСЛОВО

Безпрефіксні дієслова з ознакою руху¹

<i>1 група</i> → односпрямований рух	<i>2 група</i> ⇨ ⇩ різноспрямований рух
<i>іти</i> /йти	<i>ходити</i>
<i>їхати</i>	<i>їздити</i>
<i>бігти</i>	<i>бігати</i>
<i>нести</i>	<i>носити</i>
<i>вести</i>	<i>водити</i>
<i>везти</i>	<i>возити</i>
<i>плисти/пливти</i> (пливу, пливеш, пливе... пливуть; мин.ч.: плив, плавла, -о, -и)	<i>плавати</i>
<i>летіти</i> (лечу, летиш, летить... летять)	<i>літати</i>
<i>повзти</i> (повзу, повзеш, повзе... повзуть; мин.ч.: повз, повзла, повзло, повзли)	<i>повзати</i>

- Порівняйте вживання дієслів руху без префіксів:

<i>1 група</i>		<i>2 група</i>	
<i>Теперішній час</i>			
<i>Один раз,</i> → <i>зараз</i>	<i>Багато разів,</i> ⇨ <i>завжди</i>	<i>У різних</i> ⇩ <i>напрямах</i>	<i>Вміє, любить,</i> <i>подобається...</i>
Він <i>іде</i> до школи.	Він <i>ходить</i> до школи.	Він <i>ходить</i> вулицями міста.	Йому 7 місяців, тому він ще не <i>ходить</i> (= не вміє ходити).
Автобус <i>іде</i> швидко.	Автобус <i>їздить</i> сюди щодня.	Він <i>їздить</i> у різні країни світу.	Я не <u>вмію</u> <i>їздити</i> на велосипеді.

¹ Продовження, початок див. модуль 9, частина 2 книга 1 (с. 105).

Зараз ми <i>біжимо</i> до стадіона.	Ми щодня <i>бігаємо</i> до стадіона.	Ми <i>бігаємо</i> по стадіону.	Ми <u>любимо</u> <i>бігати</i> по парку.
Батько <i>веде</i> сина на тренування.	Він <i>водить</i> сина на тренування щодня.	Батько <u>водить</u> сина по магазинах.	Батьку <u>подобається</u> <i>водити</i> сина на тренування.

1. Прочитайте речення і зверніть увагу на вживання дієслів.

1. Іноді ми *їздимо* на заняття на автобусі. Сьогодні ми *їдемо* туди на машині. Батько *їде* у відрядження.
2. Ці спортсмени часто *літають* на змагання до столиці. Цього тижня вони теж *летять* туди.
3. Ми завжди *ходимо* у театр разом. Сьогодні я *йду* в театр один. Мати *йде* на роботу о пів на восьму.
4. Зазвичай я *воджу* сина до школи. Сьогодні його *веде* до школи моя дружина.
5. Зазвичай я *вожу* сина до школи на машині. Сьогодні моя дружина *везе* його до школи на автобусі.
6. Цей корабель завжди *плаває* у Туреччину. Зараз він теж *пливе* туди.
7. Я завжди *ношу* на лекції зошити, книжки й словники. Сьогодні я *несу* тільки зошити.
8. У парку *бігають* діти. Діти *біжать* до кіоску по морозиво.
9. У неділю батько *летить* за кордон у відрядження. Він *літає* за кордон кілька разів на рік.
10. По гілці *повзе* равлик. Равлики дуже повільно *повзають*.
11. Щосуботи ми з подругою *ходимо* по магазинах. Зараз ми *їдемо* на ринок. Мама з сестрою теж *їдуть* на ринок.
12. Щоліта ми з сім'єю *їздимо* відпочивати в Єгипет. А цього разу *їдемо* в Одесу на Чорне море.

2. Використайте потрібне дієслово.

А) *ходити / йти*

1. Зараз я ... на урок української мови. 2. – Куди ви ... зараз? – Ми ... в гості до своїх друзів. 3. Після операції на нозі хворий знов вчиться ... . 4. – Куди ви так поспішаєте? – Ми ... до театру і, здається, запізнюємося. 5. – Ви часто ... до театру? – Ми ... до театру один-два рази на місяць. 6. Я дивлюся у вікно: ось ... жінка. Поруч із нею ... хлопчик. Напевно, вони ... до парку. 7. Максим працює недалеко від дому, і тому він завжди ... на роботу пішки. 8. Наталка любить ... по магазинах. 9. Подруги ... алеями парку і розмовляють. 10. – Ви часто ... у гості? – Ні, дуже рідко. 11. Іванко ще малий і не ... до школи.

Б) *їздити / їхати*

У Сашка така робота, що він часто ... до різних міст. Зазвичай Сашко ... на вокзал на трамваї, а іноді ... автобусом. Але сьогодні він запізнюється, тому ... на таксі. Сашко сидить у таксі й бачить, як вулицею ... велосипедисти. Сашку ще треба встигнути купити квиток. Цього разу він ... до Запоріжжя. Його колеги теж ... до Запоріжжя, тому що там знаходиться філія їхньої компанії.

■ Зверніть увагу:	<i>вести – куди?</i>
Ця дорога <i>веде</i> до Одеси. – Куди <i>веде</i> ця дорога?	

3. Поставте замість крапок потрібне за змістом безпрефіксне дієслово руху.

1. Мій друг сьогодні ... літаком до Німеччини. Він часто ... туди. 2. Я люблю ... у річці. Я ... добре. 3. Щодня я ... на роботу о 8 годині ранку. 4. Мій друг – спортсмен. Він добре ... . Зараз він ... попереду усіх. 5. Дивись, у небі ... літак. Сучасні літаки ... дуже швидко. 6. Чому ти так швидко ... ? Ми маємо досить часу. 7. Після операції мені ще важко ... , тому я зараз ... дуже повільно. 8. Чому ти ... поїздом? Усі твої колеги ... на конференцію літаком. 9. Марійці нещодавно купили велосипед, і вона ще не навчилася на ньому ... . 10. Романе, усі поїхали на річку на велосипедах. Чому ти ... пішки? У тебе ж є велосипед! 11. Усі хлопці пішли купатися. А чому ти залишився на березі? Ти не вмєш ... ? 12. Ось ... листоноша. Він ... нам газети. Він ...

газети й листи щодня. 13. Мій друг ... на урок. Він ... портфель. 14. Мати ... своїх дітей до дитячого садку. Вона ... їх до дитячого садку щодня. 15. По проспекту ... шкільний автобус і ... дітей до школи. Автобус щодня ... дітей до школи. 16. Щоранку батько ... сина на тренування на власному автомобілі. Ось і зараз він ... сина туди. 17. Батько навчив мене добре ... машину. 18. По телевізору щодня ... новий детективний серіал. 19. Ця вулиця ... до старовинної церкви. 20. Дитина ще не вміє ... , але вже досить добре ... .

4. Поставте замість крапок потрібне безпрефіксне дієслово руху у формі теперішнього часу.

1. Мій друг часто ... у басейн. 2. Сьогодні викладач ... іноземних студентів на екскурсію. 3. Ми ... до драматичного театру. 4. Іноземні студенти щороку ... додому. 5. Мої брати люблять ... в басейні. 6. Я завжди ... із собою мобільний телефон. 7. Дівчинка запізнюється до школи, тому вона ... . 8. Ви ... ці документи у деканат? 9. Цей водій завжди ... нас на екскурсії. 10. Том ... книжки до студентської бібліотеки. 11. Іван Максимович вже 15 років ... вантажівку. 12. Ця вантажівка ... хліб.

• **Порівняйте** вживання дієслів руху 1-2 груп без префіксів:

<i>1 група</i>	<i>2 група</i>		
<i>Минулий час</i>			
<i>Рух + інша дія</i>	<i>Багато разів, завжди</i> 	<i>У різних напрямках</i> 	<i>= був (була, були), але зараз вже у іншому місці</i>
Ми <u>йшли</u> та <u>розмовляли</u> .	Він <u>ходив</u> до школи пішки.	Я <u>ходив</u> вулицями міста.	Вчора він <u>ходив</u> до школи.
Він <u>їхав</u> та <u>читав</u> газету.	Раніше він <u>їздив</u> на авто.	Туристи <u>їздили</u> містом.	Ми <u>їздили</u> до Києва.
Коли я <u>йшла</u> вулицею, я <u>зустріла</u> подругу.	У дитинстві Тарас <u>ходив</u> на бокс.	Дитина плакала, і мати <u>носила</u> її на руках.	Влітку вони <u>літали</u> в Париж. Я <u>носив</u> документи у банк.

5. Замість крапок поставте дієслова *іти* або *ходити* в правильну форму.

1. Вчора Ніна з подругою ... до парку. Вони ... по парку і розмовляли.
2. Минулої суботи студенти і викладач ... до музею. Коли вони ... до музею, викладач розповідав про історію міста. 3. Вчора вранці Імад ... на іспит. Коли він ... на іспит, він повторював відмінки. 4. Вчора Джон ... на заняття. Він ... на заняття і розмовляв з другом по телефону. 5. Недавно я ... до аптеки. Коли я ... до аптеки, я згадав, що забув дома рецепт. 6. Раніше мій батько ... на роботу на метро. Коли він ... на роботу, він завжди купував свіжу газету. 7. Вчора мій брат ... до лікарні. Коли він ... до лікарні, він зателефонував знайомому лікарю. 8. Минулої неділі Ахмед ... на концерт. Коли він ... на концерт, він купив квіти улюбленому виконавцю.

6. Використайте потрібне безпрефіксне дієслово руху у формі минулого часу.

1. Вчора Антон ... у кіно. Антон... у кіно й дивився на будинки. 2. У п'ятницю студенти ... до історичного музею на автобусі. Коли студенти ... в музей, вони розмовляли про майбутнє навчання. 3. Вранці сестра ... на пошту. Коли вона ... на пошту, вона зустріла на вулиці подругу. 4. У неділю весь день ... дощ. Коли ... дощ, я сидів вдома й читав книжку. 5. Вчора наша група ... автобусом у лісопарк. Коли ми ... до лісопарку, ми співали пісні. 6. Коли я жив на батьківщині, я завжди ... на тенісний корт. 7. У суботу ми ... у парк на машині сусіда. Ми ... туди 40 хвилин.

7. Виберіть потрібне дієслово *йти/ходити*, *їхати/їздити*, *вести/водити*. Поставте їх у правильну форму. Поясніть свій вибір.

1. Марта зустріла свою подругу, коли ... з магазину. 2. – Романе, чому ти не ... вчора на заняття? 3. Учора Василь ... із своєю групою у кіно. 4. Борис купив усі продукти, коли ... з роботи додому. 5. Минулого місяця студенти ... в Умань. 6. Ми познайомилися з Іриною, коли ... з Полтави. 7. Я ... в автобусі й раптом побачив у вікно свого шкільного приятеля. 8. Минулого тижня Юрко ... до Одеси у відрядження. 9. Коли Том ... машину, він ніколи не розмовляє по мобільному телефону. 10. Вчора Олена ... молодшого брата на тренування.

8. Використайте потрібне дієслово у правильній формі.

ходити / піти, їхати / поїхати

Минулого року ми їздили відпочивати до Криму. Спочатку ми ... до Алушти, де жили на березі моря. Щодня ми ... на пляж. У нас була машина, тому ми часто ... до інших курортних місць на Чорноморському узбережжі. В одному невеличкому містечку Форос ми зупинились і ... подивитися чарівну церкву на горі. Потім ми ... до Одеси, а звідти повернулись додому.

9. Доповніть діалоги дієсловами у правильній формі.

А) ходити / йти / піти

1. – Ви любите ... пішки?

– Так, я зазвичай ... на роботу пішки.

2. – Галю, куди ти зараз ... ?

– У комп'ютерний центр. Я ... у комп'ютерний центр щоп'ятниці. Потім ... додому.

– А до бібліотеки ... ?

– Ні, до бібліотеки я ... зранку.

3. – Ларисо, де ти була вранці? Я телефонувала тобі.

– Я ... до магазину, але спочатку я ... у банк за грошима. А вже звідти я ... у супермаркет «Клас», потім я ... на ринок.

– А я нікуди не ..., весь день була вдома.

Б) їздити / їхати / поїхати

1. – Добридень, Марино Степанівно, куди ви ... ?

– На роботу.

– Ви завжди ... на роботу на метро?

– Зазвичай я ... на роботу на власному автомобілі, але сьогодні вранці він зламався, і тому я ... на метро.

2. – Щоліта ми ... на південь, до Криму. Але цього літа ми, напевно, ... до Туреччини або на Кіпр.

– Чудово! Ми ... до Туреччини минулого року. Спочатку ... до Стамбула, а звідти ... до Анталії.

3. – Олександрє Івановичу, а ви любите ... на машині?

– Та як тобі сказати?.. Колись, багато років тому, було дуже приємно ... на машині. Але дивись, що зараз діється! Більшість водіїв ... без будь-яких правил. Ось і зараз через цих порушників я вимушений ... так повільно!

10. Доповніть речення словами *літак* або *потяг* у правильній формі.

Ти питаєш, яким видом транспорту я зазвичай користуюсь? Мені більш подобається літати ..., а моїй подрузі – їздити ... . Я вважаю, що, коли їдеш ... , стомлюєшся більше, ніж коли летиш ... . А подруга говорить, що навпаки, ... можна добре відпочити. Тому щоразу ми сперечаємося – їхати ... чи летіти ... . А що вам більше подобається – літати ... або їздити ... ? Де ви відчуваєте себе краще – ... чи ... ?

11. Прочитайте діалог. Скажіть, що можна зробити, якщо немає квитка на той потяг, яким ви хотіли б поїхати.

– Скажіть, будь ласка, у вас є квитки до Києва на сьогодні?

– Ні, квитків уже немає.

– Що ж мені робити? Мені треба обов'язково поїхати до Києва сьогодні. Я маю побачити брата. Він прилетить з Праги завтра й буде у Києві тільки один день.

– Ви можете їхати автобусом.

– Автобусом? А я не знав. Скажіть, будь ласка, де автовокзал?

– До автовокзалу краще доїхати на метро до станції «Проспект Гагаріна».

– Дякую.

12. Замініть ці речення синонімічною конструкцією з дієсловом *ходити* у правильній формі.

Зразок: Вчора ми були у театрі. – Вчора ми ходили до театру.

1. Ввечері я був у міському парку. 2. Після занять Наталка була в студентській лікарні. 3. Вранці студенти не були на лекції. 4. Роман ніколи раніше не бував у театрі. 5. Після уроку вони були у комп'ютерному салоні. 6. Ви бували у Львові?

13. Замініть ці речення синонімічною конструкцією з дієсловами *бути* або *бувати* у правильній формі.

1. Студенти їздили на екскурсію до Умані. 2. Я багато разів їздив до цього міста. 3. Вчора студенти ходили до театру. Деякі з них ніколи раніше не ходили у театр. 4. У серпні батько їздив до Польщі. 5. Ти їздив коли-небудь за кордон? 6. Моя подруга ходила до перукарні. 7. Рита і Тарас разом ходили у банк. 8. Цей інженер кілька разів літав до Африки.

14. Доповніть мікротекст потрібними дієсловами *ходити, йти, піти, їздити, їхати, поїхати, бути, бувати* у правильній формі.

Вчора ми ... на виставу. Театр знаходиться далеко, тому ми ... туди на машині. Але іноді, коли ми маємо час і погода дозволяє, ми ... у театр на автобусі та метро. Ми не дуже часто ... у цьому театрі, тому що квитки досить дорогі.

Вчора після вистави ми ... до ресторану. Там ми смачно повечеряли. Ми ... у цьому ресторані вперше. Нам там дуже сподобалося. А ввечері ми з чоловіком ... у наш парк. Там ми трохи погуляли. Ми часто ... у цьому парку. Там приємно і спокійно.

15. Виберіть правильне дієслово в дужках. Поясніть свій вибір.

1. Щодня мати ... (возити/водити) Тетяну до школи. Зазвичай вони ходять пішки. 2. Вчора батько ... (водити/ возити) Мишка до зоопарку на таксі. 3. Олена й Галинка йдуть по вулиці. Олена ... (везти/вести) сестру до дитячого садка. 4. Викладач ... (вести/везти) студентів на екскурсію до Львова. 5. Андрій часто ... (возити/водити) молодшого брата на велосипеді. 6. Минулого тижня Оксана ... (возити/ водити) подругу до поліклініки, яка знаходиться поряд з їхнім гуртожитком. 7. Ганна та Рита їдуть у тролейбусі. Вони ... (везти/вести) додому собаку.

16. Використайте замість крапок дієслова *нести, везти* або *вести* в минулому часі.

1. Юрко йшов на стадіон і ... спортивну сумку та м'яч. 2. Чоловік їхав у метро і ... валізу. 3. Дівчина йшла по вулиці й ... пакунки. 4. Жінка йшла повільно, тому що вона ... на руках дитину. 5. Подруги їхали до Ірини на день народження і ... їй подарунки. 6. Батько йшов по вулиці й ... дочку за руку. 7. Автобуси їхали містом і ... дітей на екскурсію. 8. Сьогодні вранці я зустрів Сашка. Він ішов з бібліотеки й ... книжки. 9. Мій сусід впав та зламав ногу, тому вчора я возив його до лікарні. Я ... його туди на таксі. 10. Мій дядько працює водієм автобуса. Одного разу, коли він ... пасажирів на вокзал, автобус зламався, і пасажери запізнилися на літак.

17. Прочитайте текст, виберіть потрібне дієслово першої або другої групи.

1. Я стою на балконі і дивлюся на дорогу, яка ... (вести/водити) до нашого супермаркету.

2. По дорозі ... (їхати/їздити) машина. Вона ... (везти/возити) молоко та інші молочні продукти. Ця машина щодня ... (везти/возити) молоко сюди.

3. А ось ... (йти/ходити) молода жінка. Вона ... (вести/водити) за руку маленьку дівчинку.

4. Дівчинка ... (нести/носити) в руці морозиво. Напевно, вона добре себе поводи́ла і отримала морозиво.

5. А ось ... (їхати/їздити) машина. Я бачу за кермом свого батька. Він ... (везти/ возити) нашу бабусю, яку зустрів на вокзалі.

6. А он ... (бігти/бігати) мій друг, він запізнюється на тренування. Він гарний спортсмен і щодня ... (плисти/ плавати) у басейні.

7. Ось аеропорт «Бориспіль». Тут щодня ... літаки. Зараз літак ... у Івано-Франківськ.

8. Мама щодня ... донечку у дитячий садок. Ось вона ... Оленку додому. Щотижня мама ... Оленку в музичну школу, а сьогодні вона ... сама.

* 18. а) Розподіліть ці назви транспорту за групами.

1. Наземний транспорт: ... ..

2. Водний транспорт: ... ..

3. Повітряний транспорт: ... ..

Маршрутка, літак, корабель, таксі, вертоліт, човен, тролейбус, потяг, трамвай, паром, автобус, велосипед, пароплав, поїзд.

в) Скажіть, яким видом транспорту є метро?

б) Скажіть що робить той чи інший вид транспорту.

Маршрутка ..., літак ..., корабель ..., таксі ..., вертоліт ..., човен ..., тролейбус ..., паром ..., автобус ..., трамвай ..., пароплав, велосипед ..., поїзд ... .

УРОК 25. ВИДИ ДІЄСЛОВА

<i>Недоконаний вид (НВ)</i>	<i>Доконаний вид (ДВ)</i>
Що ти <u>робиє</u> ?	Що ти <u>зробиє</u> ?

Головні значення видів:

<i>1. Назва дії (факт) або процес (як довго?)</i>	<i>1. Результат дії</i>
Я вже <i>дивівся</i> цей фільм. (факт) Він півгодини <i>розв'язував</i> задачу. (як довго? скільки часу?) Я люблю <i>готувати</i> . (факт)	Я вже <i>подивівся</i> цей фільм. Ти вже <i>розв'язав</i> задачу? Вона вже <i>приготувала</i> обід.
<i>2. Дія, що повторюється.</i>	<i>2. Одноразова дія</i>
Він <i>читав</i> цю книгу багато разів, бо вона йому подобається.	Він <i>прочитав</i> цю книгу, але вона йому не сподобалась.
<i>3. Одночасність дії</i> $\Rightarrow \Rightarrow$	<i>3. Послідовність дії</i> $\Rightarrow \rightarrow$
Вони <i>дивілися</i> фільм та часом <i>обговорювали</i> його.	Ми <i>подивілися</i> фільм, а потім <i>обговоріли</i> його.
◆ Запам'ятайте слова, які часто вживаються з тим або іншим видом:	
<i>часом, іноді, інколи, завжди, рідко, часто, зазвичай, щодня, щоранку, щовечора ...</i>	<i>раптом, несподівано, обов'язково, наприкінці, насамкінець ...</i>

1. Виберіть дієслово. Поясніть свій вибір.

1. Сьогодні вранці я ... і пив каву. Я ... газети щоранку. Я швидко ... газету.	читати/ прочитати
2. Сьогодні Андрій добре ... слова. Він завжди добре ... слова.	вчити/ вивчити
3. Вона часто ... на урок, але сьогодні вона не	запізнюватися/ запізнитися
4. Щотижня він ... листи батькам. Учора він ... 2 листа.	надсилати/ надіслати
5. У суботу мій сусід ... повідомлення. Він часто ... повідомлення від подруги.	отримувати/ отримати

6. Кожного дня мій приятель ... свіжі газети. Сьогодні він ... 2 газети.	купувати/ купити
7. Щоранку я ... каву з молоком. А сьогодні я ... молоко.	пити/ випити
8. Майже щодня я ... цю людину в метро. Сьогодні я знов ... її.	зустрічати/ зустріти
9. Зазвичай ми ... працювати о другій годині. Вчора ми ... працювати о першій.	закінчувати/ закінчити
10. Він завжди ... листи ввечері. Сьогодні він ... кілька листів.	писати/ написати
11. Мій старший брат завжди мені ... . Учора він ... мені вирішити завдання.	допомагати/ допомогти

2. Виберіть дієслово. Поясніть свій вибір.

1. Максим не завжди ... викладача. Але сьогодні він одразу ... його.	розуміти/ зрозуміти
2. Зазвичай професор швидко ... статті. Але сьогодні він ... статтю майже 3 години і досі не ... її.	писати/ написати
3. Тамара ніколи не ... прем'єри у театрі. Але сьогодні вона ... нову виставу, тому що була дуже зайнята на роботі.	пропускати/ пропустити
4. Наша бабуся не любить ... гроші. Вона ... мінімум на продукти, а на одяг зовсім не ... . Ось і цього місяця вона ... тільки третину пенсії.	витрачати/ витратити
5. Раптом я ... красиву дівчину. Шкода, що вона не ... мене.	бачити/ побачити
6. Зазвичай батько ... роботу пізно. Вчора він ... роботу о 5 годині, тому що у них були збори.	закінчувати/ закінчити
7. Весь день Тетяна ... телефон подруги. Наприкінці мати ... його в записнику.	шукати/ знайти
8. Сергій уже кілька разів ... палити. Йому дуже важко ... палити.	кидати/ кинути

<p>■ Зверніть увагу:</p>	<p>почина́ти/поча́ти продо́вжувати/продо́вжити закінчува́ти/закінчи́ти кидати/кинути</p>	<p>} + НВ</p>
<p><i>Я <u>почав вивчати</u> українську мову 2 місяці тому. Він <u>продовжує працювати</u> у банку. Зазвичай ми <u>закінчуємо працювати</u> о 14:30. Він нещодавно <u>кинув палити</u>.</i></p>		

3. Виберіть правильний вид дієслова, поясніть свій вибір.

Сьогодні мої друзі були зайняті весь день. Андрій закінчив (писати/написати) статтю. Жак продовжував (шукати/знайти) потрібну книжку. Олена почала (вирішувати/вирішити) складну проблему. Марк почав (прибирати/прибрати) у своїй кімнаті. Тамара кинула (читати/прочитати) нецікавий роман. Антон закінчив (готувати/приготувати) доповідь на збори.

4. Виберіть дієслово і поставте його у правильну форму.

1. Щодня ми ... (починати/почати) працювати о дев'ятій годині ранку.
 2. У суботу ми ... (закінчувати/закінчити) читати це оповідання.
 3. Учора секретарка ... (починати/почати) працювати о десятій годині.
 4. Щоранку о сьомій годині я ... (починати/почати) робити гімнастику.
 Зазвичай я ... (продовжувати/продовжити) робити гімнастику півгодини.
 5. Сьогодні після обіду батько ... (продовжувати/продовжити) читати газети.
 6. Коли ви зазвичай ... (закінчувати/закінчити) заняття? Коли ви ... (закінчувати/закінчити) вчора?
 7. Тобі треба обов'язково ... (кидати/кинути) палити.

5. Доберіть слова, які супроводжують той чи інший вид дієслова. Якщо ви не впевнені, дивіться слова для довідок.

... Сергій працює вдома. ... він працює ввечері, тому він майже ... не працює вранці, тому що ... він слухає лекції в академії. І він ... їх не пропускає. Зараз він уже ... читає важкий український текст. ... він зрозумів, що страшенно хоче спати. Він ... думав, що робити: кинути читати текст чи продовжувати. ... Сергій вирішив прочитати текст, а потім поспати. Нічого дивного, у Сергія сильний характер!

Слова для довідок: раптом, насамкінець, нарешті, щоранку, щодня, зазвичай, годину, довго, ніколи, інколи.

6. Виберіть вид дієслова. Для цього задайте питання, чи ця дія трапилася один раз чи багато разів, чи є (був/буде) певний результат цієї дії.

1. Мати хоче ... сукню.	купувати/купити
2. Мати й Олена ... купити сукню завтра.	домовлятися/ домовитися
3. Сьогодні викладачка дуже ... на роботі.	стомлюватися/ стомитися
4. Андрій не знав дорогу, тому він ... перехожого.	питати/запитати
5. Марина швидко ... працювати на комп'ютері.	вчитися/навчитися
6. Учора Антон ... цікаву новину.	дізнаватися/дізнатися
7. Професор ... писати статтю.	закінчувати/закінчити
8. Батько ... Максима грати у шахи.	вчити/навчити
9. Раніше я ... продукти в цьому магазині.	купувати/купити
10. Том ... усі гроші на відеокамеру.	витрачати/витратити

7. Подивіться, чи є у цих реченнях помилки. Поясніть свою думку. Виправте помилки.

1. Том довго прочитав детектив. 2. Бабуся щодня купує молочні продукти. 3. Несподівано він закінчував вивчити граматику, тому що стомився. 4. Дві години студенти писали твір. 5. Нарешті Марина телефонувала батькам. 6. Зазвичай ми закінчили працювати рано. 7. Врешті-решт він кинув запалити. 8. Раніше люди дізнавалися новини тільки з газет. 9. Батько одразу зрозумів, що трапилося. 10. Несподівано бабуся стомлювалася.

8. Дайте зворотну репліку, щоб висловити процес або результат.

<i>Процес</i>	<i>Результат</i>
<i>Я закінчую працювати.</i>	<i>А я вже закінчив.</i>
<i>Я кидаю палити.</i>	<i>... ..</i>

Я тільки починаю снідати.	... ..
... ..	А я вже виконав усі справи.
Ми закінчуємо працювати о п'ятій годині.	... ..
Я вчуся грати на гітарі.	... ..
... ..	А я вже вивчив усі слова.
Я шукаю це слово у словнику.	... ..

9. Закінчіть речення.

1. Марина писала, писала твір і, нарешті, ... 2. Ректор і декан домовлялись, домовлялись і, нарешті, ... 3. Олена вчилась, вчилась грати на піаніно і, нарешті, ... 4. Я шукав, шукав якісну відеокамеру і, нарешті, ... 5. Студент не розумів, не розумів нову граматику і, нарешті, ... 6. Мати готувала, готувала вечерю і, нарешті, ... 7. Максим читав, читав важкий текст і, нарешті, ...

10. Дайте зворотну репліку, щоб підкреслити, один раз відбулася певна дія чи багато разів.

<i>Один раз</i>	<i>Багато разів</i>
<i>А я сьогодні вирішив складну проблему!</i>	<i>Ну то й що! Я вирішую складні проблеми щодня.</i>
<i>А я сьогодні вивчив нові слова!</i>	... ..
<i>А я сьогодні приготувала смачний сніданок!</i>	... ..
... ..	<i>Ну то й що! Я щодня стомлююся.</i>
<i>А я сьогодні витратила багато грошей!</i>	... ..
... ..	<i>Ну то й що! Я майже щодня пропускаю.</i>
... ..	<i>Ну то й що! Я завжди починаю о сьомій годині.</i>
<i>А я сьогодні зустрів по дорозі нашого декана.</i>	... ..
... ..	<i>Ну то й що! Я щомісяця купую собі новий мобільний телефон.</i>

11. Напишіть, що ви робили вчора, як завжди. Що ви зробили незвичайного. Скажіть про це вашому сусіду.

Що ви робили вчора, як зазвичай?	Що ви зробили, що не робите щодня?
Учора я <u>гуляв</u> , <u>читав</u> детектив, ...	Я <u>пропустив</u> заняття, <u>купив</u> подарунок матері ... ..

● Порівняйте:

любіти вміти (на)вчітис (с)подобатис	+НВ	(з)могті (за)хотіти (по)радіти допомагати (допомогті)	(по)просіти (по)обіцяти вирішувати (вирішити)	+ НВ /ДВ
Я <u>люблю</u> співати. Я <u>вмію</u> плавати. Він <u>вчиться</u> грати на гітарі. Мені <u>подобається</u> грати на гітарі.		Я <u>можу</u> грати на гітарі. – Я <u>можу</u> зіграти на гітарі. Я <u>раджу</u> тобі кинути палити. – Я <u>раджу</u> тобі добре працювати. Я <u>хочу</u> спати. – Я <u>хочу</u> купити авто. Я <u>допомагаю</u> йому вчитися плавати. – Я <u>допомагаю</u> йому навчитися плавати.	Він <u>попросив</u> мене допомогти йому. – Викладач <u>просив</u> нас завжди допомагати один одному. Він <u>обіцяв</u> зателефонувати мені завтра. – Він <u>обіцяв</u> щодня телефонувати. Він <u>вирішив</u> купити це авто.	

12. Виберіть дієслово правильного виду.

1. Андрію, допоможи мені, будь ласка, ... (вибирати/ вибрати) хорошу відеокамеру. 2. Лікар порадив мені ... (кидати/кинути) палити і багато ... (гуляти/погуляти) на свіжому повітрі. 3. Батько обіцяв ... (купувати/купити) мені хорошу відеокамеру. 4. Максим не вміє ... (працювати/ попрацювати) на комп'ютері, але він дуже хоче ... (вчитися/ навчитися). 5. Я вирішив ... (обідати/пообідати) у ресторані. 6. Ти можеш ... (допомагати/допомогти) мені? 7. Петре, ти любиш ... (малювати/намалювати)? 8. Тобі подобається ... (читати/прочитати) романи? 9. Я хочу ... (запрошувати/ запросити) вас у гості. 10. Батько попросив мене ... (відправляти/відправити) лист. 11. Завтра я не можу ... (телефонувати/зателефонувати) йому.

■ Зверніть увагу:

Немає <i>-ся/-сь</i> (перехідні)	Є <i>-ся/-сь</i> (неперехідні)
<p>1. Суб'єкт <u>хто</u>?</p> <p>починати/почати закінчувати/закінчити продовжувати/продовжити відчиняти/відчинити зачиняти/зачинити зупиняти/зупинити</p> <p>Коли <u>ти</u> починаєш працювати? <u>Він</u> закінчив роботу о п'ятій. <u>Господар</u> відчиняє магазин о дев'ятій годині ранку. <u>Водій</u> зупинив машину на перехресті.</p>	<p>Суб'єкт <u>що</u>?</p> <p>починатися/початися закінчуватися/закінчитися продовжуватися/продовжитись відчинятися/відчинитися зачинятися/зачинитися зупинятися/зупинитися</p> <p>Коли починається <u>урок</u>? <u>Робота</u> закінчується о п'ятій. <u>Магазин</u> відчиняється о дев'ятій годині ранку. <u>Машина</u> зупинилася на перехресті.</p>
<p>2. дієслово + кого?що?(Зн.в.)</p> <p>вмивати/вмити втирати/втерти вчити/навчити готувати/приготувати</p> <p>Ніна <u>приготувала</u> обід (Зн.в.). Він любить <u>фотографувати</u>.</p>	<p>дієслово з <i>ся</i> + ін. відм.(себе)</p> <p>вмиватися/вмитися втиратися/втертися вчитися/навчитися (чого?) готуватися/приготуватися (до чого?)</p> <p>Ніна <u>готується до іспиту</u> (Р.в.). Він любить <u>фотографуватися</u>.</p>

◆ Запам'ятайте: тривати = продовжуватися

Життя (що?) триває. = Життя продовжується.

13. Виберіть потрібне дієслово. Слідкуйте за правильним вибором виду.

а) *починати(ся) – почати(ся)*

1. Коли урок..., ми ... писати диктант. 2. Коли ви ... вивчати українську мову? 3. Учора ми були на концерті. Концерт ... о сьомій годині. 4. Ми гуляли в парку. Коли ... дощ, ми повернулись додому та ... грати у шахи.

б) *продовжувати(ся) – продовжити(ся)*

1. Після перерви урок ... . Ми ... читати текст. 2. Збори тривали майже дві години. Усі стомилися, але ... слухати доповідь декана. 3. Том не помітив мене і ... розмовляти по телефону. 4. До якого часу ... зимові канікули? 5. Після реклами ... трансляція футбольного матчу. І ми могли, нарешті, ... дивитися цікаву гру.

в) закінчувати(ся) – закінчити(ся)

1. Учора ми ... працювати не дуже пізно. 2. Наш урок ... о другій годині.
3. Коли перерва ..., ми повернулись у клас. 4. Концерт ... о дев'ятій, але ми не поспішали додому. 5. Коли ресторан ... працювати сьогодні?

14. Продовжіть мікротексти. Скажіть, скільки часу продовжувалась подія.

1. Викладач почав заняття рівно о 9 годині. Викладач закінчив заняття рівно о 2 годині. Заняття ... ..

2. Тренер почав тренування о 5 годині. Тренер закінчив тренування о 7 годині. Тренування ... ..

3. Директор фірми почав зустріч об 11 годині. Директор фірми закінчив зустріч о першій. Зустріч ... ..

4. Співак почав концерт о 7 годині. Співак закінчив концерт о 8:30. Концерт ... ..

15. Складіть речення за зразком.

Зразок: Зустріч (вчора) 10–10:30.

– Зустріч почалась о 10 годині.

Зустріч закінчилась о пів на одинадцяті.

– Зустріч тривала півгодини.

1. Іспит (вчора) – 10:00 – 14:00. 2. Уроки (зазвичай) – 8:30 – 14:30. 3. Збори (позавчора) 13:00 – 13:45. 4. Фільм (зазвичай) – 19:00 – 21:00. 5. Переговори (у середу) – 11:30 – 15:30.

16. Виберіть потрібне дієслово. Слідкуйте за правильним вибором виду.

1. Марина довго ... готувати справжні українські вареники і, нарешті, ...	вчити/ навчити
2. Батько поки не ... мене грати у шахи, але він продовжує мене	вчити/
3. Людмила дві години ... нові дієслова. Насамкінець вона їх	вивчити
4. Ніхто не ... Тараса малювати. Він сам ... чудово малювати.	вчитися/ навчитися
5. Я одразу ... адресу й телефон Ніни.	
6. Ти хочеш ... добре працювати на комп'ютері?	
7. Мої батьки ... мене завжди говорити правду.	

17. Виберіть правильне дієслово із -ся або без -ся.

1. Ми вже ... свою роботу. Зима ..., і настала весна.	закінчити(ся)
2. Ця дівчина добре ... . Зараз вона ... вірші Шевченка.	вчити(ся)
3. Дівчина ... вікно. Ти знаєш, коли учора ... бібліотека?	відчинити(ся)
4. Юнак ... таксі. Автобус ... на зупинці.	зупинити(ся)
5. Продавець ... кіоск. Був сильний вітер, і вікно	зачинити(ся)
6. Я ... працювати о сьомій годині. Урок ... о дев'ятій годині.	починати(ся)

18. Прочитайте текст. Виберіть дієслово доконаного або недоконаного виду. Поставте його у правильну форму.

Розповідає Жак

Нарешті я вирішив ... (купувати/купити) українське авто. Я довго ... (вирішувати/вирішити), яку машину купити – українську чи іноземну. Коли я жив у Китаї, у мене була китайська машина. Коли я жив у Японії, у мене була японська машина. Тому я твердо ... (вирішувати/ вирішити) ... (купувати/купити) українське авто «Део».

Я ... (починати/почати) ... (шукати/знайти) хорошу, але недорогу машину, тому що я ... (стомлюватися/ стомитися) їздити на метро та автобусі. Вранці там так багато людей! І всі штовхаються, тому що дуже поспішають.

Спочатку я ... (запитувати/запитати) у Сергія, де можна ... (купувати/купити) таке авто. Але він не знав. Тоді я ... (починати/почати) ... (дивитися/подивитися) рекламу та оголошення в газетах. Я ... (вчитися/навчитися) добре розуміти текст реклами. Нарешті я ... (стомлюватися/ стомитися) ... (шукати/знайти) і ... (купувати/купити) машину у автосалоні недалеко від мого офісу.

Мої друзі-іноземці ... (говорити/сказати), що я дурень, тому що українські авто неякісні. Але я ... (вирішувати/вирішити), що досить ... (витрачати/ витратити) час. І зараз у мене є чудова машина. Вона зовсім невелика, але зручна. У неї є свій характер. До того ж моя машина ... (витрачати/ витратити) небагато бензину. І тепер я ніколи не ... (запізнюватися/запізнитися). Тому я дуже задоволений. І мій бос теж!

УРОК 26. МАЙБУТНІЙ ЧАС ДІЄСЛІВ ДОКОНАНОГО ВИДУ

▣ Зверніть увагу на парадигму дієслів (НВ і ДВ)

<i>Минулий час</i>	<i>Теперішній час</i>	<i>Майбутній час</i>
<i>НВ. Інф. читати</i>		
ВІН читав ВОНА читала ВОНО читало ВОНИ читали	я читаю ти читаєш ... ВОНИ читають <i>Наказовий спосіб:</i> Читай (-те, -мо)!	я буду читати ти будеш ... ВОНИ будуть я читатиму ти читатимеш ... ВОНИ читатимуть
<i>ДВ. Інф. прочитати</i>		
ВІН прочитав ВОНА прочитала ВОНО прочитало ВОНИ прочитали	—	я прочитаю ти прочитаєш ... ВОНИ прочитають <i>Наказовий спосіб:</i> Прочитай (-те, -мо)!
<i>НВ. Інф. пояснювати</i>		
ВІН пояснював ВОНА пояснювала ВОНО пояснювало ВОНИ пояснювали	я пояснюю ти пояснюєш ... ВОНИ пояснюють <i>Наказовий спосіб:</i> Пояснюй (-те, -мо)!	я буду пояснювати ти будеш ... ВОНИ будуть я пояснюватиму ти пояснюватимеш ... ВОНИ пояснюватимуть
<i>ДВ. Інф. пояснити</i>		
ВІН пояснив ВОНА пояснила ВОНО пояснило ВОНИ пояснили	—	я поясню ти поясниш ... ВОНИ пояснять <i>Наказовий спосіб:</i> Поясн и (-іть, -імо)!
<i>НВ. Інф. говорити</i>		
ВІН говорив ВОНА говорила ВОНО говорило ВОНИ говорили	я говорю ти говориш ... ВОНИ говорять <i>Наказовий спосіб:</i> Говор и (-іть, -імо)!	я буду говорити ти будеш ... ВОНИ будуть я говоритиму ти говоритимеш ... ВОНИ говоритимуть
<i>ДВ. Інф. сказати</i>		
ВІН сказав ВОНА сказала ВОНО сказало ВОНИ сказали	—	я скажу ти скажеш ... ВОНИ скажуть <i>Наказовий спосіб:</i> Скаж и (-іть, -імо)!

♦ **Запам'ятайте:** дієслова *авансувати, адресувати, веліти, ранили, наслідувати, організувати* та деякі ін. однією формою виражають *НВ* і *ДВ*.

1. Прочитайте речення. Порівняйте вживання дієслів майбутнього часу *НВ* і *ДВ*.

НВ	ДВ
Завтра Ганна <i>буде читати</i> (читатиме) цю книжку.	Завтра Ганна <i>прочитає</i> цю книжку і дасть її мені.
О шостій годині вона <i>буде вечеряти</i> (вечерятиме).	Вона <i>повечеряє</i> й піде у парк.
Сьогодні Ганна <i>буде вчити</i> (вчитиме) нові дієслова.	Сьогодні Ганна <i>вивчить</i> нові дієслова.
<i>Що Ганна буде робити (робитиме)?</i>	<i>Що Ганна зробить?</i>

2. Напишіть у таблицю форму майбутнього часу цих дієслів доконаного виду: *почати, стати, встати, перекласти, сказати, надіслати, зрозуміти, почекаати, отримати, привітати, дати, розповісти, закінчити, відчинити, запросити, порадиити, навчитися, домовитися*.

я	ти	він/воно/ вона	ми	ви	вони
почну́	почне́ш	почне́	...	...	...
ста́ну	ста́неш	ста́не	...	...	...
вста́ну	вста́неш	вста́не	...	...	...
перекладу́	перекладе́ш	перекладе́	...	...	...
скажу́	ска́жеш	ска́же	...	...	...
надішлю́	наді́шлеш	наді́шле	...	...	...
зрозумію́	зрозумі́еш	зрозумі́е	...	...	...
почекаю́	почека́еш	почека́е	...	...	...
отримаю́	отрима́еш	отрима́е	...	...	...
привітаю́	привіта́еш	привіта́е	...	...	...
дам	дасі́	дасть	...	...	...
розпові́м	розпові́си	розпові́сть	...	...	...
закінчу́	закінчи́ш	закінчи́ть	...	...	...
відчинію́	відчини́ш	відчини́ть	...	...	...
запрошу́	запро́сиш	запро́сить	...	...	...
пора́джу	пора́диш	пора́дить	...	...	...
навчу́ся	навчи́шся	навчи́ться	...	...	...
домовлю́сь	домови́шся	домови́ться	...	...	...

3. Прочитайте речення. Задайте питання до виділених дієслів.

1. Завтра Віктор *буде розповідати* нам про свою подорож. 2. Завтра Віктор обов'язково *розповість* нам про свою подорож. 3. Сьогодні на уроці ми *писатимемо* диктант. 4. Ми *напишемо* диктант і підемо додому. 5. Я *готуватиму* сьогодні смажену картоплю. 6. На обід я *приготую* смажену картоплю. 7. Я *не буду запрошувати* багато гостей. 8. Я *запрошу* тільки родичів. 9. Він щодня *надсилатиме* подрузі повідомлення. 10. Завтра він *надішле* їй телеграму. 11. Ввечері я *буду перекладати* текст. 12. Коли я *перекладу* текст, я вам зателефоную.

4. Прочитайте речення. Проаналізуйте та поясніть вживання майбутнього часу дієслів ДВ і НВ (процес – результат, багато разів – один раз, факт).

Завтра Антон вирішуватиме складну проблему.

Я купуватиму продукти у цьому магазині.

Ганна буде вчити сьогодні нові слова й граматику.

Макс завтра буде вчитися грати у шахи.

Наступного тижня ми рано будемо закінчувати заняття.

Завтра Антон вирішить складну проблему.

Я куплю продукти у цьому магазині.

Ганна вивчить сьогодні нові слова й граматику.

Макс скоро навчиться грати у шахи.

Викладач сказав, що завтра ми рано закінчимо заняття.

5. Прочитайте речення та проаналізуйте вживання видів дієслів. Напишіть у дужках букву Ф (факт), Р (результат), П (процес), Б (багато разів) або О (один раз).

1. Максим буде перекладати ( ) статтю, а Андрій точно її перекладе ( ).
 2. Лариса буде вчитися працювати ( ) на комп'ютері і нарешті навчиться ( ).
 3. Зараз Наталка не може ( ) грати на гітарі, але я думаю, що дуже скоро вона зможе ( ). 4. Я впевнена, що завтра я отримаю ( ) листа від батька, а потім я буду отримувати ( ) листи майже щотижня. 5. Ввечері мати буде готувати ( ) мою улюблену страву, а я буду їй допомагати ( ). 6. Завтра він фотографуватиме ( ) вулиці й будинки міста. Завтра він обов'язково сфотографує ( ) цю церкву.

6. Прочитайте репліки. Виберіть правильний вид дієслова. Подумайте, чи можливо використати обидві форми.

1. Професоре, боюся, що я не (перекладатиму/ перекладу) цю статтю. Вона надто велика й важка. 2. Мамо, я обов'язково (запрошуватиму/запрошу) Макса й Олену в гості. 3. Максиме, я (чекатиму/почекаю) тебе максимум півгодини. 4. Олено, я (буду робити/зроблю) цей переклад завтра. 5. Батьку, скоро я (шукатиму/знайду) нову роботу. 6. Віро, коли ти (будеш закінчувати/закінчиш) університет? 7. Антоне, говори голосно й повільно! Можливо тоді я (буду розуміти/зрозумію) тебе.

7. Доповніть репліку. Дієслово поставте у форму майбутнього часу.

<i>Вже/Уже</i>	<i>Скоро, потім, ...</i>
<i>Том уже <u>запросив</u> мене до себе в гості.</i>	<i>А потім я <u>запрошу</u> його.</i>
Батьку вже <u>отримав</u> мого листа.	А брат ... ..
Андрій уже <u>закінчив</u> роботу.	А ми ... ..
Катя вже <u>зробила</u> вправу.	Я теж ... ..
Жак уже <u>зателефонував</u> батькам.	А Марина ... ..
Антон уже <u>навчився</u> грати у шахи.	І ти теж ... ..
Марина вже <u>зрозуміла</u> тему.	Ви теж ... ..
Стас уже <u>написав</u> твір.	А я ... ..
Діти вже <u>поснідали</u> .	А батьки ... ..
Ми вже <u>подивилися</u> цей фільм.	А наші друзі ... ..

8. Виберіть правильний вид дієслова.

1. Сьогодні ми ... твір. Коли ми ... твір, ми покажемо його викладачу.	писати/написати
2. Мій брат ... портрет. Коли він ... портрет, він подарує його мені.	малювати/ намалювати
3. Після обіду я ... . Я трохи ... і почну працювати.	відпочивати/ відпочити
4. Сьогодні ми ... рано, о 18:00. Ми ... і підемо в театр.	вечеряти/ повечеряти
5. Коли ви ... цю книжку, принесіть її до класу. Ми ... її разом.	читати/прочитати
6. Що ти ... сьогодні після уроку? Коли він обіцяє ... переклад?	робити/зробити

9. Підкреслені дієслова напишіть у формі майбутнього часу.

Зразок: Ми повечеряли й почали дивитися фільм.

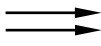
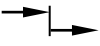
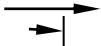
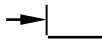
Ми повечеряємо й почнемо дивитися фільм.

1. Мій молодший брат цього року закінчив школу й вступив до університету. 2. Антон сьогодні дівнався, коли будуть іспити, і сповістив мене. 3. Я написав вам записку й залишив її на столі. 4. Олена взяла словник і подивилася у ньому незнайомі слова. 5. Коли батько надіслав мені лист, я відповів йому. 6. Ми написали твори й дали зошити викладачеві. 7. Марина встала о сьомій годині та зробила ранкову гімнастику. 8. Лаборант відчинив двері й дав нам ключі. 9. Максим сьогодні переклав статтю й почав готуватися до виступу. 10. Я допоможу вам, якщо ви не зрозуміли це завдання. 12. О котрій годині ви домовилися зустрітися? 13. Антон сьогодні купив квиток на виставу, одягнувся і пішов в театр. 14. Сергій взяв ручку в пеналі і почав писати диктант. 15. Студенти написали контрольну роботу і здали зошити викладачу.

10. Читайте речення. Стежте за видом дієслів.

Коли батько снідає (НВ), він читає (НВ) газету.	══→
Коли батько снідав (НВ), він читав (НВ) газету.	══→
Коли батько снідав (НВ), він прочитав (ДВ) газету.	→ →
Коли батько снідатиме (НВ), він читатиме (НВ) газету.	══→
Коли батько снідатиме (НВ), він прочитає (ДВ) газету.	→ →
Коли батько поснідав (ДВ), він читав (НВ) газету.	→ →
Коли батько поснідав (ДВ), він прочитав (ДВ) газету.	→ →
Коли батько поснідає (ДВ), він читатиме (НВ) газету.	→ →
Коли батько поснідає (ДВ), він прочитає (ДВ) газету.	→ →

11. Прочитайте, що розповідає Максим. Поясніть вживання видів дієслів.

			
Одночасність двох дій	Послідовність двох завершених дій	Одна дія завершилась під час іншої	Послідовність дій, але друга дія не завершилась
НВ+НВ	ДВ+ДВ	НВ+ДВ	ДВ+НВ

Розповідає Максим

Коли я навчався в університеті, я вивчав англійську мову.

Коли я закінчив університет, я почав працювати в американській фірмі.

Коли я жив у Китаї, я навчився готувати.

Коли я розмовляю українською, я іноді роблю помилки.

Коли я знайшов квартиру в Харкові, я купив машину.

Коли я закінчу навчання в Україні, я житиму в Америці.

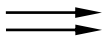
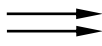

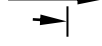

Коли я працюю на комп'ютері, я слухаю музику.

Коли я готую, я ніколи не стомлююсь.

Але я завжди стомлююсь, коли мию посуд.

Коли ми відкриємо філію у Києві, я обов'язково вас запрошу.

12. Складіть речення за схемою.

	Зараз	снідати/поснідати – слухати/послухати <i>Коли я снідаю, я слухаю радіо.</i>
	Зараз	дивитися/подивитися у вікно – бачити/ побачити парк ... ..
	Завтра	закінчувати/закінчити переклад – телефонувати/зателефонувати подрузі ... ..
	Учора	перекладати/перекласти оповідання – знаходити/знайти помилку ... ..
	Учора	дивитися/подивитися фільм – телефонувати/зателефонувати подруга ... ..
	Учора	відкривати/відкрити власний бізнес – бачити/ побачити фотографію ... ..

13. Прочитайте, що розповідає Олена. Виберіть дієслово і поставте його у правильну форму.

Розповідає Олена

Раніше, коли я нічого не ... в українській граматиці, я ... Лїду.	розуміти/зрозуміти запитувати/запитати
Коли я ... університет, я ... в українському журналі.	закінчувати/закінчити працювати/попрацювати
Коли ... працювати, я обов'язково ... машину.	починати/почати купувати/купити
Коли я ... пізно ввечері зі своїм собакою, я ніколи не	гуляти/погуляти боятися/злякатися
Учора, коли я ... подругу, я ... відомого режисера.	чекати/почекати бачити/побачити
Завтра, коли я ... цей текст, я ... незнайомі слова у словнику.	перекладати/перекласти дивитися/подивитися
Коли я ..., я завжди дуже	працювати/попрацювати стомлюватися/стомитися

14. Прочитайте, що розповідає Тетяна. Виберіть дієслово доконаного або недоконаного виду і поставте його у правильну форму.

Розповідає Тетяна

Минулого тижня я ... (знайомитися/ познайомитися) з однією цікавою людиною. Він художник. Ми швидко ... (знаходити/знайти) спільну мову. Коли він ... (дивитися/ подивитися) мої роботи, він одразу ... (радити/порадити) мені кинути академію і ... (вступати/вступити) до худпрому. Я довго ... (сперечатися/посперечатися) з ним, але він нічого не ... (хотіти/схотіти) ... (слухати/послухати). Він ... (говорити/сказати), що у мене є хист і я обов'язково повинна ... (продовжувати/продовжити) малювати. Я ... (вирішувати/вирішити), що завтра я ... (радитися/ порадитися) зі своїм братом. Я завжди ... (радитися/ порадитися) з ним, коли не можу самостійно ... (вирішувати/вирішити) проблему.

УРОК 27. ПРЕФІКСАЛЬНІ ДІЄСЛОВА РУХУ

1. Просторові значення префіксальних дієслів з ознакою руху

→	ввійті/увійті (факт); в'їхати вбігти влетіти внести ...	куди? до кого?	у кімнату, до кімнати, до секретаря
	зайті (ненадовго) заїхати забігти залетіти занести ...	куди? до кого? за що?	до магазину, у кімнату, до лікаря, за паркан, дуже далеко
←	вийти (факт) виїхати вибігти вилетіти вінести ...	звідки? від кого?	з кімнати від секретаря
→	прийти (надовго) приїхати прибігти прилетіти привести ...	куди? до кого? звідки?	до школи, на пошту до батьків; з інституту, з пошти
←	піти (надовго) поїхати побігти полетіти понести ...	від кого?	від батьків

● Порівняйте:

<i>увійти</i> (факт)	<i>зайти</i> (ненадовго, мимохідь)	<i>прийти</i> (надовго, = повернутися)
Том відчинив двері та увійшов до кімнати.	Том відчинив двері та зайшов до кімнати.	Том прийшов додому о шостій годині.
Ганна увійшла до кабінету лікаря та привіталась.	Дорогою додому Ганна зайшла на вокзал і купила квиток.	Ганна прийшла з роботи дуже стомлена.

1. Доповніть речення дієсловами *увійти*, *зайти* або *прийти*.

1. О котрій годині ти вчора ... додому? 2. Дорогою на роботу Максим ... у кав'ярню і поснідав. 3. Лікар ... до кабінету і почав прийом. 4. Після роботи мені треба ... до приятеля. 5. У неділю до мене обіцяв ... мій старий друг. 6. Марина ... до ванної кімнати, щоб помити руки.

2. Доповніть речення дієсловами *увійти* або *вийти* у правильній формі.

1. Викладач ... до аудиторії і привітався. 2. Викладач попрощався та ... з аудиторії. 3. Том постукав у двері та ... до кімнати. 4. Том підвівся, відчинив двері та ... з кімнати у коридор. 5. Студент відчинив двері до аудиторії та спитав: «Можна ... ?» 6. Студент скінчив писати самостійну роботу й спитав: «Можна ... ?» 7. Юнак ... до кімнати та увімкнув світло. 8. Коли я ... з квартири, я пригадав, що забув узяти гроші. 9. Лекція скінчилася, і студенти ... з аудиторії. 10. Учителька ... у клас, і урок почався. 11. Мій друг ... до кімнати й сказав, що отримав листа. 12. Фільм скінчився, і глядачі ... із зала. 13. Викладач відчинив двері, і студенти ... до аудиторії. 14. Коли ми ... з театру, на вулиці вже було темно.

3. Замініть дієслово з префіксом *уві-*(*вві-/в-*) дієсловом з префіксом *ви-* (зробіть відповідні зміни у реченнях, якщо потрібно).

1. Я увійшов у театр, коли була 8 година. 2. Він увійшов до магазину. 3. Ми увійшли до кімнати та побачили Антона. 4. Я ввійшов до метро й купив у касі жетони. 5. Коли ми увійшли до університету, ми зустріли викладача. 6. Я помітив своїх друзів, коли увійшов у автобус.

4. Використайте замість крапок дієслова *увійти*, *вийти* або *зайти* у правильній формі.

1. Я ... у магазин, тому що на вулиці йшов дощ. Коли я ... до залу, я побачив там свою наречену. 2. Одразу після дзвоника в аудиторію ... наш декан. 3. Сьогодні мені треба обов'язково ... до колеги. 4. Коли ми ... до академії, була 8:30. 5. Коли ми ... до академії, вже дзвонив дзвоник. 6. Коли ми ... з академії, була вже шоста година вечора. 7. По дорозі з роботи Олена ... до бібліотеки за новими книжками. 8. Тарас ... у кіоск за сигаретами. 9. Давай ... до цього відділку, я хочу подивитися нові моделі телефонів.

● **Порівняйте:**

<i>вийти</i> (факт; ненадовго)	<i>піти</i> (надовго)
Коли урок скінчився, студенти <i>вийшли</i> з класу.	Коли уроки скінчилися, студенти <i>пішли</i> з академії.
Декана немає, він <i>вийшов</i> (але скоро повернеться).	Декана немає, він <i>пішов</i> (сьогодні його вже не буде).

5. Напишіть речення, використовуйте дієслова *зайти*, *увійти*, *прийти*, *вийти* або *піти*.

1. Ганна відчинила двері та ... у кімнату. 2. Студенти ... до лабораторії. 3. Раптом до кімнати ... моя сестра. Вона щойно ... з університету. 4. Коли я вранці прокинувся, батька вже не було вдома, він ... на роботу. 5. Можна мені ... у клас? 6. Дівчина ... у квартиру та увімкнула світло. 7. Батько підвівся та ... з кімнати. 8. Сьогодні я ... з гуртожитка о 9 годині. 9. – Можна ... до директора? – Його немає, він ... до міністерства. 10. По дорозі додому Ганна ... до супермаркету за продуктами. 11. – Ти не знаєш, де Андрій? – Він ... на 5 хвилин до кіоску. 12. Почалася перерва, і студенти ... з аудиторії. 13. Закінчилася вистава, і студенти ... із театру.

→ □	<p>підійті під'їхати підбігти підлетіти піднести ...</p>	<p>до кого? до чого?</p>	<p>до міліціонера, до професора; до дошки, до будинку, до зупинки</p>
□ →	<p>відійті від'їхати відбігти відлетіти віднести ...</p>	<p>від кого? від чого?</p>	<p>від міліціонера, від професора; від дошки, від будинку, від зупинки</p>
→ □	<p>дійті (як швидко? яким чином?) доїхати добігти долетіти донести ...</p>	<p>до чого?</p>	<p>до інституту, до зупинки, до магазину (швидко, за 10 хвилин, пішки, літаком, на таксі ...)</p>

6. Висловте протилежну думку.

Зразок: Ганна підійшла до вікна.

– Ні, Ганна вже відійшла від вікна.

1. Віктор підійшов до дошки. 2. Студент підійшов до дверей. 3. Туристи підійшли до села. 4. Діти підійшли до вчительки. 5. Ми підійшли до музею. 6. Машина під'їхала до зупинки. 7. Автобус під'їхав до будинку. 8. Комаха підлетіла до квітки. 9. Корабель підплив до пристані. 10. Діти підбігли до матері. 11. Сестра підійшла до великого вікна. 12. Трамвай під'їхав до вокзалу. 13. Пташка підлетіла до дерева. 14. Човен підплив до самого берега. 15. Сусідка підійшла до нашої квартири. 16. Таксі під'їхало до студентського гуртожитку.

7. Напишіть антонімічні речення.

Зразок: Студенти приїхали до спортивного табору.

– Студенти поїхали зі спортивного табору.

1. Туристична група приїхала до України. 2. Машина підїхала до парку. 3. Ми підійшли до входу. 4. Діти підбігли до автобусу. 5. Діти прибігли зі школи. 6. Птахи прилетіли з півдня. 7. Птахи підлетіли до нашого вікна. 8. Човен підплив близько до берега. 9. Туристи приїдуть завтра. 10. Потяг підходить до платформи № 2. 11. Підійдіть до мене ближче. 12. Тарас підбіг до зупинки.

8. Напишіть префікси *до-/ді-* або *при-*.

1. До мене __йшли друзі. Вони __йшли до гуртожитку пішки. 2. Я __йшов до гуртожитку мого друга за 10 хвилин. Друг зрадив, що я __йшов до нього. 3. Ми __йшли до вокзалу за 25 хвилин. Ми __йшли на вокзал вчасно. 4. Вчора ми __летіли з Лондона. Від Лондона до Києва ми __летіли за три з половиною години. 5. Звідки ви __їхали? За який час ви __їхали? 6. Цей спортсмен __біг перший. Він __біг до фініша за 68 секунд. 7. Валіза була важка, тому Іванко допоміг мені __нести її. 8. Звідки ти __ніс ці речі? 9. Було пізно, і Борис __віз мене додому на таксі.

9. Доповніть речення. Вживайте дієслова *підійти, піднести, підвести, підвезти, відійти, віднести, відвести, відвезти*.

1. На вечірці Іванко ... до нас, ... дівчину й сказав: «Знайомтеся, моя сестра Людмила». 2. Ганна сказала: «Мені треба з тобою поговорити, але ніхто не повинен нас чути», – й ... мене вбік. 3. Сусід ... мене до підїзду на власному автомобілі. 4. Сестра ... до мого лоба руку й сказала: «Здається, у тебе висока температура». 5. Мати хотіла покликати дітей додому й ... до вікна. 6. Художник вирішив подарувати свої картини місту й ... їх до міського художнього музею. 7. ... від дошки, будь ласка, я не бачу, що ти там написав.

10. Замість крапок використайте потрібне дієслово руху *піти, поїхати, прийти, приїхати, принести, підійти, під'їхати, відійти, від'їхати*.

1. До мене ... подруга й ... торт. 2. До нас ... друзі з Криму. 3. Під час перерви до мене ... подруга і ми разом ... до їдальні. 4. Сестра взяла зошит та ... до лампи почитати. 5. Я не можу припаркувати свою машину. Чи ви не могли б трохи ... ? 6. Вони ... до гуртожитка на таксі. 7. Друг ... від мене дуже пізно. 8. Усі студенти ... на практику.

■ **Зверніть увагу:**

<i>принесті</i> ≠ <i>віднести</i>	
Мати <i>принесла</i> з кухні посуд.	Мати <i>віднесла</i> посуд на кухню.
<i>привезті</i> ≠ <i>відвезті</i>	
Батько <i>привіз</i> з магазину нові меблі.	Батько <i>відвіз</i> стару шафу на дачу.
<i>привесті</i> ≠ <i>відвесті</i>	
Ганна <i>привела</i> собаку з прогулянки.	Собака захворів, і Ганна <i>відвела</i> його до ветеринара.

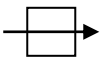
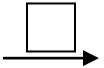
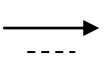
11. Закінчіть речення. Використайте дієслова *принести* ≠ *віднести*, *привезти* ≠ *відвезти*, *привести* ≠ *відвести*. Слова в дужках поставте у правильну форму.

Зразок: *Студенти приїхали до гуртожитку та ... (продукти).*

– *Студенти приїхали до гуртожитку та привезли продукти.*

1. До мене прийшла подруга та ... (коробка цукерок). 2. Мені треба ... (ноутбук) у ремонт. 3. Ввечері прийшов Андрій та ... (його/своя стаття). 4. Я обов'язково до вас прийду. Якщо можна, я ... (мій/свій брат). 5. Наталка їде у відрядження, тому вона ... (її/своя дочка) до сестри. 6. Надія прийшла до Олени та ... (її/своя подруга). 7. Сусідів немає вдома. Вони поїхали на дачу й ... туди (їхні/свої діти). 8. Мені треба ... (мій/свій собака) до ветеринарної клініки. 9. Сьогодні ввечері я можу приїхати до тебе та ... (твій ноутбук). 10. У четвер я прийду до тебе і ... (нові фотографії).

3.

	перейти переїхати перебігти перелетіти ...	що? через що?	(через) вулицю, (через) річку, (через) дорогу
	пройти проїхати пробігти пролетіти ...	що? чим?	парк; вулицею
	пройти ...	повз кого? повз що?	повз мене, повз парк, повз театр
	пройти (скільки кілометрів)	що?	важкий шлях, 5 кілометрів

■ Зверніть увагу:

Ми *перейшли* (що?) вулицю.Ми *перейшли* (через що?) через дорогу.Ми *перепливли* (куди?) на інший бік річки.Ми *переїхали* (звідки? – куди?) з Харкова до Києва.

12. Прочитайте мікротексти і дайте відповіді на питання.

1. Ви стоїте на вулиці (площі, проспекті, бульварі). Театр, куди ви поспішаєте, знаходиться на іншому боці. Що ви зробите?

2. Ви жили на цій вулиці (у цьому будинку, у цій квартирі), а тепер ви живете на іншій вулиці (в іншому будинку, в іншій квартирі). Що ви зробили?

3. Ви вже сидите на цьому березі річки, а 10 хвилин тому ви були на іншому березі річки. Що ви зробили?

13. а) Розв'яжіть задачу.

Туристи вийшли з міста о 8 годині та прийшли до села о 12 годині. Вони проходили 5 кілометрів за годину.

Скільки кілометрів пройшли туристи? За скільки годин вони пройшли цей шлях?

б) Складіть подібну задачу і попросіть друга розв'язати її.

14. Складіть речення з протилежним значенням.

Зразок: Вона увійшла до кімнати. ≠ Вона вийшла з кімнати.

1. Ганна поїхала до Варшави. 2. Автобус від'їхав від зупинки. 3. Ми увійшли в будинок. 4. Михайло вийшов з магазину. 5. Ми підійшли до каси. 6. Батьки рано пішли на роботу. 7. Директор прийшов на роботу. 8. Родина поїхала до села. 9. Відійди від вікна. 10. Юрко увійшов у клас. 11. Василь вийшов з метро. 12. Галина Василівна приїхала до Харкова. 13. Делегація поїхала з Женеви. 14. Машина під'їхала до будинку. 15. Діти підбігли до зупинки. 16. Дельфіни підпливли близько до берега. 17. Туристи приїдуть завтра. 18. Потяг підходить до другої платформи. 19. Підійдіть до мене ближче.

15. Прочитайте мікротексти, замість крапок поставте потрібне дієслово у правильній формі.

А) увійти, вийти, прийти, пройти, перейти, підійти

Учора Марина встала рано, прийняла душ, одяглась, поснідала і ... зі своєї квартири. Вона ... у ліфт і спустилася на перший поверх. Вона ... з ліфта й ... на вулицю. Марина ... через вулицю, ... повз магазин «Подарунки» й ... до автобусної зупинки. Через кілька хвилин ... автобус. Марина ... на роботу вчасно.

Б) їхати, поїхати, приїхати, доїхати, проїхати

Водій ... швидко. Скоро вони ... до центра. На головній площі міста був ярмарок, тому усі сусідні вулиці були перекриті.

- Я боюсь, ми не ... через центр, – сказав водій.
- Що ж мені робити? – сказала Марина у відчаї. – Мені обов'язково треба бути на нараді вчасно!
- Вам краще ... на метро, – порадив водій. – Мені здається, що якщо ви ... на метро, ви ... до десятої.

В) увійти, вийти, піти, прийти, дійти, пройти, перейти, підійти, зайти

Марина ... з таксі й ... до метро. Вона ... через турнікет, спустилася на ескалаторі і стала чекати поїзд. Поїзд ... через хвилину. Марина ... у вагон і сіла. Через кілька станцій вона ... з вагону і піднялася на поверхню. Коли Марина ... на вулицю, вона зрозуміла, що не запізнилася. До наради залишалося ще двадцять хвилин, тому вона ... до книжкового магазину, щоб купити останній номер журналу «Ліза». На роботу Марина ... вчасно: до зали нарад вона ... рівно о 10.

Г) вийти, піти, доїхати, проїхати, переїхати, приїхати, під'їхати

З роботи Марина ... пізно. Була вже сьома година, коли вона ... із свого офісу. Вона спустилася на перший поверх, ... на вулицю і почала ловити таксі. Нарешті таксі ... . Марина сіла у машину, пояснила, куди треба їхати і як туди краще ... . Коли вони ... по мосту через річку і ... повз Центрального ринку, Марина зрозуміла, що водій заблукав і ... не в той бік. Додому Марина ... майже о 9 годині вечора.

4.

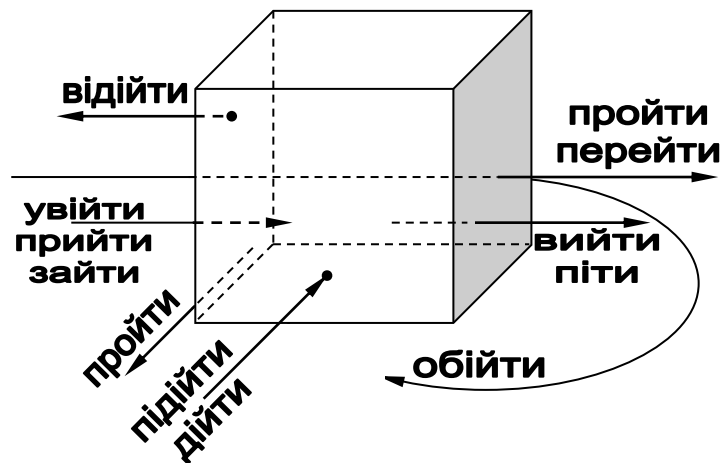
	обійті	<i>що? кого?</i>	парк, будинок;
	об'їхати		
	оббігти	<i>довкола</i>	довкола озера
	облетіти	<i>чого?</i>	
	...		

• Порівняйте:

<i>обійті, об'їхати (що?)</i>	<i>зайті, заїхати (за що?)</i>
Дівчина <i>обійшла</i> будинок.	Дівчина <i>зайшла</i> за будинок.
Машина <i>об'їхала</i> перешкоду на дорозі.	Машина <i>заїхала</i> за шлагбаум.

■ Зверніть увагу:

16. Замість крапок використайте дієслово *йти* або *іхати* з потрібним префіксом.

У суботу ввечері ми повинні були ... у театр. Вистава починалася о 7 годині. Ми ... о 5 годині, тому що ми не знали, скільки часу нам буде потрібно, щоб ... до театру. Ми ... до тролейбусної зупинки й стали чекати тролейбус. Ось ... тролейбус. Ми сіли й ... . Через 30 хвилин ми ... до станції метро. Ми ... з тролейбусу й ... у метро. Коли ми ... у вагон, ми побачили там своїх друзів, які також ... до театру. Разом ми ... на вулицю й ... до театру. Коли ми ... до театру, ми побачили, що коло нього нікого немає. Ми зрозуміли, що ... дуже рано. Але ми ... у театр, роздяглися й ... до буфету пити каву.

17. Прочитайте мікротекст, замість крапок поставте потрібне дієслово.

Вчора вранці Олена ... з квартири та ... до ліфта. Але ліфт не працював, і тому вона ... сходами. Олена ... з будинку і ... до зупинки. Вона ... дорогу і стала чекати автобус.

... автобус. Олена ... 3 зупинки, ... з автобуса та ... в метро. Вона ... через вестибюль, а потім ... вниз. Коли ... поїзд, Олена ... у вагон. На станції «Наукова» вона ... . Звідси до роботи 10-15 хвилин пішки, але Олена ще мала у запасі час, тому вона ... до кав'ярні випити кави.

■ **Зверніть увагу:**

НВ (префікс + дієсл. 2 групи)		ДВ (префікс + дієсл. 1 групи)	
—	—	піти	поїхати
входити	в'їжджати = в'їздити (в'їжджу́, в'їзди́ш, в'їздя́ть)	ввійти́/ увійти́	в'їхати
виходити	виїжджати = виїздити	війти	виїхати
приходити	приїжджати = приїздити	прийти́	приїхати
заходити	заїжджати = заїздити	зайти́	заїхати
підходити	під'їжджати = під'їздити	підійти́	під'їхати
відходити	від'їжджати = від'їздити	відійти́	від'їхати
переходити	переїжджати = переїздити	перейти́	переїхати
обходити	об'їжджати = об'їздити	обійти́	об'їхати
доходити	доїжджати = доїздити	дійти́	доїхати
проходити	проїжджати = проїздити	пройти́	проїхати

18. Замість крапок використайте дієслово потрібного виду.

1. До його батька часто ... люди. Хлопчик ... додому з прогулянки. (приходити/прийти) 2. До цього великого будинку щоранку ... вантажівки. До зупинки ... тролейбус. (під'їжджати/під'їхати) 3. До Андрія прийшов приятель і ... альбом. До нього вчора приходили друзі та ... диски. (приносити/принести) 4. Оксана ... до каси та сказала: «Дайте мені, будь ласка, три жетони». Щоранку вона ... до кіоску та купує газети. (підходити/підійти) 5. Щоранку лікар ... усіх хворих. Сьогодні йому треба встигнути до операції ... усіх хворих. (обходити/обійти) 6. Коли батько ... з дому, діти завжди голосно вмикали музику. Коли батько ... з дому, діти голосно ввімкнули музику (іти/піти).

19. Прочитайте полілоги, знайдіть у них дієслова руху, поясніть їхнє вживання. Складіть подібні полілоги.

1)

- Скажіть, будь ласка, як мені доїхати до лісопарку?
- Вибачте, я не харків'янин, спитайте когось іншого.
- Пробачте, як мені дістатися до лісопарку?
- Краще за все маршрутною № 278. Звідси до лісопарку тільки 5 зупинок.
- А можна тролейбусом?
- Можна, але вам доведеться довго чекати. Краще маршрутною або автобусом. Зупинка навпроти. Вам треба перейти на той бік.
- Дякую.

2)

- Скажіть, будь ласка, як звідси доїхати до університету?
- Можна доїхати на автобусі або на тролейбусі, дві зупинки.
- А на метро?
- Можна й на метро, це навіть зручніше.
- А від метро до університету далеко?
- Ні, зовсім близько. Доїдете до станції «Держпром», вийдете з метро і навпроти входу побачите невеликий сквер. Пройдете через нього і опинитесь прямо коло університету.
- Щиро вам дякую.

3)

- До Південного вокзалу довезете?
- Сідайте.
- А скільки це приблизно коштуватиме?
- Десь 30 гривень.
- Добре, поїхали ... Ой, куди ж ви повернули? Ми ж проїхали вокзал!
- Не хвилюйтесь, там зупинка заборонена, я під'їду з іншого боку, за рогом ви вийдете.

4)

- Дівчата, нам час виходити. Поїзд відходить о 10. А до вокзалу їхати не менш 40-50 хвилин.
- Встигнемо. Адже їхати тільки на метро.
- Так, але ж треба робити пересадку.

- Пересадку? А на якій станції?
- Можна доїхати з двома пересадками – спочатку на станції «Держпром», а потім – на «Історичному музеї». Це буде швидше, але з валізами робити переходи незручно. До того ж на станції «Історичний музей» завжди надто багато людей.
- Що ж ти пропонуєш?
- Я думаю, краще доїхати до вокзалу з однією пересадкою. Це трохи довше, але зручніше. Ми доїдемо до станції «Метробудівників», а там перейдемо до станції «Спортивна».
- Чудово, тоді вирушаймо!

20. Доповніть діалоги дієсловами руху.

1)

- Ніна сказала, що ти отримала водійські права і вже ... машину.
- Так, але я ... тільки містом.
- Напевно, приємно ... на своєму автомобілі.
- З одного боку, приємно, а з іншого боку, страшно. Тому я ... дуже обережно, адже я ... машину зовсім недавно.

2)

- Минулого тижня ми ... в Умань.
- Ви ... туди автобусом?
- Ні, машиною. Ми ... через Київ. Коли ми ... до Києва, машину ... я, а від Києва машину ... моя дружина. Коли ми ... через Дніпро, на мосту ми побачили жахливу аварію. Кілька машин зіткнулися з вантажівкою.

21. Замість крапок використайте потрібне дієслово руху у правильній формі.

1. Батько мого друга був пілотом. Він часто ... до Лондона та інших європейських столиць. 2. У неділю діти весь день ... на стадіоні. 3. Щоранку Тарас ... свого сина в дитячий садок. 4. Раніше Микола Петрович ... до Одеси влітку, а цього року він ... взимку. 5. Наш викладач фізики завжди ... на урок різноманітні прилади. 6. Коли Ганна ... сина до музичної школи, вона зустріла свою шкільну подругу, яка недавно ... до столиці. 8. Віктора немає зараз вдома, він ... свої художні книжки до нашої шкільної бібліотеки.

7. Я ... до гуртожитку, щоб побачити Максима, але Андрій сказав, що Максима немає, він ... на тренування.

Слова для довідок: *приходити, приїжджати (приїздити), приїхати, принести, піти, поїхати, понести, їздити, їхати, літати, бігати, весті, водити.*

22. Напишіть тексти, замість крапок вставте потрібне дієслово руху в правильній формі.

А) Минулої неділі ми ... за місто. Ми ... з дому о 9 годині ранку. Коло будинку нас чекала машина. Ми сіли в машину і ... . Спочатку ми ... містом, а потім ... з міста й ... по шосе. Ми ... 30 кілометрів. Було дуже жарко, і ми ... до річки. Ми ... з машини і ... до води. Тут, на березі річки, ми провели весь день. Ми грали у волейбол, ... у ліс. О 6 годині вечора ми ... назад. О 7 годині ми ... додому.

Б) Одного разу наш друг, який живе у селі, запросив нас до себе у гості. Ми вирішили ... до нього в суботу ввечері. Ми ... з дому о 6 годині вечора, сіли в автобус і ... на вокзал. Ми ... на вокзал і ... до каси. Ми купили квитки й ... на платформу. Скоро ... потяг, ми ... у вагон і сіли. Через 10 хвилин потяг ... . Ми ... приблизно годину. Коли ми ... з вагону, було ще світло. Майже годину ми ... до села. Ми ... три кілометри. Нарешті ми ... до села.

В) У п'ятницю я купив два квитки на концерт у наш студентський клуб. О 18 годині я ... з дому і ... до друга, з яким я хотів ... на концерт. Я ... до його будинку, піднявся на другий поверх і подзвонив. Його сестра відчинила мені двері й запросила мене ... . Коли я ..., вона сказала, що Сашко ще не ... з університету. Я поцікавився, коли він зазвичай ... . Вона відповіла, що зазвичай він ... о 5 годині, а сьогодні він ... о сьомій. Я вирішив не чекати Сашка, залишив йому квиток і ... на концерт один. Я ... з будинку друга й ... до трамвайної зупинки. У цей час до зупинки ... трамвай, і з нього ... Сашко. Я ... до нього, привітався і сказав, що чекатиму на нього у клубі.

23. Опишіть свій шлях а) від гуртожитку до академії (сьогодні та зазвичай); б) від гуртожитку до найближчого супермаркету; в) від своєї аудиторії до деканату; г) від академії до найближчої станції метро; д) від свого рідного міста до Харкова.

* 24. Запам'ятайте сталі вирази із дієсловами з ознакою руху.
Складіть 5–7 речень з будь-якими з цих виразів.

<i>Йти</i> як по маслу
<i>Піти</i> на все заради (<i>чого?</i>); <i>піти</i> у розбрат (= ворогувати)
<i>Прийти</i> до тями, до згоди, до висновку, на допомогу, до влади; <i>прийшла</i> (= настала) пора, <i>прийшов</i> (= настав) кінець
<i>Заходити</i> у безвихідь, за межі; <i>Заходиться</i> прибирати; <i>заходиться</i> плачем
<i>Входити</i> до складу, у становище, у довіру
<i>Виходити</i> з міркувань, з берегів, з рівноваги, сухим з води
<i>Підходити</i> з різних боків до питання; <i>підходити</i> (<i>кому? чому? до чого?</i>) за кольором, за розміром і т. д.
<i>Доходити</i> до суті проблеми, до краю, до кінця, до серця; <i>доходити</i> (<i>чого?</i>) висновку (= зробити висновок); <i>доходити</i> згоди (= порозумітися)
<i>Відходити</i> від теми, від справ, у минуле (у небуття), на другий план
<i>Переходити</i> до іншої теми; з рук у руки; межу
<i>Проходити</i> нову тему
<i>Обходити</i> (<i>що?</i>) складні питання, закон; <i>обходити</i> стороною (= уникати); тебе (<i>кого?</i>) це не <i>обходить</i> (= це не твоя справа)
<i>Водити</i> за ніс (<i>кого?</i>) (= обманювати, обдурювати)

Основні способи творення дієслів

В українській мові є велика група дієслів, які утворилися дуже давно і зараз сприймаються як непохідні. Це дієслова на позначення найважливіших для людини процесів, дій, станів: *йти, бігти, рости, лежати, стояти, просити* тощо. Непохідні дієслова служать базою для творення похідних.

Дієслова можуть утворюватися від дієслівних основ (*приїхати, запрошувати*), іменникових (*ночувати, обідати, горювати*), прикметникових (*зеленіти, старіти*), числівникових (*подвоїти, потроїти*) та ін.

Дієслова в українській мові утворюються трьома основними способами: префіксальним, суфіксальним, префіксально-суфіксальним.

♦ Запам'ятайте найуживаніші **префікси**, що беруть участь у творенні дієслів:

в- (<i>у-, уві-</i>):	<i>увімкнути, в'їхати, впасти</i>
ви- :	<i>вийти, виписати, вибудувати</i>
від- (<i>віді-</i>):	<i>відійти, відпустити, відокремити</i>
до- (<i>ді-</i>):	<i>дійти, догодити, дібрати</i>
з- (<i>зі-, зо-, із-, с-</i>):	<i>з'їздити, зів'яти, зомліти, стояти</i>
за- :	<i>зайти, запати, засадити</i>
на- :	<i>накрити, наробити, накоїти</i>
над- (<i>наді-</i>):	<i>надкусити, надіслати</i>
о- (<i>об-, обі-</i>):	<i>охолонуту, обгорнуту, обігріти</i>
пере- :	<i>перейти, переробити, переписати</i>
перед- :	<i>передплатити, передбачити</i>
під- (<i>піді-</i>):	<i>підійти, підготувати, підняти</i>
по- (<i>пі-</i>):	<i>поїхати, поїсти, піймати</i>
попо- :	<i>попоїсти</i>
при- :	<i>приїхати, принести, прикрити</i>
про- :	<i>проїхати, прочитати, просидіти</i>
роз- :	<i>роз'їхатися, розкрити, розписати.</i>

Суфіксальний спосіб творення дієслів

1. Від основ іменника за допомогою суф. **-и-, -і-, -а-/ -я-, -ува-/ -юва-**: щастя – *щастити*, сіль – *солити*, обід – *обідати*, вечеря – *вечеряти*, план – *планувати*.
2. Від прикметникових основ за допомогою суф. **-и-, -і-, -ну-, -ува-**: білий – *біліти*, білити, сліпий – *сліпнути*, мудрий – *мудрувати*.
3. Від одиничних числівників за допомогою суф. **-и-, -і-/ -ї-**: два – *двоїтися*.
4. Від прислівникових та займенникових основ за допомогою суф. **-ка-, -ува-/ -юва-, -а-**: жалко – *жалкувати*, ти – *тикати*, ах – *ахати*.

Префіксально-суфіксальний спосіб творення

<i>Префікс</i>	<i>Суфікс</i>	<i>Мотивуюче слово</i>	<i>Похідне дієслово</i>
у-	-и-	точний	уточнити
з- (с-)	-и-	вільний	звільнити
за-	-и-	людний	залюднити
о-	-и-	домашній	одомашнити
об-	-и-	новий	обновити
пере-	-и-	вищий	перевищити
роз-	-и-	ясний	роз'яснити
обез-	-і-	кров	обезкровити
по-	-ї-	двоє	подвоїти
за-	-ї-	свій	засвоїти
об-	-ува-	народ	обнародувати
ви-	-ува-	співати	виспівувати
при-	-ов-	танцювати	пританцювувати

* 25. Скажіть, від яких слів та яким способом утворені ці дієслова.

Чергува́ти, ночува́ти, викину́ти, відпусті́ти, помісті́ти, зміцні́ти, посла́бшати, потемні́ти, освітлі́ти, оду́жувати, ста́рїти, молоді́ти, раді́ти, сіві́ти, почервоні́ти, посі́ніти, переви́щити, підви́щитися, зні́зитися, нагодува́ти, збі́льшуватися, зме́ншитися, уточні́ти, прово́дити, упізна́ти, зізна́тися, подоро́слішати, потеплі́ти, погі́ршати, покра́щати, підморóзити, підрахува́ти.

* Запам'ятайте керування деяких дієслів:

<i>рахува́ти гроші</i>	<i>попада́ти в руки</i>
<i>вважа́ти своїм обов'язком</i>	<i>попада́ти в тон</i>
<i>вважа́ти, що...</i>	<i>влуча́ти в ціль</i>
<i>підпи́суватися під заявою</i>	<i>потрапля́ти на концерт</i>
<i>передпла́чувати газети</i>	<i>опиня́тися в біді</i>
<i>ста́витися по-дружньому</i>	<i>натрапля́ти на дорогу</i>
<i>нале́жати до більшості</i>	<i>поши́тися в дурні</i>
<i>похвально відгу́куватися</i>	<i>перепадáти від батька</i>
<i>стосува́тися мене</i>	<i>пірну́ти у воду</i>
<i>здава́ти гроші</i>	<i>спра́вити враження на друзів</i>
<i>склада́ти екзамен</i>	<i>від-/закривáти збори</i>
<i>марні́ти після хвороби</i>	<i>від-/зачиня́ти двері, вікно</i>
<i>припусті́тися помилки</i>	<i>роз-/загорта́ти книгу</i>
<i>ги́нути від хвороби</i>	<i>роз-/заплю́щити очі</i>
<i>засво́ювати тему</i>	<i>від-/закоркува́ти пляшку</i>

* 26. Доповніть речення.

1. Том ... паспорт у деканат для подовження реєстрації. 2. Галина так поспішала, що забула ... двері. 3. Друзі ... пляшку вина, щоб відзначити спільну перемогу. 4. Олена давно мріяла ... на концерт відомої української групи «Океан Ельзи». 5. Щоб успішно ... іспити, Марина наполегливо працювала весь рік. 6. Іванко довго спав. Коли він ... очі, була вже майже 11 година. 7. Концерт ... відомий співак. 8. Цього місяця Жак витратив надто багато грошей на дурниці, тому він ... у скруті. 9. Свій подарунок ми поклали у невелику коробку та ... у красивий папір. 10. Я викликав слюсаря, тому що не зміг ... двері своїм ключем. 11. Ганна дуже погано ... дієслова руху. 12. Сергій хотів усіх обманути, але сам ... у дурні.

Слова для довідок: *скла́сти, зда́ти, засво́їти, зачині́ти, закрі́ти, заплю́щити, відчині́ти, відкрі́ти, відкоркува́ти, розплю́щити, розгорну́ти, загорну́ти, потра́пити, опині́тися, поши́тися.*

МОДУЛЬ 12

УРОК 28. ДІЄПРИКМЕТНИК

Дієприкметники виражають ознаку за дією, яку здійснює сам діяч (особа чи предмет), або ознаку предмета, що зазнає на собі дію іншого предмета. У зв'язку з цим дієприкметники поділяються на *активні* і *пасивні*.

1. Активні форми. Теперішній час

Активні дієприкметники виражають ознаку діючого предмета (*згасаюче світло – світло згасає; в'януть квіти – квіти в'януть*).

Утворення і вживання дуже обмежене (тільки від дієслів, що виражають дію поза об'єктними відношеннями: *квітучий сад, кипляча вода, сидяча робота, колюча троянда, благаючі очі, пануючий погляд, діючий закон, ріжучий інструмент*).

■ **Зверніть увагу на утворення дієприкметників:** творяться від основи теперішнього часу неперехідних² (зрідка перехідних) дієслів:

<i>I</i>	діяти – ді <u>ю</u> ть – ді <u>ю</u> чий (-а,-е,-і)	-уч-/-юч-
<i>дієв.</i>	рев <u>і</u> ти – рев <u>у</u> ть – рев <u>у</u> чий (-а,-е,-і)	(-ий,-а,-е,-і)
<i>II</i>	леж <u>а</u> ти – леж <u>а</u> ть – леж <u>а</u> чий (-а,-е,-і)	-ач-/-яч-
<i>дієв.</i>	сид <u>і</u> ти – сид <u>я</u> ть – сид <u>я</u> чий (-а,-е,-і)	(-ий,-а,-е,-і)

2. Активні форми. Минулий час

Утворюються від неперехідних дієслів доконаного виду за допомогою суфіксу **-л-**: змарніти – змарнілий (-а,-е,-і); позеленіти – позеленілий (-а,-е,-і), посівіти – посівілий (-а,-е,-і).

При творенні від дієслів із суфіксом **-ну-** цей суфікс випадає: зів'янути – зів'ялий (-а,-е,-і), замэрзнути – замэрзллий (-а,-е,-і).

◆ Запам'ятайте винятки:

допомігий, перемігий, прибувший.

² **Перехідні** дієслова виражають дію, безпосередньо спрямовану на об'єкт (Зн.в. або Р.в. іменника/займенника без прийменника, дієслово при Р.в. часто вживається з часткою **не**): *писати вправу виконувати завдання, читати газету, дивитися фільм, знати його; купив хліба; не чув батька, не бачив моря. **Неперехідні** дієслова означають стан або дію, яка безпосередньо не переходить на предмет: *гуляти вулицями, поратися у кухні, привітатися із слухачами, радіти зустрічі*.*

■ Зверніть увагу:

- Активні дієприкметники в сучасній мові поширені мало, замість них вживаються описові форми і складнопідрядні речення з означальним підрядним: *товариш, що мешкає навпроти; учень, який відповідає на питання; той, що сказав; який розповів* і под.
- Активні дієприкметники не утворюються від дієслів із постфіксом **-ся**.

1. Скажіть, від яких дієслів утворені ці дієприкметники.

А) Хвилюючий, працюючий, крокуючий, люблячий, співаючий, відпочиваючий, головуючий, атакуючий, радіючий, вітаючий, квітучий;

Б) Зів'ялий, достіглий, дозрілий, прибувний, прогнілий, засохлий, змерзлий, погаслий, розталий.

2. А) Прочитайте речення. Знайдіть у них активні форми дієприкметників. Задайте до них питання. Визначте час дієприкметників. Поясніть, як вони утворені.

1. У музеї ми побачили позеленілі від часу монети. 2. Аби приготувати вареники, киньте їх у киплячу воду. 3. Пасажири сіли у прибувний на перон поїзд. 4. Ми дивилися з вікна на квітучий сад. 5. Ми гуляли у парку, а під ногами шурхотіло пожовкле листя. 6. У Канаді налічується 150 діючих українських хорів. 7. Мати викинула зів'ялі квіти. 8. Останнім часом найбільш серйозними стали проблеми захисту оточуючого середовища. 9. Я дуже вдячний лікарю, допомігшому мені одужати після важкої операції. 10. Через паління, переїдання та сидячу роботу у багатьох людей виникають проблеми зі здоров'ям. 11. Хлопець сховав у кишені замерзлі руки. 12. Злодія покарають згідно з чинним законодавством. 13. Бабуся вкрила хустиною своє посивіле волосся. 14. Чемпіоном став студент третього курсу будівельного факультету, перемігши усіх своїх суперників. 15. У салон пасажирського літака неможна брати рідину, аерозолі, а також колочі або ріжучі предмети. 16. Діти сиділи притихлі. 17. У неділю була чудова погода, і на пляжі було багато відпочиваючих людей. 18. Біля зомлілої від спеки жінки зібралися люди. 19. Треба віднести в ремонт непрацюючий ноутбук.

* Б) Замініть активні дієприкметники у цих реченнях означальними або описовими зворотами (якщо це можливо).

Зразок: У музеї ми побачили позеленілі від часу монети.

– У музеї ми побачили монети, які позеленіли від часу.

3. Складіть 5 речень з будь-якими словосполученнями.

Квітучі рослини, колючий погляд, діючий закон, ріжучий інструмент; потемнілий колір, почервоніле обличчя, зміцнілі м'язи, сяюче світло, співаючі діти, дозріле яблуко.

Пасивні форми дієприкметників

Пасивні дієприкметники виражаються формами минулого часу *ДВ* і *НВ* (*зображений* і *зображуваний*, *запланований* і *планований*). Називають ознаку, що зумовлена дією іншої особи чи предмета: *моя кохана дівчина* (дівчина, яку я кохаю); *фрукти, привезені з півдня* (фрукти, які привезли з півдня).

Творються тільки від перехідних дієслів за допомогою суфіксів:

- **-н-** (основи на *-а-/-я-*): написати – написаний, посіяти – посіяний;
- **-ен-** (основи на *приголосний* або *и-*): створити – створений, віднести – віднесений, варити – варений;
- **-єн-** (основи на *-ї-*): загоїтися – загоєний;
- **-т-** (від односкладових дієслівних основ на *и-, і-, у-, я-, жа-, ча-, ша-, ща-*): б'ити – б'итий, літи – літий, жати – жатий, взяти – взятий, терти – тертий, закрити – закритий, нагріти – нагрітий, розд'яти – розд'ятий.
- *Винятки*: зрімий, любімий.

■ Зверніть увагу:

1. **-ен-** або **-т-** (від деяких дієслів із суф. **-ну-**, а також із звукосполученням **-оло-/-оро-**):

замкн^ути – замкн^утий і замкн^ений;

к^инути – к^инутий і к^инений;

поверн^ути – поверн^утий і поверн^ений;

одягн^ути – одягн^утий і одягн^ений;

мол^оти – мол^отий і мел^ений;

пор^оти – пор^отий і пор^ений;

2. Перед суф. **-ен-** іноді з'являється *л* (основа дієслова на *б, п, в, м, ф*): зроби^лти – зроби^ллений, купи^лти – купи^ллений, поста^лвити – поста^лвлений, осоро^лмити – осоро^лмлений, розгра^лфити – розгра^лфлений.

◆ Запам'ятайте:

1. Чергування приголосних (при утворенні дієприкм. за допомогою суф. -ен-):
  - *д* – *дж*: поперéд^дити – поперéд^жений;
  - *з, з* – *ж*: перемог^ті – перемóж^жений, звúз^зити – звúж^жений;
  - *с* – *ш*: оголос^сити – оголóш^шений;
  - *с* – *д*: перевест^сі – перевéд^дений;
  - *зд* – *ждж*: об'їзд^дити – об'їжд^жжений;
  - *к, т* – *ч*: посікт^кі – посіч^чений, сплат^тити – сплáч^чений;
  - *ст* – *щ*: почíст^{ст}ити – почíщ^щений.
2. Наголошений суф. *-увá-/-ювá-* змінюється на *-óва-* (*-й/ьóва-*): організувáти – організóваний, відшкодувáти – відшкодóваний, завоювáти – завоюóваний, намалювáти – намальóваний (порівн.: показувáти – показуваний, ненаголош. суф.).
3. У суфіксах дієприкметників пишеться одна літера *-н-* (наголос падає на основу): візнáний, незл^лчений, неприм^мирений, нескáзаний, неоц^цінений, неск^кінчений (порівн. із прикметниками з наголош. суф. *-áнн-, -éнн-*: невизнáнний, незл^лч^ченний, непримир^ренний, нескáз^занний, неоц^цін^нний, неск^кінч^ченний).

4. Скажіть, від яких дієслів утворені ці дієприкметники.

Утворений, надісланий, отриманий, вівчений, перевірений, залишений, організований, присвячений, вбитий, зроблений, знятий, влаштований, узгоджений, затверджений, замóвлений, придбаний, принéсений, показаний, намальований, розв'язаний, надісланий, забутий, створений, зустрінутий, помітий, одягнутий, підготований, перекладений, перевéдений.

5. Заповніть пропуски у таблиці.

преміюваний робітник	робітника преміювали
поранений птах	хтось поранив птаха
винайдений метод	винайшли метод
розв'язана задача	... ..
пошитий костюм	... ..
умита дитина	... ..
... ..	листок відірвався

запрошений лектор	... ..
... ..	книжку подарували
... ..	гроші сплатили
одягнута сорочка	... ..
планований виступ	... ..
... ..	молоко нагріли
відчинені двері	... ..

◆ **Запам'ятайте:** дієприкметник разом із залежними від нього словами називається **дієприкметниковим зворотом**: *Сьогодні доставили товари, замовлені в інтернеті.*

● **Порівняйте:**

<i>Речення з дієприкметниковим зворотом</i>	<i>Складне речення з означальним підрядним</i>
У мене є книжка, <i>написана цим автором.</i>	= У мене є книжка, <i>яку написав цей автор.</i>
Закон, <i>відкритий цим вченим</i> , має велике значення у науці.	= Закон, <i>який відкрив цей вчений</i> , має велике значення у науці.
На столі лежать документи, <i>забуті вчора Юрком.</i>	= На столі лежать документи, <i>які вчора забув Юрко.</i>
<i>дієприкметник+O₅</i>	<i>який (Зн.в.)+дієслово+S</i>
<i>O₅ → S</i>	

■ **Зверніть увагу:** дієприкметниковий зворот відокремлюється комами, якщо він стоїть після пояснюваного слова: *У музеї ми побачили картини, створені великими художниками.* Якщо зворот стоїть перед пояснювальним словом, він не відокремлюється комами: *У музеї ми побачили створені великими художниками картини.*

◆ **Запам'ятайте:** дієприкметники відмінюються, як прикметники твердої групи (*куплений, купленого, купленому, купленим*). Форма дієприкметника узгоджується з пояснювальним словом.

● Порівняйте:

Мені подобається <u>книжка</u> , <i>написана цим автором.</i>	Мені подобається книжка, яку <i>написав цей автор.</i>
Я знайшов цікаве оповідання <u>в книжці</u> , <i>написаній цим автором.</i>	Я знайшов цікаве оповідання в книжці, яку <i>написав цей автор.</i>
Де можна знайти нову <u>книжку</u> , <i>написану цим автором?</i>	Де можна знайти нову книжку, яку <i>написав цей автор?</i>
У бібліотеці немає <u>книжки</u> , <i>написаної цим автором.</i>	У бібліотеці немає книжки, яку <i>написав цей автор.</i>
Цікаво виступав <u>фізик</u> , <i>нагороджений Нобелівською премією.</i>	Цікаво виступав <u>фізик</u> , <i>якого нагородили Нобелівською премією.</i>
Ми взяли автограф <u>у фізика</u> , <i>нагородженого Нобелівською премією.</i>	Ми взяли автограф у фізика, <i>якого нагородили Нобелівською премією.</i>
Я дивився інтерв'ю <u>з фізиком</u> , <i>нагородженим Нобелівською премією.</i>	Я дивився інтерв'ю з фізиком, <i>якого нагородили Нобелівською премією.</i>
Я прочитав <u>про фізика</u> , <i>нагородженого Нобелівською премією.</i>	Я прочитав про фізика, <i>якого нагородили Нобелівською премією.</i>

6. Дієприкметники у правому стовпчику поставте у правильну форму.

А)

1. Ми живемо в будинку, ...
2. Наша родина переїхала до будинку, ...
3. Машина зупинилася біля будинку, ...
4. Поруч з будинком, ... , є красивий парк.

побудований
минулого року

Б)

1. Ви читали статтю, ... ?
2. У статті, ... , є цікаві факти.
3. Яка ваша думка щодо статті, ...?
4. Ми обговорили статтю, ...

надрукована у
сьогоднішній газеті

В)

1. Мені зовсім не подобаються оповідання, ...
2. У мене немає книжок, ...
3. Зараз багато говорять про твори, ...
4. В оповіданнях, ... , завжди щасливий кінець.

написані цією
авторкою

Г)

1. Ми приїхали до села, ...
2. Вони купили невеличкий будиночок у селі, ...
3. Повз села, ... , проходить швидкісна дорога.
4. Поруч із селом, ... , побудували швидкісну дорогу.

розташоване у
мальовничому місці

7. А) Напишіть закінчення дієприкметників.

1. Повідомлення, *щойно отриман*__ мною, написала моя наречена.
2. Мені сподобалася картина, *намальован*__ цим художником.
3. Господар вийшов зустрічати гостей, *запрошен*__ ним на день народження.
4. Фотографії, *показан*__ нам Сашком, були дуже цікаві.
5. *Написан*__ цим композитором пісні дуже популярні.
6. Збори, *запланован*__ на завтра, відмінюються.
7. Люди вивчають космос за допомогою супутників, *створен*__ ученими.
8. Усі зацікавилися диском, *привезен*__ Максимом з подорожі.
9. Ми домовилися зустрітися у кав'ярні, *нещодавно відкрит*__ навпроти нашого гуртожитку.
10. Том взяв гроші, *залишен*__ для нього матір'ю.
11. Павло показав викладачу розв'язан__ вдома задачу.

б) Дієприкметникові звороти у цих реченнях замініть означальними підрядними.

8. Прочитайте речення. Дієприкметники та дієприкметникові звороти замініть означальними підрядними або описовими зворотами.

Зразок: Діти, захоплені грою, не чули слів матері.

– Діти, які захопилися грою, не чули слів матері.

1. Я повернув до бібліотеки усі прочитані книжки.
2. Я кілька разів прочитав отриманий від батька лист.
3. Ти вже читав статтю, надруковану в газеті?
4. Батько приніс книги, загорнуті у газету.
5. Куплені на ринку речі він поклав у шафу.
6. Нарешті принесли товар, замовлений нами ще минулого місяця.
7. Ми принесли на перевірку виконані самостійні роботи.
8. П'єсу, написану українською мовою, пізніше переклали англійською.

9. Лідером виборчої кампанії несподівано стала партія, утворена лише торік. 10. Операція, зроблена молодим лікарем, була успішною. 11. Я ще не дивився новий диск, подарований мені друзями. 12. Після фільма виступили молоді актори, тепло зустрінуті глядачами. 13. Антон сьогодні повернув тобі позичену в тебе професійну фотокамеру? 14. Спортсмен, добре підготовлений тренером, посів перше місце у чемпіонаті. 15. Центральна вулиця перетворилася на пішохідний бульвар з винесеними на тротуари столиками, каскадами вогнів і постійним святом. 16. Казка, розказана бабусею, Мар'янці дуже сподобалася. 17. Квіти, намальовані фарбами, не пахнуть. 18. Я побачила мою улюблену річ, подаровану мамою. 19. Земля, засипана весняними квітами, нагадувала килим.

* 9. Прочитайте народні прислів'я, загадки (А) та уривки з художніх творів (Б). Знайдіть у них дієприкметники і скажіть, від яких дієслів вони утворені.

А) 1. Зароблена копійка краще краденого карбованця. 2. Кінь добрий, та не об'їжджений, парубок гарний, та не вчений. 3. Недочитана книга – що непройдений шлях. 4. Краденим добром не розживешся. 5. Поділена радість подвійна, а поділене горе вдвічі менше. 6. Де дівка не плетена, там і хата не метена. 7. Поле не міряне, вівці нелічені, пастух рогатий (*небо вночі*).

Б) 1. Тільки мав талан до віршів не позичений, а власний (*Леся Українка*). 2. І все-таки до тебе думка лине, мій занепащений, нещасний краю (*Леся Українка*). 3. На шляху розвитку кожної мови позначились історичні події, пережиті її народом (*Б. Антоненко-Давидович*). 4. Засни, моє серце, навіки засни, некрите, розбите <...> (*Т. Шевченко*). 5. Як син селянина, вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я почуваю себе до обов'язку віддати працю свого життя тому простому народові (*І. Франко*). 6. З дверей виткнулось спершу відро, до половини виповнене водою, далі русява головка дівчини, нахилена набік до відра, а далі права рука, піднята трохи догори (*М. Коцюбинський*). 7. І не огорожена хатинка, і нема сіней ані комори, нема садочка ані города коло неї, тільки стара тиха груша з зломленою верховиною (*Марко Вовчок*).

УРОК 29. АКТИВНІ ТА ПАСИВНІ КОНСТРУКЦІЇ

1. Недоконаний вид

<i>Активні конструкції</i>	<i>Пасивні конструкції</i>
Теперішній час	
<u>Цю споруду</u> <u>будують</u> вже майже три роки.	<u>Ця споруда</u> <u>будується</u> вже майже три роки.
<u>Цей стадіон</u> <u>відкривають</u> у наступному місяці.	<u>Цей стадіон</u> <u>відкривається</u> у наступному місяці.
<u>Студенти</u> завжди вчасно <u>виконують</u> завдання.	<u>Завдання</u> завжди <u>виконуються</u> (студентами) вчасно.
Минулий час	
<u>Цю споруду</u> <u>будували</u> майже 10 років.	<u>Ця споруда</u> <u>будувалася</u> майже 10 років.
<u>Студенти</u> завжди вчасно <u>виконували</u> завдання.	<u>Завдання</u> завжди <u>виконувалися</u> (студентами) вчасно.
Майбутній час	
<u>Матч</u> <u>трансляватимуть</u> (<u>будуть</u> <u>транслявати</u>) усі телевізійні канали.	<u>Матч</u> <u>трансляватиметься</u> (<u>буде</u> <u>трансляватися</u>) усіма каналами.
Зн.в.+дієслово (односкладні неозначено-особові речення) Н.в.+дієслово+Зн.в. (двоскладні речення)	Н.в. + дієслово+ся + (Ор.в.)
(S) → (O ₅) дієслово → дієслово+ся O ₄ → S	

10. Замініть а) пасивні конструкції активними; б) активні конструкції пасивними.

А) Зразок: *Як вимовляється ваше ім'я?*

– *Як вимовляють ваше ім'я?*

1. О котрій годині відчиняється студентська лікарня? 2. У першому семестрі на підготовчому факультеті викладалась тільки українська мова, а у другому семестрі будуть викладатися й інші предмети. 3. Ким перекладатиметься цей документ? 4. Коли розглядатиметься моя справа? 5. Чи обговорювалися вже умови роботи? 6. Оголошується перерва на півгодини. 7. Ким приймається це рішення? 8. Коли писалася ця комедія? 9. Коли перевірятимуться тести? 10. Скільки часу готувався цей проект?

Б) Зразок: *Як пишуть ваше прізвище?*

– *Як пишеться ваше прізвище?*

1. Студенти складають іспити наприкінці кожного семестру. 2. Наступного місяця відкривають новий кінотеатр. 3. Коли зачиняють бібліотеку? 4. Хто перекладав цю п'єсу? 5. Хто підписуватиме цей документ? 6. Мене виховувала бабуся. 7. Які предмети викладають на підготовчому факультеті? 8. Хто створював цю рок-групу? 9. Хто буде виконувати це замовлення? 10. Цього року обиратимуть президента. 11. Коли святкуватимуть Великдень? 12. Коли писатимуть диктант? 13. Хто прочитає цю художню книжку? 14. У новому навчальному році відкриють новий факультет.

2. Доконаний вид

<p>Активні конструкції (односкладні неозначено-особові речення) Зн.в. + дієслово</p>	<p>Пасивні конструкції Н.в. + (бути) + пас. дієприкм. мин. ч.</p>
Минулий час	
<p>Цю споруду <u>побудували</u> майже 100 років тому.</p>	<p>Ця споруда <u>(була) побудована</u> майже 100 років тому.</p>
<p>Цей стадіон <u>відкрили</u> у минулому місяці.</p>	<p>Цей стадіон <u>(був) відкритий</u> у минулому місяці.</p>
<p>Завдання <u>виконали</u> вчасно.</p>	<p>Завдання <u>(було) виконане</u> вчасно.</p>

<i>Майбутній час</i>	
Будівництво <u>завершать</u> через рік.	Будівництво <u>буде завершене</u> через рік.
Роботу <u>виконують</u> вчасно.	Робота <u>буде виконана</u> вчасно.
Дві нові станції метро <u>побудують</u> у цьому році.	Дві нові станції метро <u>будуть побудовані</u> у цьому році.

● Порівняйте:

<i>Активні конструкції</i>	<i>Пасивні конструкції</i>
Поет <u>присвятив</u> цей вірш своїй батьківщині.	Цей вірш <u>(був) присвячений</u> (поетом) батьківщині.
Усі студенти вже <u>отримали</u> паспорти.	Паспорти вже <u>(були) отримані</u> (усіма студентами).
Ми <u>перекладемо</u> статтю до п'ятниці.	Стаття <u>буде перекладена</u> (нами) до п'ятниці.
Ви <u>можете змінити</u> умови контракту? / <u>Можливо змінити</u> умови контракту?	Чи <u>можуть бути змінені</u> (вами) умови контракту?
Я <u>повинен виконати</u> це завдання вчасно.	Завдання <u>повинне бути виконане</u> (мною) вчасно.
(Н.в.)+дієслово+Зн.в.	(Ор.в.) + (бути) + пас.дієприкм. мин. ч. + Н.в.
$S \rightarrow (O_5)$ дієслово $\rightarrow$ пас. дієприкм. мин. ч. $O_4 \rightarrow S$	

11. Замініть а) пасивні конструкції активними; б) активні конструкції пасивними.

А) Зразок: Ці фотографії зроблені моїм братом.

– Ці фотографії зробив мій брат.

1. Документи вже *підписані* шефом? 2. Коли вся робота *буде повністю виконана*? 3. Проект домовленості вже *підготовлений* референтом. 4. Запрошення на ювілей *були відіслані* секретаркою ще вчора. 5. Термін дії контракту *буде подовжений* фірмою. 6. Цей лист *був отриманий* мною позавчора. 7. На цій вулиці в кінці 19 століття *був побудований* будинок готелю «Пасаж». 8. Участь прем'єр-міністра *була запланована* на вечірне засідання. 9. Під час контролю в аеропорту у цього чоловіка *був вилучений* паспорт. 10. У 1804 р. у цьому будинку *була відкрита* комерційна гімназія. 11. На центральних сходах палацу *були встановлені* скульптурні фігури, виконані відомим італійським майстром.

Б) Зразок: Де побудували Палац студентів?

– Де побудований Палац студентів?

1. Країна ще не пододала економічну та політичну кризу. 2. Наступного року вчені створять нову модель ракети. 3. Лікарі винайшли новий метод лікування. 4. Усі студенти написали контрольну роботу. 5. Реконструкцію скінчать наступного тижня. 6. Концерт розпочали вчасно. 7. До свята організували конференцію. 8. Гроші за навчання вже сплатили. 9. Магазин вже зачинили. 10. Головуючий оголосить перерву до другої години. 11. Я вже прибрав кімнату. 12. Ми прочитаємо ці книжки до наступної суботи. 13. Нову станцію метро повинні відкрити до свята Дня Незалежності України. 14. Батькові зробили складну операцію на серці. 15. Ви вже прийняли цю пропозицію? 16. Чи ви не можете знизити ціну на продукцію? 17. На зустрічі обговорили усі питання? 18. На якому заводі зробили цей годинник? 19. Цю заяву підписав декан. 20. Цю школу вже відремонтували? 21. Парламент обрали на наступні 4 роки.

УРОК 30. БЕЗОСОБОВІ ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ

Безособові дієслівні форми на *-но, -ено, -то*

Українській мові властиві дієслівні форми на *-но, -ено, -то*. Вони утворюються від пасивних дієприкметників мин. ч. із суф. *-н- / -ен- / -т-*: з'ясований – *з'ясовано*, покладений – *покладено*, вкритий – *вкрито*. Це незмінні слова. Вони виражають дію, не пов'язану безпосередньо з діячем, і виступають у ролі головного члена в односкладному безособовому реченні: *Хай буде вік прожито як належить* (Л. Костенко).

Речення з пас. дієприкм. і з формами на *-но, -ено, -то* часто близькі за змістом. Різниця у тому, що дієприкметник вказує на ознаку за дією, а безособова форма на *-но, -ено, -то* – на результат дії.

• Порівняйте:

Роботу <u>виконано</u> вчасно.	Робота <u>виконана</u> вчасно.
Цього року <u>буде завершено</u> нову лінію метро.	Цього року <u>буде завершена</u> нова лінія метро.
Цю книгу <u>було перекладено</u> на українську мову.	Ця книга <u>була перекладена</u> на українську мову.
<i>O₄ + (було/буде) + ...o (безос. дієсл. форма)</i>	<i>S + (бути) + дієприкм.</i>
<u>Що було зроблено</u> за минулий рік?	<u>Що зробили</u> за минулий рік?
Текст вже <u>перекладено</u> .	Ми вже <u>переклали</u> текст.
Нову сукню <u>буде пошито</u> до свята.	Я <u>пошию</u> нову сукню до свята.
<i>O₄ + (було/буде) + ...o (безособове односкладне речення)</i>	<i>O₄+дієслово (односкладні неозначено-особові речення) S.+дієслово+ O₄ (двоскладні речення)</i>

■ **Зверніть увагу:** кінцеве *-o* в безособових дієслівних формах є не закінченням, а суфіксом.

● Порівняйте:

Стверджувальні речення	Заперечні речення
Текст було <u>перекладено</u> .	Текст не було <u>перекладено</u> . Текста не було <u>перекладено</u> .
Нову сукню <u>буде пошито</u> до свята.	Нову сукню <u>не буде пошито</u> до свята. ≈ Нової сукні <u>не буде пошито</u> до свята.
$O_4 + \text{(було/буде)} + \dots o$	$O_4 / O_2 + \text{не (було/буде)} + \dots o$

1. Ці речення замініть синонімічними.

Зразок: *Роботу виконано вчасно.*

– *Робота виконана вчасно. / Роботу виконали вчасно.*

А) 1. Статтю вже перекладено. 2. Що зображено на малюнку? 3. Дитину кинуто батьками напризволяще. 4. Після серйозної аварії машину зіпсовано. 5. У місті скоро буде відкрито дві нових станції метро. 6. Цю картину було намальовано за три роки. 7. У подорожі нами було знято багато фотографій. 8. О котрій годині буде відчинено читальний зал? 9. Ваші документи буде перекладено завтра. 4. Коли буде розглянуто мою справу? 5. Умови роботи було вже обговорено. 6. На 2 годину було оголошено перерву. 7. Ким прийнято це рішення? 8. Коли було написано цю драму? 9. Коли буде перевірено тести? 10. Цей колектив створено кілька років тому. 11. Журналіста газети «Подія» було визнано найкращим. 12. У аварії авто було знищено.

Б) 1. Першу збірку віршів – «Сонячні кларнети» – датовано 1918 роком. 2. У лютому 1945 р. під час Ялтинської конференції було визначено число країн-учасниць установчої конференції Організації Об'єднаних Націй, час і місце її скликання. 3. Від губернатора було отримано розпорядження про тимчасове припинення будівництва. 4. У цій битві козаків було переможено. 5. Картини цього художника буде передано міському музею. 6. Весь цей одяг було привезено з Туреччини. 7. Через кризу звільнено сотні працівників компанії. 8. На картині зображено танцівницю. 9. Ним було віддано спорту все життя. 10. Вченим було продемонстровано сміливий експеримент. 11. На зустрічі не було досягнуто домовленості. 12. За ніч землю було вкрито снігом.

2. Замініть ці речення конструкціями з безособовою дієслівною формою.

Зразок: Ці фотографії зробив мій приятель.

– Ці фотографії (було) зроблено моїм приятелем.

1. Цю картину намалював відомий художник. 2. Це повідомлення надіслала мені сестра. 3. Цей e-mail написав мені мій колега. 4. Мій дідусь зібрав велику колекцію старовинних книжок. 5. Цю станцію метро побудували минулого року. 6. Цей підручник створили для іноземних учнів. 7. Цей детектив переклали українською мовою. 8. Сьогодні у музеї академії відкриється виставка картин нашого професора. 9. У студентському клубі організували виступ аматорських музичних колективів. 10. Наступного року тут побудують великий торговельний центр. 12. Коли тобі зробили операцію?

3. Виберіть дієприкметник або безособову дієслівну форму. Дієприкметники поставте у правильну форму. Зверніть увагу, що у деяких реченнях можливо використати і дієприкметник, і безособову дієслівну форму.

1. Ганна читає листа, ... від батьків. Цей лист ... сьогодні вранці?	отриманий – отримано
2. Наш гуртожиток ... недавно. Наша родина живе в будинку, ... півроку тому.	побудований – побудовано
3. Заяву ... ректором. Документи, ... ректором, лежать на столі.	підписаний – підписано
4. Наша академія ... у 1922 році. Коли ... вашу академію?	заснований – засновано
5. Нам показали фільм, ... відомим режисером. Цей фільм ... на півдні Китаю.	знятий – знято
6. – Коли ... ваша компанія? – Здається, нашу компанію ... років 10 тому.	створений – створено

7. Мені треба віднести до бібліотеки ... книжки. За життя ним не ... жодної книжки.	прочитаний – прочитано
8. Жан отримав у спадок колекцію картин, ... його батьком. Цю колекцію ... за 25 років.	зібраний – зібрано

4. Прочитайте мікротексти. Використайте замість крапок дієприкметники у правильній формі або безособові дієслівні форми. Зверніть увагу, що у деяких реченнях можливо використати і дієприкметник, і безособову дієслівну форму.

1. Коли Дмитро увійшов до аудиторії, він тримав у руці лист, ... (отриманий – отримано) ним вранці. Цей лист був ... (надісланий – надіслано) з Китаю. Його ... (написаний – написано) приятелем Дмитра.

2. Вчора на уроці фізики нам був ... (показаний – показано) цікавий експеримент. Цей експеримент, ... (показаний – показано) викладачем, ми побачили вперше. Потім ми розв'язували задачу. Після того як ця задача була нами ... (розв'язаний – розв'язано), ми отримали від викладача наступну задачу. Ця задача виявилась дуже складною, і її було ... (розв'язаний – розв'язано) тільки одним студентом.

3. Зараз у музеї нашої академії ... (організований – організовано) виставку студентських фотографій. Ці фотографії ... (надісланий – надіслано) з різних міст України. Їх було ... (зроблений – зроблено) фотографами-аматорами. Особливо мені сподобалися фотографії, ... (знятий – знято) студентами нашої академії.

4. Недавно я прочитав збірку оповідань, ... (написаний – написано) сучасною французькою письменницею Ганною Гавальдою. Ці оповідання були ... (перекладений – перекладено) українською мовою кілька років тому. Книжку було ... (виданий – видано) у видавництві «Фоліо». Події, ... (описаний – описано) в оповіданнях, відбуваються у наш час.

МОДУЛЬ 13

УРОК 31. ПРИСЛІВНИК

Прислівники – незмінна частина мови. Типові суфікси прислівників: **-о, -е, -ому, -и, -і** (*холодно, добре, по-іншому, по-людськи, пішки, вранці*).

■ Зверніть увагу на групи прислівників за значенням:

Значення	Питання	Приклади	
Ознака дії	Як? Яким способом?	добре, зручно, тихо, холодно, разом, по-зимовому, безупинно, вголос, впору, поволі, наспіх	
	Якою мірою? Як багато?	удвічі, утричі, дотла, трохи, ледве, значно, нестерпно, ущент, вкрай, вволю, насилу	
	Де? Куді? Звідки?	вдома, додому, вниз, вгору, праворуч, ліворуч, далеко, зверху, знизу, назад, назустріч, додолу, знадвору	
	Коли? Відколи? Доки?	сьогодні, вчора, позавчора, ввечері, вночі, торік, завжди, відтоді, донині, запівніч, спочатку, потім, наскінець, взімку	
	Чому? З якої причини?	зозла, зопалу, спересердя, чогось, чомусь, мимоволі, спростання, внаслідок	
	Для чого? З якою метою?	навмісне, наперекір, нащо, навіщо	
	Ознака іншої ознаки	Як багато? Якою мірою?	дуже, надзвичайно, ледве, трохи, удвічі
	Ознака предмета	Якій? Яка? Яке? Які?	(розмова) наодинці, віч-на-віч, (кава) по-варшавському

* Утворення і правопис деяких прислівників

Способи творення прислівників різні.

1. Префіксальний: *коли* – *будь-коли*; *гáрно* – *прегáрно*; *достáтньо* – *недостáтньо*.
2. Суфіксальний: *вірно* – *вірне́нько*; *три* – *трі́чі*.
3. Префіксально-суфіксальний: *низ* – *зни́зу*; *наш* – *по-на́шому*; *лівий* – *злі́ва*.
4. Перехід з інших частин мови: *жаль* (ім.) – *жаль* (присл.); *шко́да* (ім.) – *шкода́* (присл.).
5. Складання однакових або протилежних за значенням слів: *ле́две-ле́две*; *ті́шком-ні́шком*; *бі́льш-менш*.
6. Злиття основ слів: *босі ноги* – *босоні́ж*; *пан і брат* – *запанібра́та*; *ходити мимо* – *мимохі́дь*; *ціла доба* – *цілодобóво*.

Більшість прислівників утворилася від прикметників (те́плий – *те́пло*, холо́дний – *холо́дно*, те́мний – *те́мно*, солóний – *со́лоно*) та іменників (почáток – *спочáтку*, верх – *звє́рху*, де́нь – *уде́нь*).

Разом пишемо прислівники: *впе́рше*, *напочáтку*, *напа́м'ять*, *внічию́*, *влі́тку*, *взі́мку*, *восені́*, *внизу́*, *угорі́*, *востáнне*, *злі́ва*, *спра́ва*, *зза́ду*, *налі́во*, *напра́во*, *навколо́*, *завча́сно*, *увече́рі*, *вдень*, *уночі́*, *опі́вночі*, *вранці́*, *зранку́*, *щора́нку*, *щодня́*, *надво́рі*, *назу́стріч*, *спросóння*, *чимду́ж*, *босоні́ж*, *абі́хто*, *де́коли*, *чимáло*, *поза́очі* тощо.

Через дефіс пишемо прислівники з префіксом *по-* (*по-святко́вому*, *по-украї́нськи*, *по-мо́єму*, *по-пе́рше*, *по-дру́ге* тощо) та ті, що утворені злиттям основ (*будь-куди́*, *хто́зна-скількі́*, *де-не́будь*, *та́к-то*, *зро́ду-ві́ку*, *ра́но-вранці́*, *бі́ль-менш*, *ті́шком-ні́шком*, *ча́сто-густо*, *віч-на́-віч*, *де-не-де́* та ін).

□ Розрізняйте:

Прислівник <i>да́лі</i>	Прикметник <i>да́льше</i> (<i>да́льший</i> , <i>да́льша</i> , <i>да́льші</i>)
Він не хотів да́лі дивитися цей фільм.	Да́льше вивчення цього питання потребує часу.

■ **Зверніть увагу:** прислівники можуть вживатися із суф. суб'єктивної оцінки *-еньк-*, *-есеньк-*, *-ісіньк-*: *тихесенько*, *низенько*, *близенько*, *раненько*, *тонісінько*.

1. Скажіть, від яких слів утворені ці прислівники.

Сухе́нько, гірше́, водно́час, упе́рше, холодноува́то, зда́леку, неспро́ста, вго́лос, напри́сідки, поблизу́, уго́ру, щодня́, зда́вна, дові́ки, спросо́ння, наперекі́р, зга́рячу, бага́то, на́двоє, надзвича́йно, по́просту, докля́дніше, тепле́нько, голіру́ч, якнайточні́ше, сьогодні́, зблі́зька, учотирьо́х, да́лі, щонайкраще́, недале́ко, убі́к, воста́нне, бе́звісти, зні́зу, сві́тле́нько, скра́ю, по-і́ншому, на́рівні, цілодобо́во, достроко́во, навкругі́, віч-на́-віч.

▣ Зверніть увагу:

<i>Ніде́, ніку́ди, ніко́ли + не + діслово</i>
<i>Я нікуди не піду ввечері.</i>
<i>Максим ніде не може знайти паспорт.</i>

● Порівняйте місце наголосу:

<i>ніку́ди не ходив</i>	<i>ні́куди піти</i> (= немає місця, куди піти)
<i>ніде́ не відпочивав</i>	<i>ні́де відпочити</i> (= нема місця, де відпочити).
Прислівник із наголосом на твірному слові вимагає заперечної частки <i>не</i> .	Прислівник із наголосом на префіксі <i>ні́-</i> поєднується з часткою <i>не</i> .

2. Погодьтеся або заперечте. Використайте вислови: «Я (не) згоден», «Ти маєш рацію», «Це (не) так», «А я гадаю, що».

Зразок: – Бачиш, тут ***ні́де*** сісти!

– ***Це не так. У кутку є вільний стіл, де ми можемо сісти.***

1. Мені ***ні́куди*** ввечері піти. 2. У цьому театрі немає буфета і ***ні́де*** випити каву. 3. Коло гуртожитку немає парку, і нам з друзями ***ні́де*** гуляти. 4. У Харкові немає річки, тому йому ***ні́куди*** піти поплавати. 5. Вночі більшість магазинів не працює, і мені ***ні́де*** купити сік. 6. У саду ***ні́де*** посадити квіти. 7. У селі ***ні́де*** купити морозива. 8. Коло будинку немає дерев, і нам з сім'єю ***ні́де*** відпочити.

3. Виберіть потрібний прислівник.

1. Олімпійський стадіон побудували ... . 2. Ми підготувалися до зустрічі ... . 3. ... ми вирішили відпочити, а вже потім ставати до роботи. 4. Я ... запізнюся на зустріч. 5. Ми чекали півгодини, ... їжу принесли. 6. Нам подобається грати ... . 7. Щоб не помилитися, треба перевірити все дуже ... . 8. Серед ночі він розрізняв звуки ... чітко. 9. Дивись, хто іде ... . 10. Ця людина ... заслуговує на нашу повагу. 11. Вам тут ... ? 12. Ми домовилися ... піти до директора. 13. Поїзд ... запізниться, бо час відправлення відклали через аварію на лінії. 14. Я уявляла собі нашу зустріч ... . 15. Ми чекали листа від нього 3 місяці, ... його принесли. 16. Вибачте мені, я зробив це не ... . 17. Він нікому не довіряє, завжди вивчає все дуже ... . 18. Микола й Олена зустрілися під час війни і ... ніколи не розлучалися. 19. Ми вирішили ... не ходити у неділю, бо дуже стомилися. 20. Тобі не ... звертати на це уваги, все минеться. 21. Мати ніяк не могла заспокоїти дитину, яка плакала ... . 22. Антон ... не зміг знайти потрібний диск.

Слова для довідок: назустріч, уночі, заздалегідь, до речі, востаннє, інакше, праворуч, по-перше, поблизу, добре, справді, відтоді, особливо, врешті-решт, утрюх, напевно, поряд, дійсно, ретельно, слід, позаторік, ліворуч, варто, трюхи, зручно, прискіпливо, вголос, зумисне, зрештою, удюх, очевидно, разом, сьогодні, ніде, нікуди.

4. Замість крапок поставте потрібний прислівник.

А) Де-небудь / десь / будь-де / казна-де

1. Бабуся Тараса живе у маленькому селі ... . Туди навіть автобуси не ходять. 2. Вчора я ... загубив свій гаманець. 3. Ми хочемо відпочити ... у Криму. 4. Ви можете сісти ... – на дивані або тут, на стільці.

Б) Куді-небудь / кудись / декуди / будь-куді / казна-куді

1. Дідусь ... поклав свої окуляри і не може їх знайти. 2. Влітку я обов'язково поїду ... відпочивати. 3. Батьки дозволяють Марку ходити ... . 4. Давай підемо в неділю ... разом. 5. Сніг вже майже розтанув, і ... навіть з'явилась перша зелена трава.

В) Колі-небудь / колісь / будь-колі / казна-колі

1. Ми обов'язково ... зустрінемося. 2. Востаннє я бачив тебе ... , вже й не пригадаю. 3. ... на цьому місті нічого не було, а зараз тут побудований красивий сучасний готель. 4. Ти можеш ... звернутися до мене по допомогу.

УРОК 32. ДІЄПРИСЛІВНИК

Дієприслівник – це особлива форма дієслова. Цій формі властиві дієслівні ознаки виду (НВ та ДВ), перехідності/ неперехідності, часу.

● Порівняйте:

<i>НВ</i> (одночасність дій) ⇔⇔	
Я читав текст і виписував незнайомі слова.	<i>Читаючи</i> текст, я виписував незнайомі слова.
Я читаю текст і виписую незнайомі слова.	<i>Читаючи</i> текст, я виписую незнайомі слова.
Я читатиму текст і виписуватиму незнайомі слова.	<i>Читаючи</i> текст, я виписуватиму незнайомі слова.
<i>ДВ</i> (послідовність дій) →↵	
Я прочитав текст і пішов обідати.	<i>Прочитавши</i> текст, я пішов обідати.
Я прочитаю текст і підую обідати.	<i>Прочитавши</i> текст, я підую обідати.

▣ Зверніть увагу на утворення дієприслівників:

<i>НВ</i>	нести́ – нес <u>у</u> ть – нес <u>у</u> чі	-у <u>чи</u> (сь)/
<i>I дієв.</i>	готува́ти – готу́ють – готу́ю <u>чи</u>	-ю <u>чи</u> (сь)
	відчува́ти – відчува́ють – відчува́ю <u>чи</u>	
	вмива́тися – вмива́ються – вмива́ю <u>чись</u>	
<i>II дієв.</i>	лежа́ти – лежа́ть – лежачі́	-а <u>чи</u> (сь)/
	сиді́ти – сидя́ть – сидячі́	-я <u>чи</u> (сь)
	диві́тися – дівля́ться – дівля <u>чись</u>	
<i>ДВ</i>	прибра́ти – прибра́в – прибра́в <u>ши</u>	-в <u>ши</u> (сь)/
	прокі́нутись – прокі́нувся – прокі́нув <u>шись</u>	-ш <u>и</u> (сь)
	допомо́гти – допома́г ^о – допома́г <u>ши</u>	
	принесе́ти – прині́с ^о – прині́с <u>ши</u> [ш:]	

▣ **Зверніть увагу:** дієприслівник вказує на додаткову дію і пояснює в реченні основне дієслово, наприклад:

- Він читає газету (як?), **сидячі** у креслі.
- Вона лежала (як?), **заплющивши** очі.

Дієприслівник, як і інші форми дієслова, може мати залежні від нього слова: *сидячи (де?) у креслі, заплющивши (що?) очі*.

Дієприслівник разом із залежними від нього словами утворює **дієприслівниковий зворот**, який у реченні виконує роль поширеної обставини.

В усному мовленні дієприкметниковий зворот відділяється від решти компонентів речення паузами, а на письмі – комами: *Іноді туман на озері розривається, **одкриваючи блідо-блакитну воду** (Леся Українка)*.

▣ **Розрізняйте:**

(різні граматичні значення)

<i>Дієприслівник</i>	<i>Прислівник</i>
сидячі вдома	писати сід ячи
лежачі в ліжку	читати лє жачи
стоячі в черзі	слухати стб ячи

1. Визначте, від яких дієслів утворені подані дієприслівники.

А)

Чита́ючи, пі́шучи, працю́ючи, відпочива́ючи, зна́ючи, гуля́ючи, вважа́ючи, несучі́, йдучі́, х́одячи, сидячі́, лежачі́, стоячі́, почина́ючи, пла́ваючи, суму́ючи, розмовля́ючи, ризикую́чи, зустріча́ючися, займа́ючися;

Б)

Прочита́вши, написа́вши, відпочи́вши, прині́сши, поча́вши, розпові́вши, зробі́вши, покла́вши, упізна́вши, подарува́вши, купі́вши, придба́вши, замéрзши, допоми́гши, пропусти́вши, врятува́вши, зустрі́вшись, познайо́мившись.

● Порівняйте:

Конструкція з дієприслівником	Складне речення
Ми пили каву, тихо <i>розмовляючи</i> про останні події.	= Ми пили каву і тихо розмовляли про останні події.
Ти не зможеш написати мені, <i>не знаючи</i> моєї адреси.	= Ти не зможеш написати мені, якщо не знаєш моєї адреси.
Вона пройшла повз, <i>не помітивши</i> мене.	= Вона пройшла повз і не помітила мене.
<i>Зустрівшись</i> із другом, ми разом пішли до університету.	= Після того як ми із другом зустрілись, ми разом пішли до університету.
<i>Повернувшись</i> після занять додому, Марк вирішив зателефонувати подрузі.	Коли Марк повернувся після занять додому, він вирішив зателефонувати подрузі.
Добре <i>підготувавшись</i> до іспиту, я зовсім не хвилювався.	Я зовсім не хвилювався, оскільки добре підготувався до іспиту.

2. У поданих реченнях дієприслівниковий зворот замініть дієслівною конструкцією. Використайте сполучники *і, коли, якщо, тому що, після того як* та ін.

Зразок: Читаючи новий текст, я дивився у словник.

– *Коли я читав новий текст, я дивився у словник.*

- А) 1. Розповідаючи про свою подорож, Максим показував фотографії.
 2. Читаючи лист від матері, я з ніжністю думав про своїх стареньких батьків.
 3. Дивлячись новини, ми дізнаємося про останні події у світі. 4. Починаючи роботу, я не думав, що вона буде такою складною. 5. Ми сиділи за столом, обговорюючи наш майбутній контракт. 6. Слухаючи виступ декана, я намагався усе добре зрозуміти. 7. Ганна стояла у коридорі, розмовляючи із секретаркою. 8. Відпочиваючи в Криму, ми майже ніколи не згадували про проблеми. 9. Виходячи з дому, я часто зустрічаю цю людину. 10. Захоплюючись сучасною музикою, Сашко часто купує DVD-диски.

Б) 1. Виконавши роботу, ми пішли додому. 2. Повечерявши, я вимив посуд. 3. Закінчивши медичний університет, Володимир працюватиме лікарем. 4. Трохи подумавши, студентка почала відповідати на питання. 5. Склавши іспити, студенти повернуться додому. 6. Не зрозумівши цю теорему, ви не зможете розв'язати задачу. 7. Сплативши гроші, Андрій взяв продукти та пішов додому. 8. Зателефонувавши на вокзал, ми дізналися розклад потягів. 9. Повернувшись на батьківщину, я працюватиму програмістом.

3. Замініть ці речення синонімічними, вживаючи дієприслівникові звороти.

Зразок: Як тільки я побачив цю дівчину, я одразу ж упізнав її.

– Побачивши цю дівчину, я одразу ж упізнав її.

1. Як тільки Максим отримав листа, він одразу ж почав читати його.
 2. Після того як ми повторили теореми, ми почали розв'язувати задачі.
 3. Коли мої друзі приїхали до Києва, вони одразу надіслали мені SMS.
 4. Якщо ви добре вивчите іноземні мови, ви зможете працювати перекладачем.
 5. Оскільки Марина погано знає комп'ютер, вона не може працювати секретаркою.
 6. Викладач увійшов до класу й привітався.
 7. Олена подивилася на годинник і зрозуміла, що вже час їхати.
 8. Оскільки Жак погано знає українську мову, він майже нічого не зрозумів з нашої розмови.
 9. Коли ми з подругами зустрічаємося, ми завжди разом десь обідаємо.
 10. Тетяна купує книжки Франка, тому що захоплюється поезією.

▣ **Зверніть увагу:** у реченні з дієприслівником обидві дії відносяться до **одного** суб'єкта:

S_1

S_2

S

Я зустрів друга, і **ми** разом пішли до парку.

Ми з другом зустрілися і разом пішли до парку. = Зустрівшись, **ми з другом** разом пішли до парку.

4. Утворіть речення, з'єднавши ліву й праву частини. Зробіть правильний вибір.

1. Вийшовши з дому, ...	а) ... пішов сильний дощ. б) ... я відкрив парасолю, тому що був сильний дощ.
2. Побачивши цього хлопця, ...	а) ... я подумав, що його обличчя мені знайоме. б) ... його обличчя здалося мені знайомим.
3. Прочитавши цей роман, ...	а) ... мені захотілося купити інші книжки цього автора. б) ... я захотів купити інші книжки цього автора.
4. Добре склавши іспити, ...	а) ... ми отримаємо сертифікати. б) ... нам видадуть сертифікати.
5. Скінчивши університет, ...	а) ... мені виповниться 25 років. б) ... я працюватиму у банку.
6. Купивши квитки, ...	а) ... фільм вже почався. б) ... ми пішли у кіно.

5. Визначте, у яких реченнях можливо вжити дієприслівниковий зворот. Зробіть синонімічну заміну.

- 1) а) Коли я повернувся додому, я побачив на столі листа.
б) Коли я повернувся додому, мої батьки вже спали.
в) Коли я повернувся додому, було вже дуже пізно.
- 2) а) Коли професор читав лекцію, асистент писав формули на дошці.
б) Коли професор читав лекцію, студенти уважно слухали.
в) Коли професор читав лекцію, він писав формули на дошці.
- 3) а) Після того як брат закінчить академію, йому виповниться 24 роки.
б) Після того як мій брат скінчить університет, він поїде у подорож.
в) Після того як брат скінчить університет, ми поїдемо у подорож.

- 4) а) Коли я готувався до іспитів, мені допомагали друзі.
 б) Коли я готувався до іспитів, я прочитав багато підручників.
 в) Коли я готувався до іспитів, мої друзі не заважали мені.

* 6. Змініть речення так, щоб у них були дієприслівники (якщо це можливо).

1. Я загубив номер вашого телефону і тому не міг вам зателефонувати.
2. Через те що був сильний вітер, ми залишилися вдома.
3. Він не брав участь у дискусії, тому що не розумівся на проблемі.
4. Депутати розглянули питання, але до згоди так і не дійшли.
5. Ми дізналися з газет, що приїздить відомий музикант, і вирішили піти на концерт за будь-яку ціну.
6. Коли я готуюсь до іспитів, я завжди пізно лягаю спати.
7. Якщо ми не будемо зважати на недоліки, то ніколи не досягнемо високих результатів.
8. Коли Борис відповідав на питання журналістів, він сказав про свої плани на майбутнє.
9. Коли батько повернувся додому, доньки ще не було.
10. Вона пройшла повз і не помітила мене.
11. Він подумав трохи і почав відповідати.
12. Собака перебіг через двір і зупинився біля паркану.
13. Декан увійшов до кабінету і привітався з усіма.
14. Вони прожили в Полтаві майже 7 років і добре вивчили українську мову.
15. Коли я увійшов у кімнату, задзвонив мій телефон.
16. Друзі прожили в Америці майже 15 років і добре вивчили англійську мову.

● Порівняйте:

<i>НВ</i> $\Rightarrow$	<i>ДВ</i> $\rightarrow$
<i>Закінчуючи</i> університет, Том вже знав, де буде працювати.	<i>Закінчивши</i> університет, Том пішов працювати у банк.
<i>Пояснюючи</i> урок, викладач писав на дошці нові слова.	<i>Пояснивши</i> урок, викладач почав опитувати студентів.

7. Виберіть дієприслівник потрібного виду.

1. ... урок, студент сів на своє місце. ... урок, студент говорив голосно й чітко.	відповідаючи – відповівши
2. ... листа від сина, батько віддав його матері. ... листа від сина, батько посміхався.	читаючи – прочитавши
3. ... , ми слухали радіо. ... , ми пішли до академії.	снідаючи – поснідавши
4. Мати завжди співає, ... страви. ... обід, мати покликала усіх до столу.	готуючи – приготувавши
5. ... новини, ми вирішили пограти у шахи. Ми завжди обговорюємо події, ... новини по телебаченню.	дивлячись – подивившись

8. Закінчіть ці речення.

- А) 1. Погано склавши іспити, ... 2. Відкривши свій зошит, ...
 3. Побачивши приятельку, ... 4. Повернувшись додому, ...
 5. Зустрівшись із друзями, ... 6. Почувши новину, ... 6. Граючи на гітарі, ...

- Б) 1. ... .. , ми поїдемо на екскурсію. 2. ... .. , ми розповіли один одному свої новини. 3. ... .. , Олена працюватиме стоматологом. 4. ... .. , гості пішли додому. 5. ... .. , ти не можеш працювати перекладачем.

* 9. Від цих дієслів утворіть дієприкметники та дієприслівники, якщо це можливо.

дієслово	дієприкметники		дієприслівники	
	активні		НВ	ДВ
	тепер.ч.	мин.ч.		
гратися				
купувати				
перемогти				
обговорити				
дарувати				

подарувáти					
виголóшувати					
виголосити					
розбити					
зникнути					
працювáти					
минути					
знати					
прибути					
намалювáти					
кинути					
розмовляти					
зняти					
перекласти					

10. а) Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть у ньому дієприслівники, визначте їхню форму. Речення з дієприслівниковими зворотами замініть дієслівними конструкціями.

Дізнавшись, що у «Кінопалаці» йде новий фільм за участі Річарда Гіра, Оксана та Жак вирішили подивитися цей фільм після занять. Пообідавши, вони поїхали до кінотеатру. Сидячі у маршрутці, вони розмовляли про свої справи. Підходячи до кінотеатру, Оксана і Жак побачили багато людей. А підійшовши до каси, вони помітили оголошення: «На сьогодні усі квитки продані».

Діставши з кишені гроші, Жак попросив касира: «Дайте, будь ласка, два квитки». Касир, подивившись на Жака із подивом, відповіла: «На сьогодні усі квитки продані». Не зрозумівши касира, Жак повторив: «Дайте, будь ласка, два квитки». Касир відповіла: «Я можу дати вам два квитки на завтра». Порадившись, друзі вирішили, що вони підуть на цей фільм завтра.

Сплативши гроші й узявши квитки, Оксана та Жак поїхали до гуртожитку.

б) Перекажіть діалог Жака і касира у непрякій мові.

УРОК 33. ПОВТОРЕННЯ

Завдання для самостійної роботи № 1

1. Прикметник або прислівник у дужках поставте у правильну форму (нульового, вищого або найвищого ступеня).

1. Освіта для мене ... (головне) за все. 2. ... (Важливо), що ми зустрілися з нашими партнерами. 3. Відомі політики у відповідь на запитання про улюблений вид спорту ... (часто) називають великий теніс. 4. Займаючись спортом, ми намагаємося стати ... (стрункий) та ... (здоровий). 5. В Україні ... (улюблений) видом спорту вважається футбол. 6. Спортивну гру дивитися завжди ... (цікаво). 7. Який вид спорту є ... (популярний) за усе у вашій країні? 8. Біл Гейтс входить до списку ... (заможний) людей світу. 9. Марино, сідай навпроти, там тобі буде ... (зручно). 10. Собака – ... (відданий) друг людини. 11. Взимку треба одягатися якомога ... (тепло). 12. Цей театр є одним із ... (старий) театрів України. 13. Завтра мені треба встати трохи ... (рано). 14. Мова – це ... (чудесне) й ... (мудре) з усього, створеного людством. 15. Маршрутки ходять ... (часто), ніж інший наземний транспорт. 16. Для поїздок до академії студенту ... (добре) за усе користуватися маршруткою. 17. Метро – це ... (швидкий) та ... (зручний) вид транспорту. 18. Станція метро «Арсенальна» є однією з ... (глибокий) станцій у світі. 19. Сьогодні ми вивчали дуже ... (важливий) тема. 20. – Ця сорочка мені трохи завелика. У вас немає ... (маленький) розміру? 21. Максим дуже ... (добре) знає математику. 22. Який ... (короткий) шлях до гуртожитку? 23. Марійка – ... (вродлива) дівчина нашого факультету.

2. У цих реченнях використайте потрібний прикметник у правильній формі.

1. Дмитро дуже не ... у собі юнак. 2. Я не ... з батьками у цьому питанні. 3. Вибачте мені, будь ласка, я ... перед вами. 3. Андрій ще не ... до подорожі. 4. Я дуже ... тобі за допомогу. 5. Хто ... у твоїх проблемах? 6. Хто ... за підготовку зборів? 7. Я не ... з вами. 8. Компанія Apple ... у всьому світі своїми iPhone'ами та iPod'ами. 9. Батьки ... за свого старшого сина. 10. Ви ... своїми результатами? 11. Дитина ... на застуду. 12. Ми завжди ... гостям.

Слова для довідок: *хворий, вінний, задоволений, гордий, готівий, вдячний, згідний, відповідальний, знайомий, впевнений, радіий, відомий.*

3. Повторіть правила утворення присвійних прикметників. Замість родового відмінку належності використайте присвійний прикметник, пам'ятайте про чергування.

Зразок: Це машина батька. – Це батькова машина.

1. Мі вирішили відсвяткувати мій день народження у кімнаті Дмитра.
2. Це речі сестри. 3. Покажи мені фотографії доньки. 4. Мені подобається квартира сусідки. 5. Він є фанатом Кличка. 6. Для рідних Катрусі її перемога стала приємним сюрпризом. 7. Де ти знайшов словник Іванка? 8. У мене на полиці стоїть портрет матері.

4. Повторіть правила відмінювання імен, прізвищ та імен по батькові. Замість крапок поставте у правильну форму подані імена.

Гай Віктор Андрійович, Негода Віра Степанівна

1. Мені треба відправити e-mail ... та ... . 2. Я отримав e-mail від ... та ... .
3. Познайом мене з ... та ... . 4. У Києві ти можеш зупинитися у ... або у ... .
5. Я давно не бачив ... і ... . 6. Ви щось чули про ... та ... ? 7. Можна залишити у вас документи для ... і ... ? 8. Дозвольте відрекомендувати вам ... і ... .
9. Першими на конференції виступали ... і ... . 10. Найцікавішими на конференції були доповіді ... та ... .

5. Повторіть правила відмінювання числівників. Слова в дужках поставте у правильну форму.

1. Мені треба купити подарунки для ... (одна моя приятелька). 2. Марина запросила до себе на день народження ... (п'ять подруг і чотири хлопця).
3. Наша група складається з ... (дев'ять студентів: три дівчини та шість юнаків). 4. Студент вже відповів на ... (три питання). 5. Моє домашнє завдання складається з ... (два тексти) й ... (одна вправа). 6. На пляжі ми зустріли ... (багато знайомих). 7. Жак отримав запрошення на співбесіду від ... (дві будівельні фірми). 8. Викладач ходив на екскурсію з ... (три різних групи). 9. Після ... (три роки наполегливих тренувань) він нарешті досяг успіху. 10. Ми познайомилися близько ... (два роки) тому.

6. Скажіть, що й коли сталося у житті цих людей.

Зразок: Марія | перемогти у змаганнях | 15.07.2008

Марія перемогла у змаганнях п'ятнадцятого липня дві тисячі восьмого року.

Олексій	народитися	12.05.1982
Оксана	піти до школи	01.09.1993
Максим	скінчити школу	30.06.2005
Жак	приїхати до України	10.10.2009
Тарас	взяти участь у Олімпіаді	08.08.2008
Борис	одружитися	05.02.1997
Тетяна	вийти заміж	18.04.2001
Мій дідусь	отримати нагороду	28.11.1978
Великий поет	народитися	09.03.1814

7. Повторіть правила вживання дієслів руху. Замість крапок використайте потрібні дієслова руху.

1. За який час ти зазвичай ... від зупинки до гуртожитку? 2. Часто по дорозі додому я ... у цю кав'ярню. 3. Андрію, ..., будь ласка, до мене на п'ять хвилин. 4. Ірино, ніколи не ... через дорогу, доки не подивишся на світлофор! 5. Усі сіли у машину й ... . 6. Борис ... до академії за 15 хвилин. 7. Я боюся ... літаками. 8. Віктор ... до кіоска, щоб купити сік. 9. Олена швидко ... усі відділки магазину. 10. Скільки кілометрів ... туристи щодня? 11. Машина ... за будинок і зупинилася. 12. Ми ... до дошки оголошень, подивилися розклад і ... від дошки. 13. Куди ти ... минулого літа? 14. Том ... щоранку на стадіоні півгодини. 15. Звідки ... твій приятель? 16. Минулого тижня я ... до Західної України. 17. Коли я ... у поїзді, я познайомився з однією цікавою людиною.

8. У поданих питаннях замість крапок напишіть потрібне дієслово руху у правильній формі. Дайте відповіді на ці питання.

Зразок: Чому ви так рано ... з роботи?

– *Чому ви так рано пішли з роботи.*

– *Я так рано пішов з роботи, тому що захворів.*

1. Коли ви зазвичай ... з дому? 2. Що ви готуєте, коли до вас ... гості?
3. Чому ти так пізно ... на заняття? 4. Куди ви хочете ... після уроків? 5. Чому ви хочете ... з країни? 6. Якщо ви вирішите ... до іншого міста, то до якого міста ви ...? 7. Що ви робите, як тільки ... у квартиру? 8. Скільки кілометрів повинен ... цей спортсмен? 9. За який час цей пловець ... до берега? 10. Ти можеш ... до незнайомої людини й заговорити із нею? 11. Як ви думаєте, ви можете ... навколо Землі? А ... на велосипеді? 12. Як ви гадаєте, людина може ... до Марса? А до Сонця? 13. Я вперше у академії і не знаю, де вихід. Ви можете ... мене? 14. Ти можеш ... мені якийсь сувенір з подорожі? 15. Куди ти ... учора по дорозі з роботи? 16. На який колір світлофору можна ... вулицю? 17. Чому весь транспорт сьогодні повинен ... цей район?

9. Напишіть ці тексти, вживаючи дієслова руху з потрібними префіксами.

А) У суботу я вирішив ... до музею на виставку сучасного мистецтва. Я ... з будинку об 11 годині. Музей знаходиться недалеко від нашого будинку, тому я ... пішки. Дорогою я вирішив ... до свого друга й запросити його із собою. Я ... до його будинку, ... у будинок і подзвонив. З квартири ... його дружина і сказала, що Бориса немає вдома: він ... на риболовлю. Я ... з будинку й ... вулицею. Спочатку я ... прямо, потім ... праворуч. Нарешті я ... до музею. Я ... у музей, роздягнувся й ... у перший зал. Я ... усі зали. Виставка мені дуже сподобалася. Я одягнувся, ... з музею та ... додому.

Б) У п'ятницю у Наталки заняття скінчилися рано, і вона ... за Оленою та Ларисою, щоб разом з ними ... погуляти у міський парк. Поки подруги пили чай у Лариси, хтось постукав у двері. Це був В'ячеслав. Він сказав, що з Берліна ... його знайомий і ... йому посилку від сестри. У посилці були дорогі навушники й багато солодощів. Він запросив дівчат ... до нього після прогулянки послухати музику. В'ячеслав сказав, що його друг Сергій теж ... до нього. Дівчата повернулися з прогулянки й ... до В'ячеслава. Сергій уже був у нього. Друзі слухали музику, пили чай й багато жартували.

10. Повторіть правила утворення дієприслівників. Утворіть дієприслівники від поданих дієслів. Складіть з будь-якими з утворених дієприслівників 5-7 речень.

А) Знати, говорити, вражати, складати, лунати, темніти, тривати; передавати, глузувати, жалкувати, малювати, ризикувати, переконувати, погоджуватися, годувати; почувати, відчувати, бувати, відбувати; знайомитися, влаштовуватися, турбуватися, піклуватися, займатися, захоплюватися, опинятися, наповнятися, збиратися;

Б) сказати, побачити, вирішити, розв'язати, скласти, ризикнути, передати, переконати, загинути, потемніти, зміцніти, врятувати, зробити, одужати, захворіти, поклікати; помірти, принести; навчитися, зупинитися, опинитися, зібратися, наповнитися, влаштуватися.

11. Конструкції з дієприслівниковими зворотами замініть складнопідрядними реченнями із сполучниками *якщо, коли, як, як тільки, оскільки, тому що, тому*.

1. Приїхавши до України, Максим одразу купив машину. 2. Порушуючи правила дорожнього руху, ви можете потрапити в аварію. 3. Не розбираючись у комп'ютерах, Леслі одразу зателефонувала знайомому програмісту. 4. Склавши іспити, ви отримаєте сертифікат. 5. Побачивши червоне світло, водій одразу зупинився. 6. Добре знаючи матеріал, Ганна зовсім не хвилювалася на іспиті. 7. Готуючись до іспитів, Тетяна вивчила усі формули.

12. Замініть речення синонімічними, використовуючи дієприслівникові звороти.

1. Жак і Марина вирішили поїхати до Полтави машиною й стали готуватися до подорожі. 2. Юрко вважав, що краще їхати поїздом, і почав відмовляти їх від подорожі машиною. 3. Оскільки я дуже цікавлюсь світовою історією, я завжди відвідую історичні музеї під час своїх подорожей. 4. Як тільки я повернуся додому, я одразу тобі зателефоную. 5. Коли Володимир повертався додому, він зустрів Іванка. 6. Якщо я не зрозумію завдання, я звернуся по допомогу до викладача.

* 13. Прочитайте казку. Замість крапок використайте потрібні дієслова руху. Поясніть їхнє вживання.

Оленка й ведмідь

В одному селі жили чоловік із дружиною. У них була дочка Оленка. Одного разу ... до Оленки подруги й стали кликати її в ліс по ягоди. Батько з матір'ю спочатку не відпускали Оленку в ліс, боялися. Але Оленка умовила батьків.

... Оленка з подругами до лісу, але дуже скоро вона загубила подруг і зовсім заблукала. Нарешті вона ... до лісової хатинки. ... Оленка до хатинки. А в цій хатинці жив ведмідь. У той час його не було вдома. Повернувся ведмідь увечері, побачив дівчинку, дуже зрадів і говорить:

– Тепер ти залишишся жити у мене.

Стала Оленка жити у ведмедя в лісовій хатинці. Ведмідь на цілий день ... у ліс, а Оленка вдома поралася: прибирала, готувала їжу. Коли відмідь ... з дому, він завжди їй наказував:

– Нікуди не ... з будинку.

Стала Оленка думати, як ... від ведмедя. Думала, думала й придумала.

– Ведмідь, ... моїм батькам у село пиріжки, – сказала вона одного разу.

Ведмідь погодився. Оленка приготувала пиріжки, взяла великий кошик, сховалася в цьому кошику, а зверху поклала пиріжки. Узяв ведмідь кошик та ... у село. ... ведмідь, ... Стомився й говорить:

– Сяду, відпочину трохи, з'їм пиріжок!

А Оленка з кошика говорить йому:

– Усе бачу! Не сідай, не їж пиріжок!

... ведмідь у село, знайшов будинок, де жили батьки Оленки, постукав у двері й кричить:

– Відкривайте скоріше двері, я вам від вашої дочки пиріжки ... .

Почули собаки ведмедя й кинулися на нього. Ведмідь злякався, кинув кошик і ... у ліс. А чоловік з жінкою ... з будинку, відкрили кошик, а в кошику Оленка сидить і посміхається.

* 14. а) Прочитайте казку. Вставте замість крапок потрібні дієслова руху в правильній формі. Поясніть їхнє вживання.

Червона Шапочка

В одному селі жила маленька дівчинка. Її звали Червона Шапочка, тому що на голові в неї завжди була одягнена маленька червона шапочка. Одного разу мама сказала дівчинці: « ... до бабусі, ... їй пиріжок і шматочок масла. Але не ... через ліс, це небезпечно».

Узяла дівчинка пиріжок і шматочок масла й ... до бабусі, яка жила в сусідньому селі. І хоча мати сказала дівчинці не ... через ліс, дівчинка не послухалася. Адже у лісі було багато квітів, а дівчинка дуже любила квіти.

Вона ... по лісу й збирала квіти. Раптом назустріч їй ... вовк. «Куди ти ..., Червона Шапочка?» – запитав він дівчинку. – «Я ... до бабусі й ... їй шматочок масла й пиріжок», – відповіла вона. – «Я теж хочу ... до твоєї бабусі. Ти ... по цій доріжці, а я ... по іншій», – сказав вовк і ... по короткій дорозі, а дівчинка ... по довгій дорозі.

Вовк перший ... у село, де жила бабуся, ... у її будиночок і з'їв бідну бабусю. А потім до будинку бабусі ... Червона Шапочка. Коли вона ... у будиночок, вовк з'їв і її.

Саме в цей час через село ... мисливці. Вони почули шум і ... у будиночок. Мисливці вбили вовка, розрізали йому живіт, і на світло ... бабуся й Червона Шапочка, цілі й неушкоджені.

б) Підкресліть у тексті всі слова із зменшувальними та пестливими суфіксами. Скажіть, від яких слів вони утворені.

15. Закінчіть питання дієприслівниковими зворотами та дайте відповіді на ці питання.

Зразок: Чи можна скласти іспит, ... ? | не мати знань

– Чи можна скласти іспит, не маючи знань?

– Я думаю, що неможливо скласти іспит, не маючи знань.

1. Чи можна вступити до університету, ... ? | не мати шкільної освіти

2. Чи можна їздити містом, ... ? | не мати водійських прав

3. Чи можна орендувати машину, ... ?	не мати потрібних документів
4. Чи можна отримати сертифікат, ... ?	не скласти іспитів
5. Чи можна виграти у лотерею, ... ?	не купити лотерейний квиток
6. Чи можна закінчити школу, ... ?	не вміти ані читати, ані писати
7. Чи можна скласти враження про фільм, ... ?	не подивитися його з початку до кінця
8. Чи можна потрапити на концерт гурту «Океан Ельзи», ... ?	не придбати квитки заздалегідь
9. Чи можна прийти на заняття, ... ?	не виконати домашнього завдання
10. Чи можна приготувати яєчню ... ?	не розбити яєць.

16. Прочитайте народні прислів'я. Підкресліть дієприслівники, визначте їхній вид. Скажіть, від яких дієслів вони утворені.

1. Не розбивши яєчка, не спечеш яєчні.
2. Не поговоривши з головою, не бери руками.
3. Не поклавши, не шукають.
4. Не спитавши броду, не лізь у воду.

* 17. Прочитайте уривки з художніх творів. Підкресліть дієприслівники, визначте їхній вид. Скажіть, від яких дієслів вони утворені.

1. Раділи люди, встаючи (*Т. Шевченко*). 2. Тітка зітхнула, піднявши журливо чоло вгору (*О. Кобилянська*). 3. Кожний дбає тільки про себе, не розуміючи того, що <...> ослаблюється громада (*І. Франко*). 4. Тугар Вовк не дуже прислухався до розповіді, вважаючи все те дурницями (*І. Франко*). 5. Любив, їдучи на возі з луку, дивитися, лежачи, на зоряне небо (*О. Довженко*). 6. <...> пучок світу поливсь, розливаючись по горах, лісах, по високих будівлях (*Панас Мирний*). 7. Вертаючись додому, Юхим з греблі побачив сина (*А. Головка*).

Завдання для самостійної роботи № 2

1. Прочитайте казку. Доберіть до дієслів руху префікси, якщо вони потрібні. Перекажіть текст від імені вчителя та від імені судді.

Учитель і суддя

Жив у місті старий учитель. Його любили й поважали за те, що він був доброю, веселою й дотепною людиною й намагався допомогти всім, хто потрапив у скруту. Жителі міста ___ ходили до нього за порадою. Багато з них ___ ходили у сльозах, а ___ ходили з посмішкою на обличчі. Старий учитель допомагав людям і справою, і добрим словом. А от міський суддя не любив старого вчителя: він боявся його дотепних жартів.

Одного разу старий учитель ___ йшов до міського судді у справі. Коли він ___ ходив до будинку судді, то побачив, що той швидко ___ йшов від вікна. А коли старий учитель ___ йшов до будинку, у вікна нікого не було. Старий учитель постукав. З будинку ___ йшов син судді й запитав:

– Що вам треба?

– Я хочу бачити суддю. Можу я ___ йти в будинок?

– Судді немає вдома. Він ___ шов до суду.

– ___ шов до суду? – запитав старий учитель. – Але я бачив його голову у вікні. Виходить, суддя ___ шов до суду без голови? Тепер я розумію, чому люди говорять, що наш суддя безголовий.

2. Прочитайте текст. Змість крапок використайте потрібні дієслова руху в правильній формі. Поясніть свій вибір. Перекажіть текст від імені селянина.

Окуляри

Один старий селянин не вмів читати, тому що ніколи не ... до школи. Одного разу він одержав листа від сина, який ... служити до армії. Селянин подумав: «Сільський лікар – освічена людина, я ... до нього».

Старий лікар надяг свої окуляри й швидко прочитав лист. А селянин подумав: «Ці окуляри насправді чудесні».

Коли він ... на базар у місто, він ... до аптеки й попросив дати йому окуляри. Аптекарь дав йому приміряти різні окуляри. Але селянинові вони не сподобалися: «Вони для мене не гарні, я не можу в них читати».

Аптекарь втратив терпіння й сказав: «Але ви вмiєте читати чи нi?» Селянин дуже здивувався цьому питанню й сказав: «Звичайно, я не вмiю читати. Якби я вмiв читати, я не ... би до вас i не витрачав грошi на окуляри».

3. Прочитайте текст. Змiст крапок використайте потрібнi дiєслова руху в правильнiй формi. Пояснiть свiй вибiр. Перекажiть текст вiд iменi Данте.

Дивна пам'ять

У великого Данте була дивна пам'ять. Коли вiн жив у Флоренцiї, вiн любив ... на площу Санта Марiя дель Фiоре. Одного разу вiн сидiв на лавi й дихав свiжим повітрям. До нього ... незнайомий чоловiк i запитав:

– Мiй синьйор, мене запитали, яка iталiйська їжа найсмачнiша? Але я не знаю, що вiдповiсти.

Данте вiдповiв одразу:

– Яйце.

Рiк по тому, коли Данте сидiв на тiй самiй лавi, до нього знову ... той самий незнайомець i запитав його:

– Iз чим?

– Iз сiллю, – вiдповiв Данте.

* 4. Прочитайте народне прислiв'я, пiдкреслiть дiєслова руху. Пояснiть, як ви зрозумiли це прислiв'я.

Два рази гостям рад: першiй раз, що приїхали, а другий раз, що вiдїхали.

* 5. Прочитайте тлумачення дiєслiв руху без префiксiв. Назвiть цi дiєслова. Скажiть, якi дiєслова-синонiми вживаються для їхнього тлумачення.

1. Рухатися, перемiщатися в певному напрямку за допомогою якого-небудь виду транспорту. 2. Пересуватися в повітрі. 3. Узяти кого-небудь або що-небудь у руки i перемiщати, доставляти кудись. 4. Перемiщатися ногами (пiшки). 5. Пересуватись у водi або по водi. 6. Прискорено пересуватися на ногах; рухатись швидко, поспiшно. 7. Пересувати, перемiщати якимсь транспортом кого-, що-небудь з одного мiсця на iнше. 8. Спрямовувати рух кого-небудь, допомагати або примушувати йти.

6. Прочитайте тексти-жарти. Знайдіть у них дієслова руху, поясніть їхнє вживання.

1)

По дорозі їде машина. Веде машину чоловік, поруч із ним сидить його дружина, позаду сплять теща і тесть.

Машину зупиняє міліціонер.

– Вітаю вас, – говорить він, – ви перша людина, яка проїхала цю частину дороги і не порушила правил руху. Ви отримаєте приз – тисячу гривень.

– Чудово! – зрадів чоловік. – На ці гроші я нарешті куплю водійські права.

– Як! Ви керуєте машиною без прав?

– Та не слухайте ви його, – говорить жінка. – Він, коли п'яний, завжди нісенітниця говорить!

– Як п'яний? Ви керуєте машиною у нетверезому стані? Виходьте з машини, негайно!

– А я казала вам, що на краденій машині неможна їхати, – продала голос теща.

– А ви чому не виходите з машини? – звернувся міліціонер до тестя.

– Що, вже приїхали? Переїхали кордон? – питає старий. – А наркотики з багажнику викинули?

2)

Один чоловік уперше приїхав до Парижу. На вокзалі він узяв таксі та поїхав до одного з готелів. Він трохи відпочив у своїй кімнаті й пішов оглянути місто. По дорозі він зайшов у Інтернет-кафе і надіслав дружині e-mail, у якому написав їй свою паризьку адресу.

У цей день чоловік багато гуляв містом, відвідав кілька музеїв, заходив у магазини, а ввечері пішов у театр. Коли вистава скінчилась і усі вийшли на вулицю, чоловік вирішив повернутися до готелю. Але тут він зрозумів, що не пам'ятає ані адреси, ані назви готелю. Майже годину чоловік ходив вулицями міста і не знав, що йому робити. Нарешті він пригадав, хто може йому допомогти. Чоловік дістав свій мобільний телефон і надіслав дружині повідомлення: «Негайно напиши мені мою паризьку адресу».

ТЕМАТИЧНИЙ СЛОВНИК

СПОРТ	SPORT
змагання	competition
спортсмен	athlete, sportsman
тренер	trainer, coach
біг	running
стрибки	jumping
плавання	swimming
метання списа	javelin throwing
спис	javelin
диск	discus
молот	hammer
бокс	boxing
боксер	boxer
боротьба	wrestling
борець	wrestler
важка атлетика	weight-lifting
штанга	weight bar
гантелі	dumb-bells
гиря	weight
штангіст	weight-lifter
теніс	tennis
ракетка	racket
корт	court
сітка	net
тенісист	tennis player
футбол	football
суддя	referee

нападаючий	forward
захисник	back
воротар	goalkeeper
поле	field
волейбол	volley-ball
волейболіст	volley-ball player
баскетбол	basketball
баскетболіст	basketball player
корзина	basket
веслування	rowing
весляр	rower
човен	boat
весло	oar
хокей	hockey
шайба	puck
ключка	hockey stick
ковзани	skates
лижний спорт	skiing
лижі	ski
лижні палиці	ski stick
лижник	skier
конькобіжний спорт	skating
ковзаняр	skater
кінний спорт	horse riding
вершник	horseman, rider
спортивний зал	gymnasium
бруси	bars
гімнастичний зал	vaulting horse

перекладина	horizontal bar
шведська стінка	wall-bars
канат	rope
кільця	rings
мат	mat
козел	swing buck
трамплін	spring-board
<i>тренуватись</i>	<i>to train</i>
<i>перемагати</i>	<i>to win</i>
<i>вигравати</i>	<i>to win</i>
<i>програвати</i>	<i>to lose</i>
нічия	draw, nothing to nothing
<i>Грати у футбол, шахи.</i>	<i>To play football, chess.</i>
<i>Займатися боксом, плаванням.</i>	<i>To go in for boxing, swimming.</i>
<i>Він зайняв/посів перше (друге) місце на змаганнях.</i>	<i>He gained the first (second) place at the competition.</i>
<i>Він чемпіон.</i>	<i>He is a champion.</i>
БІЗНЕС	BUSINESS
справа	business
замовник	client, customer
постачальник	caterer, contractor
споживач	consumer
продавець	vendor
покупець	customer
досвід	experience
вигода	profit, benefit
термін	term
умови	conditions

контракт	contract
знижка	discount
прибуток	profit
реклама	advertisement
обговорювати	to discuss
виконувати	to fulfill
<i>Приймати рішення</i>	<i>To agree, to make one's mind</i>
<i>Співробітничати</i>	<i>To cooperate</i>
<i>Зв'язуватися</i>	<i>To connect, to contact</i>
<i>Звертатися</i>	<i>To appeal</i>
<i>Пропонувати</i>	<i>To suggest, to propose</i>
<i>Знижувати (підвищувати) ціни</i>	<i>To lower (to raise) price</i>
<i>Складати контракт</i>	<i>To make a contract</i>
<i>Мати рахунок у банку</i>	<i>To have an account in the bank</i>
<i>Платити готівкою</i>	<i>To pay cash</i>
<i>Що ви пропонуєте?</i>	<i>What do you suggest?</i>
ДІЄСЛОВА	VERBS
Рух	Motion, movement
наздоганяти / наздогнати	to catch up
переганяти / перегнати	to outstrip
обганяти / обігнати	to overcome
відставати / відстати	to lag behind
бігти – бігати	to run
стрибати	to jump
пливти – плавати	to swim
летіти – літати	to fly
підніматися / піднятися	to ascend, to go up
спускатися / спуститися	to descend, to go down

піднімати / підняти	to lift
опускати / опустити	to let fall, to lower
двигати	to move
присувати / присунути	to move nearer
відсувати / відсунути	to move away
ловити / спіймати	to catch
тягнути	to pull
штовхати / штовхнути	to push
Прості дії	Simple actions
подовжувати / подовжити	to lengthen
укорочувати / укоротити	to shorten
розширювати / розширити	to widen
звужувати / звузити	to make narrower
з'єднувати / з'єднати	to join, to connect
роз'єднувати / роз'єднати	to separate
порівнювати / порівняти	to compare
лити	to pour
наливати / налити	to pour into
переливати / перелити	to pour over
поливати / полипи	to water
(на)сипати	to strew
зв'язувати / зв'язати	to tie
розв'язувати / розв'язати	to untie
сплутувати / сплутати	to mix up, to confuse
розплутувати / розплутати	to unwind
(на)капати	to drip
підіймати / підняти	to pick up
опускати / опустити	to lower

повертати / повернути	to turn
повертатися / повернутися	to turn
відвертатися / відвернутися	to turn away
оглядатися /оглянутися	to turn back
вклонятися /вклонитися	to bow
нахилятися / нахилитися	to bend
випрямлятися / випрямитися	to straighten up
спотикатися / спіткнутися	to stumble
падати / впасти	to fall
кульгати	to limp
держати	to keep
упускати / упустити	to drop
розбивати / розбити	to break
(за)чіпати	to touch
(по)рвати	to tear
(зі)м'яти	to rumple
щипати / ущипнути	to pinch
(по)різати	to cut
трясти	to shake
ударяти / ударити	to hit, to strike
бити	to beat
(с)палити	to burn
(по)гасити	to extinguish
відчиняти / відчинити	to open
зачиняти / зачинити	to shut
копати	to dig
рубати	to chop
пиляти	to saw

забивати / забити	to nail
прибивати / прибити	to nail to smth
витягати / витягнути	to pull out
приклеювати / приклеїти	to glue, to stick
загвинчувати / загвинтити	to screw
Відносини	Relations
звинувачувати / звинуватити	to accuse
виправдовувати / виправдати	to justify
виходити заміж / вийти заміж	to marry
ворогувати	to be enemies
нападати	to attack
захищати / захистити	to defend
(по)битися	to fight
воювати	to wage war
забороняти / заборонити	to forbid
дозволяти / дозволити	to allow
погрожувати	to threaten
переслідувати	to pursue
(по)грабувати	to rob
проводжати / проводити	to see off
боротися	to fight
заспокоювати / заспокоїти	to calm
(об)ляяти	to scold
(по)хвалити	to praise

Електронне навчальне видання

ВАЛЬЧЕНКО Інна Вікторівна,
КОХАН Лариса Володимирівна,
ПРИЛУЦЬКА Яна Миколаївна

ВИВЧАЙМО УКРАЇНСЬКУ!

**Навчальний посібник
з української мови як іноземної**

У трьох частинах

**Частина 2
Книга 2**

Відповідальний за випуск Л. В. Кохан

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання Л. В. Кохан

Підп. до друку 22.05.2023. Формат 60×90/8.
Ум. друк. арк. 16.

Видавець і виготовлювач :
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.